

**TAIDELÄHTÖISTEN PALVELUIDEN HYVINVOINTIVAIKUTUSTEN
ARVIOINTI**

JA

MITTAAMINEN

argumentoinnin näkökulmasta

Pilvi Kuitu

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2011
Elokuvan ja television koulutusohjelma
Tampereen ammattikorkeakoulu

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU

Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Elokuvan ja television koulutusohjelma

KUITU, PILVI: Taidelähtöisten palveluiden hyvinvointivaikutusten arviointi ja mittaaminen argumentoinnin näkökulmasta

Opinnäytetyö 89 s., liitteet 7 s.
Kesäkuu 2011

Tämä opinnäytetyön tavoitteena oli taidelähtöisten palveluiden vaikutuksiin liittyvän argumentoinnin ja argumentoinnin perustelujen kehittäminen. Työn tarkoituksena oli kerätä ajankohtaista tietoa taidelähtöisen toiminnan tilasta, rakenteista ja merkityksestä Suomessa ja kehittää edelleen alan argumentointia. Tausta-aineistossa kuvataan taidelähtöisen toiminnan peruskäsitteitä, palveluiden rakenteita, rahoituksen ja tuottamisen malleja sekä toimintaympäristöjä. Tutkimuksellisinä menetelminä työssä käytettiin teemahaastatteluja sekä kyselyjä. Teemahaastattelut tehtiin neljälle taidelähtöisen toiminnan asiantuntijalle tai päättäjille. Kyselyt toteutettiin kolmessa taidelähtöiseen toimintaan perustuvassa projektissa.

Työn tuloksena syntyi kuusitoista johtopäätöstä ja löydöstä, jotka esittävät taidelähtöisen toiminnan kehittymisen ja tulevaisuuden kannalta merkittäviä kehittämiskohteita ja näkökulmia.

Asiasanat: Taidelähtöinen toiminta, hyvinvointivaikutukset, argumentointi, inklusio, arviointi, indikaattori.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Film and Television

KUITU, PILVI: Evaluation and measurement of the wellbeing impacts of art-based services in the perspective of argumentation.

Bachelor's thesis 89 pages, appendices 7 pages
June 2011

This bachelor's thesis purpose was to develop argumentation and persuasion of the wellbeing impacts of art-based services. The object was to provide current knowledge and information on structures, significance and the state of the art-based services in Finland and further develop the argumentation in the field of art-based services. The background material consists of basic concepts of art-based activities and the structures, funding recourses, production concepts and the operational environment of the services. Interviews and inquiries were used as the research methods. Interviews were made to four experts and policymakers in the art-based services. Inquiries were made to three art-based projects.

As the result of this study were found sixteen conclusions or findings that suggest development points and aspects to strengthen the development and the future of art-based services.

Key words: art-based services, wellbeing impact, argumentation, inclusion, evaluation, indicator.

Sisällys

Johdanto.....	6
1 Taide ja kulttuuri hyvinvoinnin lähteenä - keskeiset käsitteet	10
1.1 Hyvinvointi.....	10
1.2 Hyvinvointi yksillöllisenä kokemuksena	13
1.3 Kulttuuri ja taide.....	14
1.4 Taide on aikuisten ja lasten leikkiä	15
2 Taidelähtöiset menetelmät yleensä ja taiteen soveltava käyttö.....	18
2.1 Menetelmät.....	18
2.2 Taidelähtöinen toiminta ja taide välineenä.....	19
2.3 Kokija vai tekijä	20
2.4 Prosessin ja teoksen merkitys.....	21
2.5 Inklusio	21
2.5.1 Inklusiivinen taidelähtöinen toiminta	23
2.6 Toiminnan vaikutukset.....	23
3 Taidelähtöisten palveluiden palvelurakenne ja rahoitus.....	25
3.1 Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelma (Taiku)	25
3.2 Toimintaympäristöt.....	27
3.3 Toiminnan rahoittajat ja rahoitusmallit.....	27
3.3.1 Case Opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustukset.....	29
3.3.2 Case Taikalamppu-verkosto	30
3.4 Toiminnan tilaajat.....	31
3.5 Toiminnan tuottajat.....	31
3.5.1 Palvelutuotannon kehittäminen	32
3.6 Taidelähtöisen toiminnan ohjaajat	34
3.7 Taidelähtöisen toiminnan käyttäjät	35
4 Kulttuuripalveluiden hyvinvointivaikutusten mittaaminen	37
4.1 Kulttuuripalvelujen mittaaminen	37
4.1.1 Indikaattorit.....	40
4.1.2 Indikaattorit kulttuuri ja taidetoiminnan mittaamisen ja päätöksenteon välineenä	40
4.2 Hyvinvoinnin mittaamisen menetelmiä	42

4.2.1	Case RAI -järjestelmä	43
5	Tutkimus- ja analyysimenetelmät.....	46
5.1	Argumentointi ja perustelu	46
5.2	Haastattelut	47
5.3	Kyselyt	47
5.3.1	Narratiiviset menetelmät	48
6	Haastattelut - päättäjien ja rahoittajien odotusten kartoittaminen	49
6.1	Haastateltavat henkilöt ja taustatahot	49
6.2	Haastattelujen toteutus	49
6.3	Haastattelujen kooste ja analysointi	50
6.3.1	Teema 1: Taidelähtöiset hyvinvointipalvelut.....	51
6.3.2	Teema 2 Oma kokemus.....	60
6.3.3	Teema 3: Mittaaminen ja arviointi.....	61
6.3.4	Teema 4. Argumentit	64
6.4	Haastattelujen tulosten yhteenveto	65
7	Kyselyt taideprojekteille – varsinaisen toiminnan kartoittaminen	67
7.1	Kyselyn toteuttamisen kanavat	67
7.2	Kysely lomakkeet ja kysymykset.....	67
7.3	Kyselyyn osallistuneet projektit ja niissä käytetyt taidelähtöiset menetelmät	68
7.3.1	Mikä minusta tulee isona? – Lempäälän Ehtookoto.....	68
7.3.2	Tampereen Kaupungin Taidekaari-kulttuurikasvatusohjelman - MUN JUTTU	69
7.3.3	Turku 2011 - ohjelman Olemisen monet tarinat.....	69
7.4	Vastausten kokoaminen ja analysointi.....	71
7.4.1	Mikä minusta tulee isona? -projektin kysely	71
7.4.2	Mun Juttu –projektin kysely.....	74
7.4.3	Olemisen monet tarinat – hankkeen kysely.....	78
7.5	Kyselyn tulosten yhteenveto ja arviointi.....	78
7.5.1	Kyselyformaatti ja sen toimivuus.....	79
8	Johtopäätökset	80
9	Lopuksi	84
	Lähteet.....	85

Liitteet	88
-----------------------	-----------

Johdanto

Kulttuurin hyvinvointivaikutusten ympärillä käydään vilkasta keskustelua. Kulttuurin mahdollisuuksiin Suomalaisen yhteiskunnan ja yhteisöjen hyvinvoinnin lisäämisessä on havahduttu niin valtion kuin kuntienkin päätöksenteossa ja palvelutuotannossa. Yhtenä merkittävänä päänavauksena on vuoden 2010 alussa valmistunut Opetusministeriön kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämisen toimintaohjelma: Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia - toimintaohjelma 2010–2014 (Liikanen, 2010 b). Kulttuuri ja taidelähtöisen toiminnan uskotaan tarjoavan myös uusia toimintamalleja palvelurakenteiden, toimialojen yhteistyön uudistajina sekä ihmisten toimintakyvyn ylläpitäjänä ja kohentajana. Uusien toiminta- ja yhteistyömallien toivotaan tuottavan myös taloudellisesti merkittäviä tuloksia.

Taidepalveluiden tuottajilla ja ohjaajilla on ollut jo pitkään kokemus ja ymmärrys siitä, että taide- ja kulttuurilähtöisen toiminnan synnyttämät osallisuuden ja osallistumisen kokemukset, omien rajojen rikkominen, onnistumiset, ihmisen aktiivisuuden lisääntyminen, uudet näkökulmat itseensä ja muihin vaikuttavat taidetoimintaan osallistuvaan ihmisen toimintakykyyn ja hyvinvointiin. Mielestäni taidelähtöisellä toiminnalla on kaikki edellytykset kehittyä osaksi eri toimialojen palvelukokonaisuuksia ja näin lisätä suomalaisten hyvinvointia laaja-alaisesti, monimuotoisesti ja taloudellisesti kestävästi. Tämä kehitys ei kuitenkaan ole mahdollista ilman yhteistä ymmärrystä, rahoitusta, uusia rakenteita ja rohkeutta tehdä asioita uudella tavalla.

Sosiaali- ja terveysalan sekä hoiva- ja opetustoiminnan yksiköissä ja työyhteisöissä tapahtuva taidelähtöinen toiminta on lisääntymässä. Oman kokemukseni ja alalla käytävän yleisen keskustelun mukaan taidelähtöisen toiminnan positiiviset vaikutukset on siis tunnistettu ja tunnustettu. Toiminnasta on julkaistu kuitenkin hyvin vähän raportteja ja muuta kirjallista aineistoa, joista syntyisi yhtenäistä ja johdonmukaista aineistoa tukemaan argumentointia toiminnan vaikutuksista ja kannattavuudesta. Tästä johtuen olen kerännyt työni perustaksi tausta-aineiston, jossa kuvaan taidelähtöisen toimintakentän eri osa-

alueita. Pyrin myös kartoittamaan sitä toiminnan, kehittymisen ja rahoituksen tilaa, jossa taidelähtöinen toiminta ja sen merkitys Suomessa tällä hetkellä on. Kirjallisten ja nettiaineistojen lisäksi olen avannut omiin kokemuksiini perustuvia näkökulmia. Laaja-alaisen tausta-aineiston tarkoituksena on taustoittaa argumentteja ja vahvistaa niin omaa kuin lukijankin käsitystä taidelähtöisen toiminnan rakenteista ja monialaisista mahdollisuuksista. Tausta aineistolla olen halunnut myös valottaa erilaisia motiiveja ja vaikuttimia, jotka ovat taidelähtöisen toiminnan kehittymisen kannalta olennaisia.

Työni ja ajatteluni punaisena lankana olen pitänyt argumentoinnin eri näkökulmia. Parhaimmillaan argumentointi ja sen perustelut rakentuvat ammattitaitoon, kokemukseen ja tutkimukseen pohjautuvaan tietoon. Onnistunut argumentointi ottaa huomioon myös kuulijoiden motiivit, uskomukset, asenteet, tavat sekä tarpeet ja valitsee perustelut niiden mukaan.

Lopputyöni tutkimusmenetelminä käytin teemahaastatteluja sekä kirjallisia kyselyjä. Haastattelin neljää taidelähtöisen toiminnan asiantuntijaa ja vaikuttajaa, jotka kukin edustivat eri organisaatioita ja joilla oli toisistaan poikkeava rooli toiminnan kehittämisessä. Haastateltavat olivat Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriasianneuvos Mervi Tiensuu-Nylund ja kulttuurisihteeri Lea Halttunen (ryhmähaastattelu), Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen erikoissuunnittelija *Päivi Känkänen* , Turku 2011 – kulttuuripääkaupunkivuoden säätiön tutkimus ja kehittämisspäällikkö *Jukka Saukkolin* sekä Cuporen (Kulttuuripoliittisen tutkimus edistämissäätiö) tutkija *Sari Karttunen*.

Kokemukseni itse toiminnasta on melko laaja ja halusin varmistua omien käsitysteni yleistettävyydestä. Tästä syystä toteutin kyselyn kolmeen taidelähtöiseen projektiin, jossa kartoitin toimintaa tuottavien ja ohjaavien sekä siihen osallistuvien näkemyksiä ja kokemuksia toiminnan merkityksistä ja vaikutuksista. Tässä työssäni käyttämät kuvat ovat pieni väläys niistä hetkistä, joissa olen itse ymmärtänyt taidelähtöisen toiminnan arvon ja ne on kuvattu

Kulttuurikeskus Pii Poon toteuttamissa taidelähtöisissä projekteissa ja toiminnassa.

Perustamani Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Pii Poon toiminnanjohtajana olen suunnitellut soveltavan ja osallistavan taiteen projekteja niin koululuokille, päiväkotiryhmille, vammaisille lapsille, nuorille ja heidän perheilleen, laitoksissa asuville vanhuksille, kehitysvammaisille miehille, vauvaperheille, koulunkäyntimotivaationsa hävittäneille teini-ikäisille, huostaan otetuille lapsille ja kaveria vailla oleville alakoululaisille.

Kokemukseni on, että toimintaan osallistumisen vaikutukset voivat olla hyvinkin merkittäviä, erityisesti silloin, kun osallistujaryhmät koostuvat elämässään sillä hetkellä erityistä tukea tarvitsevista aikuisista, lapsista, nuorista tai vanhuksista.

Toisinaan vaikutukset ovat ilmiselviä. Kun laitoksessa asuva Pekka ei ole hymyillyt kahteen vuoteen, ja osallistuessaan sirkusryhmän toimintaan Pekka hymyilee tuon tuosta, on helppo uskoa, että toiminta vaikuttaa. Tai jos huostaan otettujen lasten riitaisa, levoton ja aggressiivisesti käyttäytyvä ryhmä saa elokuvaprojektissa aikaan yhteisen animaatioelokuvan ja iloitsevat ensi-illassa perheidensä kanssa, on uskottava, että toiminta vaikuttaa osallistujiin.

Meille toimintaa tuottaville on syntynyt vahva kokemus vaikuttavuudesta ja samalla selkeä käsitys siitä kuinka vaikeaa, ellei mahdotonta, vaikuttavuuden mittaaminen, arviointi ja kirjaaminen ovat. On vaikea pukea tilastoiksi Pekan hymyä tai elokuvaprojektin lasten ja heidän perheidensä onnenhetkeä ensi-iltahumussa. Hetkeä, jolloin kukaan ei tapellut ja vanhemmat olivat ylpeitä taitavista lapsistaan.

Kokemukseni mukaan taidetoimintaan osallistumisella on merkittäviä vaikutuksia ihmisen hyvinvointiin. Omassa elämässäni, erityislapsen äitinä, olen nähnyt kuinka jatkuvasti ja tahattomasti huonosti käyttäytyvä ja usein muiden silmissä epäonnistuva poikani on ollut sankari ja osaja musiikin parissa. Työssäni olen päässyt osalliseksi ja seuraamaan huikeita hetkiä joissa omia ennakkoluuloja, esteitä ja rajoitteita on ylitetty ja joissa jokainen on tullut

näkyväksi. Olen hakannut käteni puuduksiin nuorten musiikkiesityksen ensi-illassa ja itkenyt vuolaasti vanhusten sirkusesityksessä Nuoruustangon soidessa taustalla. Kokemuksissani taiteen parissa toimimalla monenlaiset ihmiset ovat uskaltaneet, onnistuneet, yllättäneet, vahvistuneet, tulleet näkyväksi ja iloinneet - yksin ja yhdessä.

Tällä työlläni haluan etsiä keinoja näiden ja tuhansien samankaltaisten taiteessa ja yhdessä tekemisessä syntyvien, elämänkokoisten hetkien tunnistamiseen, tallentamiseen ja niiden vaikutusten kirjaamiseen niin, että toiminnan tulokset ja vaikuttavuus on ymmärrettävää, uskottavaa ja muutettavissa sille kielelle, jota päättäjät, rahoitus ja eri alojen kehitystyö puhuvat. Työn tavoitteena on löytää ja jäsenellä tietoa alan argumentoinnin kehittämiseksi ja tarkoituksena tunnistaa toiminnan kehittymisen esteitä ja pohtia ratkaisuja niiden ylittämiseksi.

Kiitos!

Lämmin kiitos opinnäytetyöni valmistumista tukeneille henkilöille. Kiitos haastattelun antaneille asiantuntijoille ja kyselyyn vastanneille, taideprojekteihin osallistuneille ihanille ihmisille sekä niille taidelähtöisen toiminnan ammattilaisille, joiden kanssa minulla on ollut ilo tehdä töitä ja oppia. Erityiskiitos tohtori Leena Mäkelälle työni ohjauksesta, tohtori Kai Lehikoiselle lopputyöni tarkastamisesta, tohtori Kaarina Nikuselle asiantuntijatuesta sekä Turku 2011 – säätiölle lopputyöni tukemisesta.

1 Taide ja kulttuuri hyvinvoinnin lähteenä - keskeiset käsitteet

Niin taiteen, kulttuurin kuin hyvinvoinninkin määrittelyyn löytyy useita eri näkökulmia ja lähestymistapoja. Kaikkia käsitteitä yhdistää se, että niitä on vaikea, ellei mahdoton määritellä yksiselitteisesti ja ne perustuvat toisaalta yleisesti hyväksyttyihin määritelmiin ja toisaalta taas yksilön kokemukseen, kokemushistoriaan, taustoihin, elin ympäristöön ja elämäntilanteeseen. Avaan tässä luvussa opinnäytetyöni kannalta keskeisiä, hyvinvoinnin ja taidelähtöisen toiminnan käsitteitä sekä omia lähestymiskulmia aiheeseen.

1.1 Hyvinvointi

Hyvinvointia on vaikea määritellä. Toisessa ääripäässä se on yleinen, yhteiskunnallinen ja yhdessä ymmärretty käsite ja toisessa hyvin henkilökohtainen kokemus, joka on usean eri tekijän summa.

Yleisesti ymmärretään, että yksilön selviytymiseksi ihmisen perustarpeiden tulee tyydyttyä. ”Perustarpeinaan ihminen tarvitsee vettä ja ravintoa elääkseen, suojaa ja vaateetusta selviytyäkseen.” (Ulkoministeriön kehitysviestintä 2009.)

Yleisesti hyväksytään myös, että inhimilliseen elämään ja hyvinvointiin kuuluu myös perustarpeiden lisäksi muita tyydytettäviä tarpeita. Maslow’n psykologisessa teoriassa Tarvehierarkia vuodelta 1943 määrittellään ihmisen tarpeet ja tarpeiden hierarkkinen järjestys seuraavasti:

1. Fysiologiset tarpeet
2. Turvallisuuden tarpeet
3. Yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet
4. Arvonannon tarpeet
5. Itsensä toteuttamisen tarpeet. (Wikipedia 2010)

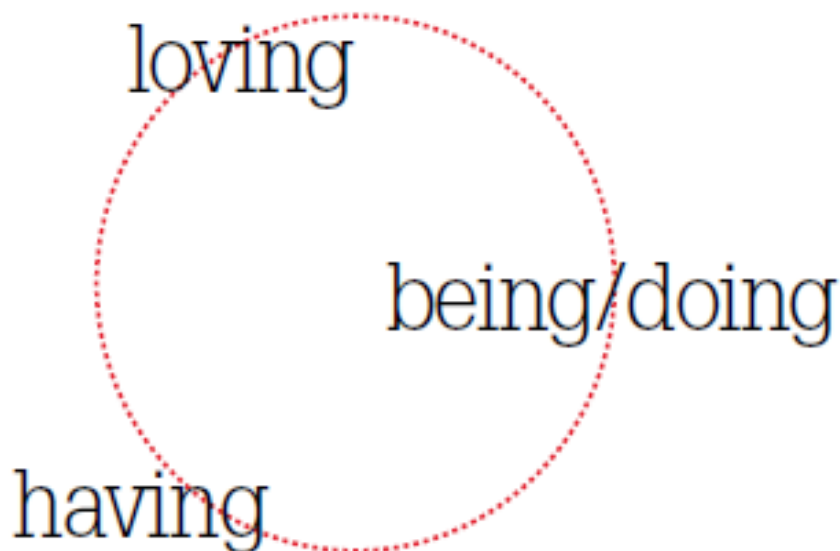
Tarpeiden eri osa-alueet voidaan avata lyhyesti seuraavasti:

- fysiologiset tarpeet eli vesi ja ravinto
- turvallisuuden tarpeet eli suoja, vaateet turvallinen ympäristö
- yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet eli vuorovaikutus, läheisyys ja yhteisöllisyys

- arvonannon tarpeet eli nähdyksi, huomatuksi ja tunnustetuksi tuleminen
- itsensä toteuttamisen tarpeet eli toimivuus, osallisuus ja itseilmaisu

On ymmärrettävää, että tarvehierarkian ensimmäiset tarpeet, vesi ja ravinto, suoja, turva ja vaatetus ovat ihmisen olemassaolon kannalta perustavaa laatua olevia tarpeita - hengissä säilymisen edellytyksiä. Teorian hierarkiassa listatut muut tarpeet voidaan mielestäni määritellä nyky-yhteiskunnassa hyvinvoinnin eri osa-alueiksi. (Bardy 2010.)

Suomalaisen sosiologin Erik Allrdtin hyvinvointiteoriassa hyvinvointi koostuu kolmesta pääulottuvuudesta (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Hyvinvoinnin kolme
pääulottuvuutta (Bardy 2010, 40.)

Pääulottuvuudet rakentuvat seuraavasti:

- Having – elinolot, toimeentulo, asuminen, työllisyys, terveys ja koulutus
- Loving – sosiaaliset suhteet, perhe, ystävät
- Being/Doing - osallisuus, toimijuus, vaikuttamisen mahdollisuudet, vapaa-aika

Taidelähtöisissä menetelmissä ja toiminnan tavoitteissa korostuvat hyvinvointiympyrän kaksi pääulottuvuutta – being/doing ja loving.

Being/doing eli

- toimijuus ja osallisuus
- vaikuttamisen mahdollisuudet ja itseilmaisu
- nähdyksi, huomatuksi ja tunnustetuksi tuleminen

Loving eli sosiaaliset suhteet eli

- yhteisöllisyys
- vuorovaikutus
- läheisyys
- hyväksytyksi tuleminen omana itsenään

Yllä listattujen tarpeiden lisäksi tulee hyvinvoinnin määrittelyssä ja arvioinnissa tarkastella moniulotteisesti niitä ihmisen sisäisiä voimavaroja, mahdollisuuksia, valmiuksia ja kykyjä, joita hyödyntämällä ihminen voi saavuttaa hyvinvointia.

Pääulottuvuuksien alalajeina voidaankin nähdä ihmisen toimintakyvyn kirjossa olennaisia valmiuksia, jotka tukevat ja mahdollistavat merkittävästi yksilön hyvinvoinnin kokemusten syntymistä kuten;

- kyky kokea iloa, nautintoa ja innostumista
- kyky sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja kommunikaatioon
- kyky tuntea kiintymystä
- kyky haaveilla
- kyky käyttää mielikuvitusta
- kyky oppia uutta

Tämä kykyjen kirjo mahdollistaa yksilön toimintakykyisen ja vuorovaikutteisen elämän ja ylläpitää motivaatiota ja toiminnan suuntaa.

1.2 Hyvinvointi yksillöllisenä kokemuksena

Nykyaikaisessa suomalaisessa yhteiskunnassa valtaväestön perustarpeiden täyttymisestä ei automaattisesti synny aktiivista ja subjektiivista hyvinvoinnin kokemusta, vaan hyvinvoinnin kokemuksen syntymiseksi tulee ns. korkeampien tarpeiden tyydyttyä kuitenkin niin, että perustarpeet ja korkeammat sosiaaliset ja toiminnalliset tarpeet ovat tasapainossa keskenään.

Ihmisen eri elämän vaiheissa ja ikä-kausina eri tarpeiden merkitys hyvinvoinnissa korostuu. Erityisesti silloin kun ihmisellä on omasta sairaudestaan, vammastaan tai elämäntilanteestaan johtuvaa erityisen tuen tarvetta, voi hyvinvoinnin kokemuksen syntymisen esteenä olla yhdenkin hyvinvoinnin osa-alueen tarpeen täyttymättömyys (esim. puhumattomilla henkilöillä vuorovaikutuksen puute, masentuneella kyvyttömyys innostua ja haaveilla tai liikuntarajoitteisilla esteelliset ympäristöt ja näin ollen vaikeus olla aktiivinen toimija ja osallinen).

On siis mahdotonta määritellä hyvinvointia tuottavaa vakiota tai kaavaa. Tästä johtuen hyvinvoinnin mittaaminen onkin vaikeaa. Mittaamista vaikeuttavat myös yksilökohtaiset tavat kokea ja tunnistaa hyvinvointia sekä ihmisten erilaisista taustoista, tottumuksista ja arvomaailmoista johtuva, eri hyvinvoinnin osa-alueiden omintakeinen arvottaminen.

Hyvinvoinnin ja sen kohentumisen arvioinnissa tuleekin ottaa huomioon henkilön lähtötilanne ja siinä tapahtunut muutos. Esimerkiksi jollekin ihmiselle toisen ihmisen kosketus voi olla harvinaista (syrjäytyneet, laitoksessa asuvat, yksinäiset) ja sen lisääntyminen merkittävä hyvinvoinnin kohentaja kun taas toiselle koskettaminen ja kosketuksi tuleminen on jokapäiväistä ja osa arkea (pienten lasten vanhemmat, perheet, parisuhteet jne.).

Taide tekee
näkyväksi!

Kuva 1. Äijäsirkus. Eriikka Ahopelto. Aamulehti 2010.

1.3 Kulttuuri ja taide

Kulttuurin käsite on monimuotoinen ja se voi sisältää kaikkia ihmisen olemassaoloon liittyviä toimintamalleja, historiaa ja nykyisyyttä. Voidaan ajatella, että kulttuuri on ihmisen olemassaolon tiedostettava ja näkyvä ilmenemismuoto. Käytetty kieli, käyttäytymismallit ja – tavat ja muuttuvat elämän ilmiöt ovat osa jokapäiväistä kulttuuriamme.

Perinteisesti taide on määritelty esteettiseksi kokemukseksi, jossa harmonia ja kauneus ovat tavoiteltavia. Nykyaikaisen taiteen ulottuvuudet ja tavoitteet ovat tuota määrittelyä huomattavasti laajemmat. Taide kommentoi ympäröivää todellisuutta, ja voi parhaimmillaan synnyttää tunteita ihmisen koko tunnekirjoon sekä synnyttää uusia, yksilöllisiä ja yhteisiä tapoja nähdä ja ymmärtää elämää, ympäristöä ja kokemuksia. Taide aktivoi havaintoihin ja antaa impulsseja tuntemiselle ja kokemiselle sekä uusien näkökulmien löytämiseen. (Wikipedia 2010.)

”Platon ajatteli, että taide vain jäljittelee jo olemassa olevia esineitä. Esimerkiksi tehdessään tuolia puuseppä jäljittelee tuolin ideaa, kun taas tuolia maalaava taidemaalari jäljittelee jäljitelmää, missä Platonin mukaan ei ole järkeä.” (Wikipedia 2010).

Taidelähtöiset menetelmät ja taiteen soveltava käyttö vahvistavat Platonin, mielestäni hyvinkin ontuvaa määritelmää, taiteesta ja siitä ajatuksesta, että ei ole mitään järkeä jäljitellä ideaa, vaan antaa ihmiselle yksilötason vapaus nähdä vanha idea omintakeisesti ja lisätä näkemykseen jotain itsestään. Tällöin taiteen tavoitteena ei olekaan enää jäljitellä todellisuutta vaan katsoa sitä yhä uudestaan avoimin silmin ja tuoreesti. Taiteen merkittävimpiä prosesseja ovatkin havainnointi ja havainnoin näkyväksi tekeminen taiteen keinoin.

1.4 Taide on aikuisten ja lasten leikkiä

Havainnointi, ajattelu, tarkastelu, uudet näkökulmat, motivoituminen, innostuminen, ympäröivän jäsentäminen, kaavoista irtautuminen, turvallinen kokeilu, sitoutuminen ja oivallus kuvaavat hyvin niitä ilmiöitä, joita taiteen tekeminen saa parhaillaan aikaiseksi niin tekijässä kuin vastaanottajassakin. Samankaltaisia ilmiöitä kuvataan syntyvän leikissä.

Leikki on vapaaehtoista. Leikkiin ei voi pakottaa eikä ketään voi panna leikkimään. Leikin hauskuus perustuu spontaaniin ja tiedostamattomaan sitoutumiseen. Täydellistä leikkiin uppoutumista voi kuvata käsitteellä flow, virtaus. Ilo ja riemu sekä itsen, toiminnan ja ympäristön ykseys kuuluvat virtauksen kokemiseen. (Kalliala 2004.)

Leikin merkitys ihmisen kehitykselle on suuri. Yhtäläillä kuten taide, leikki jäsentää ympäröivää, kokeilee erilaisia lähestymistapoja, tarkastelee, hyväksyy ja hylkää malleja ja enne kaikkea tuottaa tekijälleen monimuotoisesti kokemuksia ja mielihyvää.

Myös leikin loppuminen aikuisiällä on pohdittanut tutkijoita. Nyt luovuuden, luovan talouden ja innovaatioiden arvostuksen ja arvon kasvaessa yhteiskunnassa myös leikin ja taiteen tekemisen tunnuspiirteet täyttävä toiminta on saanut uusia merkityksiä ja se on valjastettu osaksi tuottavaa toimintaa. Niin leikin kuin taiteen hengen ja elementtien säilymisen edellytyksenä on kuitenkin vapaa ajattelu ja hyödyn tavoittelun puuttuminen.

Vaikka vapaaehtoisuus ja ”hyödyttömyys” ovat leikkijän kannalta luovuttamattomia ehtoja, lapsi voi luonnollisesti omaksua leikkiessään monenlaisia taitoja ja tietoja. Lapsi ei siis leiki oppiakseen mutta oppii leikkiessään (Kalliala 2004). Sama pätee taidelähtöiseen toimintaan – vaikka taidetoiminta sinänsä ei opettaisi tekijälleen

perinteisessä mielessä tuottavia taitoja, voi osallistuja toiminnan ”sivutuotteena” ylläpitää ja oppia oman elämänsä kannalta merkittäviä valmiuksia ja taitoja.

On siis tärkeää mahdollistaa niin lapsille kuin aikuisille turvallisia muuttuvan ja vapaan tilan kokemuksia, joissa tuottamattomuus, suunnan muutokset, kokeilu, rajojen rikkominen, hulluttelu, tunteet, menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus sekä leikki ja oppiminen ovat luvallisesti mielekkäässä toiminnallisessa sekamelskassa.

Tämän tilan synnyttäminen ei kuitenkaan tarkoita rajattomuutta ja säännöttömyyttä. Yhtä lailla kuin lapsi tarvitsee leikkiin ryhtyäkseen siihen soveltuvan ympäristön niin aikuinenkin heittäytyäkseen ja uskaltaakseen mukaan luovaan tilaan vaatii otollisen ympäristön, ilmapiirin ja tarvittavat välineet. Niin yhdessä leikkimiseen kuin taidelähtöiseen toimintaan tarvitaan yhteisiä sopimuksia, alullepaneva mielikuva siitä mitä ollaan tekemässä, turvalliset puitteet mennä sinne mihin toiminta vie mukanaan sekä tilan ja työkaluja reagoida ja rakentaa tilannetta toiminnan edetessä. Taidelähtöisessä ryhmätoiminnassa tämän tilan saavuttaminen on mahdollista niin aikuisten kuin lasten ja nuorten parissa osallistujien valmiuksista riippumatta.

Taidelähtöinen toiminta tarjoaa mahdollisuuden myös eri ikäryhmien yhteiselle tekemiselle koska se yhdistää aikuisille mielekkäämmän taiteen tekemisen kontekstin ja lapsille tutummat leikkimisen luovat mallit ja näin motivoi ja rohkaisee eri ikäryhmiä yhteiseen toimintaan. Taidelähtöinen toiminta mahdollistaa myös eri väestö- ja etnisten ryhmien yhteisen tekemisen riippumatta siitä onko ryhmän jäsenillä yhteistä kieltä tai käsitteistöä. Taiteen säännösten jakaminen yhteisen tekemisen normeina riittää ryhmän toiminnan suunnannäyttäjäksi.

Taide on
aikuisten
leikkiä!

Kuva 2. Äijäsirkus. Eriikka Ahopelto. Aamulehti. 2010

2 Taidelähtöiset menetelmät yleensä ja taiteen soveltava käyttö

Taidelähtöisen toiminnan perustana on ajatus, että itseilmaisu, osallisuus ja yksilön ja yhteisön yhteinen kulttuuri ovat osa jokaisen hyvinvoivan yksilön ja yhteisön olemassa oloa ja yksi ihmisen perustarpeita ja -oikeuksia.

Taidelähtöisten menetelmien käyttö on monimuotoista. Menetelmiä hyödynnetään tiedostaen tai tiedostamatta mm. kuntouttavassa terapiatoiminnassa, aktivoivassa ryhmätoiminnassa, oppilaiden oppimisen tukena ja työyhteisöjen toimintakykyä, tehokkuutta ja yhteisöllisyyttä lisäävässä toiminnassa, vanhainkotien lauluilloissa, päivähoiton joulujuhlassa tai vaikkapa koulujen iltapäivä- ja kerhotoiminnassa. Kulttuuritoiminnan kytkeminen laajemmin osaksi tavoitteellista hyvinvoinnin edistämistä on kuitenkin vielä uutta. (Liikanen 2010 a, 60.)

Tässä työssäni tarkastelen sellaisia taidelähtöisiä toimintamalleja ja toimintaa, jossa on lähtökohtaisesti asetettu hyvinvointitavoitteita toiminnan suunnitteluvaiheessa tai toiminnan toteuttaminen perustuu osittain tai kokonaan positiivisiin hyvinvointivaikutusodotuksiin ja joka on tuotettu ja toteutettu ammattimaisesti ja taidelähtöiseen toimintaan erikoistuneiden taiteen ja ohjaustoiminnan ammattilaisten toimesta.

2.1 Menetelmät

Taidelähtöisiä menetelmiä on kehitetty hyvinvointinäkökulmasta aina metodioppaiksi, rekisteröidyiksi tuotteiksi sekä monistettaviksi ja koulutettavaksi toimintaprosesseiksi asti. Menetelmiä on kehitetty mm. teatterin, musiikin, valokuvan, sirkuksen, sanataiteen, elokuvan ja tanssin parissa. Menetelmien järjestelmällistä valtakunnallista keräämistä ja kehittämistä ei ole kuitenkaan vielä tehty.

Menetelmiä yhdistävät se että ne ovat syntyneet tarvelähtöisesti ja niiden tavoitteeksi on asetettu osallistujien hyvinvoinnin lisääntyminen. Jokaisessa menetelmässä on painotettu hyvinvoinnin eri osa-alueita aina osallistujaryhmästä riippuen.

Kuvaan luvussa seitsemän ”Kyselyt” kolme menetelmää lyhyesti ja esimerkinomaisesti. Kyselyjen projektit toteutettiin monitaiteisesti niin että kussakin projektissa käytettiin

menetelmiä, joissa yksi tai kaksi taiteenlajia oli määrääviä. Projekteissa käytettiin mm. draamapedagogisia, kuvataiteen ja valokuvan menetelmiä.

2.2 Taidelähtöinen toiminta ja taide välineenä

Usein kuulee puhuttavan taiteen itseisarvosta. Itselleni käsite on vieras. En näe taiteella sinänsä arvoa vaan sen arvon syntyy kun taide alkaa toimia ihmisten välisenä viestin viejänä ja synnyttää tekijässään tai kokijassaan tunteita, ajatuksia tai toimintaa. Taiteen itseisarvolla viitataan usein siihen hyödyttömyyden tilaan joka mahdollistaa luovan ajattelun käynnistymisen ja vapaan tekemisen. Taiteen itseisarvo -mantralla halutaan varmistaa se, ettei tuottavuus ja hyödyntavoittelu tukahduta soljuvan ajattelun ja

leikkisyyden maailmaa, joka on taiteen tekemisen ja luovan ajattelun perusedellytyksiä.

Taidelähtöisissä menetelmissä taide ja luovuus on valjastettu hyötytarkoitukseen, kuitenkin niin, että sen käyttö ei sivuuta taiteen olemusta vaan vaalii ja nostaa sen merkityksen keskiöön.

Taiteen välineellinen arvo on taidelähtöisessä toiminnassa hyvin konkreettinen. Se motivoi toimintaan niin abstraktien tavoitteidensa (esim. itseilmaisuus, yhteisöllisyys,

kuulluksi, hyväksytyksi ja näkyväksi tuleminen, aktivoituminen) kuin konkreettisten välineidensäkin (soittimet, sirkusvälineet, esitys, teos) kautta.

Esimerkkeinä konkreettisesta välineellisestä motivoitumisesta on ikäihmisten sirkustoiminnassa vaikeasti motivoitavissa olevat vanhukset ovat jaksaneet toistaa liikesarjoja, joita kuntoutukseen keskittynyt fysioterapeutti on aiemmin onnistumatta yrittänyt teettää osallistujilla (Koti Sirkus Koukkuniemi 2010). Taiteen ilmapiiri myös rohkaisee osallistumaan kuten: erityisluokan erittäin syrjäänvetäytyvä ja pelokas oppilas uskaltautui mukaan sirkusesitykseen koska trapetsille kiipeäminen kiinnosti niin kovasti. Näissä esimerkeissä väline motivoi ja tuki osallistujaa yli heikon motivaation ja pelon.

Välineellisenä menetelmänä voidaan pitää myös yhteisten tavoitteiden asettamista. Usein se tavoite voi olla ryhmän yhteinen teos tai tuotos, kuten päätösesitys, äänitallenne, näyttely tms. Taiteen parissa erilaiset ryhmät toimivat yhdessä ja voivat jäsenellä yksilöllistä ja yhteistä kokemusmaailmaa mielekkääksi ja hallittavaksi kokonaisuudeksi.

2.3 Kokija vai tekijä

Kulttuuritoimintaan osallistumiseksi on määritelty vakiintuneen taidemuodon tekeminen itse tai kokeminen sosiaalisessa tilanteessa, osana kulttuuriyleisöä. Taiteen kokija voidaan määritellä katsojaksi tai vastaanottajaksi ja taas tekijä omaa tulkintaa synnyttäväksi yksilöksi tai tekijäryhmän jäseneksi. Taiteen eri muotojen ja toteutustapojen kehittyessä tuo rajapinta on joskus hyvin häilyvä. Interaktiiviset teokset voivat tehdä kokijasta tekijän ja tekijästä kokijan.

Parhaimmillaan taidelähtöisissä menetelmissä osallistuja on aina tekijä ja hänen oma tulkintansa tulee aina tunnustetuksi ja näkyväksi. Tekijän rooli synnyttää kokemusten kirjon ja aktivoi monimuotoisesti osallistuvaa ihmistä.

Teoksen kokemisen aikaansaamat esteettiset ja yhteisölliset kokemukset voivat olla niin ikään erittäin merkittäviä ja niiden tunnistaminen ja jakaminen voi olla osa taidelähtöistä toimintaa.

2.4 Prosessin ja teoksen merkitys

Taidelähtöisissä menetelmissä ja taidetta soveltavassa toiminnassa taide ei ole jonkun muun tekemä teos vaan oma aktiivinen tulkinta, jonka merkittävin osa on itse prosessi jolla tulkinta synnytetään. Eli oma taide ei ole idean jäljittelyä vaan idean kaappaamista omaan käyttöön ja sen muokkaamista toiminnaksi ja omaksi tulkinnaksi, jossa havainnoiminen, tekijän ääni ja itse tekeminen ovat pääosassa. Taidelähtöisissä menetelmissä osallistuja ei ole pelkästään taiteen vastaanottaja vaan taiteen tai omintakeisen tulkinnan tuottajaa ja tekijä.

Toiminnassa prosessi on keskiössä eli se mitä tapahtuu jokaisen tapaamisen tai työpajan jokaisessa hetkessä. On olennaista minkälaisen toiminta, tapahtuma- ja kokemukset, ne hetket osallistujille muodostavat. Toiminnan tuloksena mahdollisesti syntyvä teos on toissijainen ja sen merkitys määräytyy osallistujien ja toimintaa ohjaavien yhdessä määrittelemällä tavalla.

Toiminnan jokaisessa vaiheessa osallistujalla tulee olla kokemus, että toiminta on lähtöisin hänestä itsestään ja sitä totutetaan mielekkäällä tavalla, johon hän itse voi vaikuttaa.

2.5 Inklusio

Inklusion käsite on ajattelutapa, ”jossa korostetaan kaikkien vammaisten henkilöiden oikeutta kuulua tavallisiin yhteisöihin sen sijaan, että heidät sijoitettaisiin omiin erillisiin palvelujärjestelmiinsä” (Wikipedia 2011).

Ei ole yhdentekevää, suhteessa vaikuttavuuden syntymiseen, mistä lähtökohdista toteutettavat palvelut suunnitellaan. Inklusio on mielestäni keskeinen perusta taiteen hyvinvointipalveluiden suunnittelulle ja toteuttamiselle, jolla voidaan mahdollistaa kaikenlaisten ihmisten osallistuminen ja onnistuminen ja näin tukea tasavertaisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Inkluusion ideologiaa ja käsitettä käytetään usein vammais- ja erityisryhmien palveluja suunniteltaessa. ”Käsite ”inclusive education” tuli tunnetuksi Unescon Salamancan julistuksesta vuonna 1994. Ottamalla käyttöön kokonaan uusi sana, inkluusio, haluttiin korostaa uutta periaatetta, joka sisältyi YK:n ja Unescon vammaispoliittisiin ohjelmiin. Tuon periaatteen mukaan normaalin yhteiskunnan tuli olla avoin kaikille vammaisille

Yhdessä
tekemisen
kiistämätön
voima!

Kuva 4 Perhesirkus. Janne Ruotsalainen. Malike 2007

henkilöille vamman
asteesta riippumatta.”
(Saloviita 2011.)

Sovellettuna laajasti
inklusiiviset palvelumallit
tai yhteiskunta
mahdollistavat
tasavertaisen ja
saavutettavan toiminnan
ja palvelut läpi koko
palveluketjun, niin että
ihminen voi toimia omana
itsenään. Inklusion
käsitettä onkin turhaan
käytetty vain
vammaisryhmien
palveluiden ohjenuorana.
Jos toiminta on
inklusiivista, soveltuu se
kaikille ja on
saavutettavaa iästä,
varallisuudesta ja

sosiaalisesta asemasta riippumatta. Tällaisia palveluja on sellaisenaan melko vähän, mutta palvelumalleja, jotka ovat muuntautumiskykyisiä ja sopeutuvat käyttäjiensä tarpeisiin on mahdollista kehittää yhä lisää.

2.5.1 Inklusiivinen taidelähtöinen toiminta

Inklusion ajattelun pohjalla voidaan nähdä myös taidelähtöisen toiminnan kulmakiviä – toimia omana itsenä, tulla nähdyksi ja kuulluksi, olla osallinen ja saada arvostusta sellaisena kuin on. Inklusiivinen yhteiskunta kunnioittaa jokaisen olemassaoloa nostamatta ketään erikseen keskiöön vaan tarjoaa kaikille soveltuvan toimintaympäristön elää ja toimia. Miller ja Katz kuvaavatkin osuvasti inklusion ydintä eli asenneilmapiiriä, jossa parhaimmillaan on tavoitettu sallivuuden, yksilöllisyyden ja siitä syntyvän vaikuttavuuden ilmapiiri, joka tulisi olla kaiken taidelähtöisen toiminnan ytimessä. “Inclusion is a sense of belonging: feeling respected, valued for who you are; feeling a level of supportive energy and commitment from others so than you can do your best work.” eli vapaasti suomennettuna ” Inklusio on tunne yhteenkuuluvuudesta: tunnet siitä että on arvostettu ja arvokas omana itsenään; yhteisön synnyttämästä kannustavasta tunteesta ja sitoutumisesta joka auttaa sinut tekemään parhaasi”. (Miller ja Katz 2002, 17.)

Inklusiivinen ajatusmalli tarjoaa taidelähtöiselle toiminnalle hyvän perustan niin varsinaisten toimintasisältöjen kuin palveluiden toteuttamiskanavien suunnittelussa. Kun toiminta ja toimintaketju suunnitellaan joustavaksi, on jokaisella mahdollisuus osallistua. Kun palveluita toteutetaan monimuotoisesti ja monissa eri toimintaympäristöissä on toiminta saavutettavampaa. Ja ennen kaikkea – kun taidelähtöinen toiminta syntyy osallistujistaan ja vaalii jokaisen oikeutta toimia itseään kuunnellen ja toisia kunnioittaen on toiminta inklusion ytimessä.

2.6 Toiminnan vaikutukset

Kulttuuritoimintaan osallistuminen lisää onnellisuuden kokemuksia ja elämän mielekkyyttä sekä vaikuttaa positiivisesti terveyteen. Kulttuurin kuluttamisella ja käyttämisellä on havaittu myös positiivisia vaikutuksia yksilön omakohtaiseen hyvinvoinnin kokemukseen. (Nummelin 2011) Tutkimukset osoittavat myös että, kulttuurin ja taiteen kuluttamisella ja tuottamisella on merkittävän positiivisia vaikutuksia mm. ihmisen elinikä ennusteeseen (mm. Hyypä 2002). Tutkimusten mukaan erityisesti yhteisöllinen toiminta sekä yksilötason osallistumisen aste ja itse luomistyö taiteen ja kulttuurin parissa, vaikuttavat hyvinvoinnin lisääntymiseen ja positiivisen hyvinvoinnin kokemuksen syntymiseen (mm. Nummelin 2011). On siis

osoitettavissa, että kun ihminen käyttää kulttuuripalveluja ja osallistuu taidelähtöiseen toimintaan hän voi paremmin ja elää keskimäärin pidempään kuin sellainen ihminen, jonka elämän toiminnan kirjoon taide ja kulttuuri ei kuulu.

Taidelähtöisen toiminnan vaikutukset ovat moninaisia. Toimintaan osallistuminen voi parhaillaan lisätä osallistujan itsetuntemusta ja itsetuntoa, kokemuksia tasavertaisuudesta ja kuulluksi tulemisesta, kykyä toimia arjessa ja osana yhteiskuntaa, kykyä oppia uutta sekä tuntea onnellisuutta ja iloa. Toiminta mahdollistaa myös kokemuksia yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta sekä tarjoaa monenlaisille yhteisöille mahdollisuuden tarkastella jäseniään uusissa toimintaympäristöissä ja ravistella totuttuja rooleja ja statuksia.

Toimintaan osallistuminen voi joissain tapauksissa antaa yksilön olemassaololle myös uusia merkityksiä.

Merkille pantavaa on siis se, että kulttuuri- ja taidetoiminnan yhteisöllisyyttä lisäävät vaikutukset synnyttävät kerrannaisvaikutuksia. Ihmisten kokemat keskinäiset luottamuksen ja arvostuksen kokemukset lisääntyvät ja lisäävät yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon ilmapiiriä yhteisöissä ja yhteiskunnassa yleensä.

3 Taidelähtöisten palveluiden palvelurakenne ja rahoitus

Erilaisissa toimintaympäristöissä ammattimaisesti toteutettu taidelähtöinen toiminta on vielä sattumanvaraista ja sen kehittyminen vaatii johdonmukaista kehittämistyötä sekä rahoittajien, tilaajien että tuottajienkin taholta. Toiminnan kehittymisen turvaamiseksi on asetettava yhteisiä tavoitteita ja ymmärrettävä eri osapuolten toiminnan motiiveja ja haasteita. Jotta toiminnalla lunastetaan annettuja hyvinvointilupauksia, tulee kaikkien osapuolten sitoutua niin ajatuksen, tavoitteiden kuin rahoituksenkin tasolla toiminnan pitkäjänteiseen ja organisaatiot läpileikkaavaan kehitystyöhön.

Jotta taide- ja kulttuuritoiminta on saavutettavaa kaikille suomalaisille, tulee toimintamalleja ja palvelumalleja kehittää niin, että se taidelähtöinen toiminta istuu luontevaksi osaksi olemassa olevaa palvelutuotantoa ja rakenteita (perusopetus, oppilaitokset, päiväkodit, sosiaali- ja terveyspalvelut, laitokset, nuorisotalot jne.) ja koulutusohjelmia niin että tulevaisuuden ammattilaiset osaavat hyödyntää näitä menetelmiä. Kunnissa tapahtuvan palvelutuotannon tekijöiden koulutuksella ja yksiköissä tapahtuvilla kokeiluilla on merkittävä rooli moniammatillisen toiminnan kehittämisessä. Haastatteluissa ilmeni, että kuntien päätöksenteon tueksi ja palvelukirjon kehittämiseksi tulisi tuottaa myös vaikuttavuus tutkimusta, jolla voitaisiin todentaa toiminnalla saavutettuja taloudellisia ja laadullisia hyötyjä ja osoittaa niiden mukaisesti rahoitusta eri toimialojen budjeteista.

3.1 Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelma (Taiku)

Vuonna 2007 valtioneuvoston hyväksymän Terveiden edistämisen politiikkaohjelman osana käynnistettiin poikkihallinnollinen kulttuurin hyvinvointivaikutusten toimintaohjelman valmistelu vuosille 2010–2014. Valmistelun tuloksena laadittiin Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – toimintaohjelma, jonka selvittäjänä toimi VTT Hanna-Liisa Liikanen yhdessä laajapohjaisen asiantuntijaryhmän kanssa. (Liikanen 2010 b, 3.)

Toimintaohjelma on merkittäviä valtakunnallinen päänavaus taidelähtöisen toiminnan johdonmukaiseen kehittämistyöhön ja meille kentällä toimiville taidetoiminnan tuottajille se on ikään kuin mandaatti kehittää ja tuottaa sitä toimintaa, jonka olemme jo tienneet merkitykselliseksi.

Toimintaohjelmassa taide ja kulttuuri nähdään laaja-alaisena ja monimuotoisena välineenä yhteiskunnan eri toimintaympäristöissä ja kaikissa yhteiskuntaluokissa. Taiteen ja kulttuurin merkitys tunnustetaan niin sosiaalisen ja yhteisöllisen voimautumisen tuottajana, yksilön toimintakyvyn ylläpitämisen tukena, ympäristön esteettisen kohentumisen välineenä kuin toimialat ylittävän yhteistyön kenttänä. Ohjelmassa korostuvat erityisesti taide- ja kulttuuritoiminnan mahdollisuudet sosiaali- ja terveystoimen palveluiden osana. Toimintaohjelma ottaa myös kantaa palveluiden rahoituksen ja toteuttamisen malleihin, joita toimintaohjelmakaudella toivotaan kehittyvän sekä alalle kaivattavan monialaisen tutkimuksen syntymiseen ja totuttamiseen.

Toimintaohjelman tavoitteena on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kulttuurin ja taiteen keinoin sekä osallisuuden lisääminen yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasoilla. Ohjelman kolme painopistealuetta ovat: 1) kulttuuri osallisuuden, yhteisöllisyyden, arjen toimintojen ja ympäristöjen edistäjänä, 2) taide ja kulttuuri osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja 3) työhyvinvoinnin tukeminen taiteen ja kulttuurin keinoin”.

Selvittäjä esittää kaikkiaan 18 toimenpide-ehdotusta, joiden avulla voidaan edistää terveyttä ja hyvinvointia taiteen ja kulttuurin keinoin. Toimenpide-ehdotukset on jaoteltu 1) lainsäädäntöä, hallintoa ja rahoitusta, 2) julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä, 3) tutkimuksen ja tietopohjan lisäämistä, 4) koulutusta ja 5) tiedon levittämistä koskeviin ehdotuksiin. (Liikanen 2010 b, 3.)

Toimintaohjelman vetovastuu on vuoden 2010 lopussa ohjattu Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle (THL) ja sitä koordinoi moniammatillinen työryhmä, jonka puheenjohtaja toimii ylijohtaja Marja Vaarma. Toimintaohjelman täytäntöönpanossa yhteistyötahoina ovat mm. sosiaali- ja terveystoimenministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Terveyttä kulttuurista -verkosto, Terveyden edistämisen keskus, ympäristöministeriö, opetushallitus ja Hämeen ammattikorkeakoulu.

Osana toimintaohjelman toteutumista vuoden 2011 aikana alueellisena yhteistyönä järjestetään 13 teemakokousta eri puolilla Suomea. Kokousten tavoitteena on kertoa toimintaohjelman tavoitteista ja toimenpiteistä sekä verkottaa toimijoita ja tutustua toimintaohjelman tiimoilta nousseisiin ideoihin ja aloitteisiin.

3.2 Toimintaympäristöt

Laitos, koulu, päiväkotiki tai työpaikka ovat luontevia ympäristöjä tarjota ryhmätoimintaa. Tämän kaltaisissa yksiköissä kohderyhmän tavoittaminen on

Kuva 6. Mikä minusta tulee isona? Ehtookoto. Pilvi Kuitu. Pii Poo

helpompaa ja ryhmätoiminnan perusrakenteet ovat olemassa.

Kun toimintaa tarjotaan ympäristössä, jossa ei ole olemassa olevia ryhmiä tai ryhmätoiminnan rakenteita, on ryhmän kokoaminen usein haasteellista ja lisää merkittävästi toimintaa ohjaavien henkilöiden työmäärää varsinaisen toiminnan ulkopuolella. Esimerkiksi lastensuojelun avohuollossa järjestettävän taidelähtöisen ryhmätoiminnan haasteeksi voi muotoutua kohderyhmien

tavoittaminen ja muutenkin vaikeassa elämäntilanteessa olevien osallistujien sitoutuminen ja sitouttaminen toimintaan (Känkänen 2011 ja Tiensuu-Nylund 2010).

3.3 Toiminnan rahoittajat ja rahoitusmallit

Taidelähtöistä toimintaa rahoitetaan tällä hetkellä monimuotoisesti, mutta pääosin lyhytjänteisesti. Projekti- ja hankeavustuksia myöntävät mm. ESR-kehittämishjelma, jossa on rahoitusmahdollisuus kolmannen sektorin kulttuurilähtöisten

hyvinvointipalvelujen kehittämiseen, opetus- ja kulttuuriministeriö, Raha-automaattiyhdistys, Suomen kulttuurirahasto, Suomen kulttuurirahaston maakuntarahastot, Taiteen keskustoimikunta, alueelliset taidetoimikunnat.

Rahoitus on usein kohdennettua ja niiden myöntämisessä voi olla kriteeristöjä, joilla asetetaan juridisia ehtoja avustuksen saamiseksi (esim. avustus myönnetään yksityishenkilölle, ei yhteisölle tai työryhmälle), ohjaajien ikä tai koulutustaustaa (esim. taidetoimikuntien alle 30-vuotiaiden kulttuurin ja taiteen ammattilaisten työllistämiseen taiteen hyvinvointia lisäävään toimintaan, 2010) tai kohdennetaan avustus tietyille kohderyhmälle tuotettavaan toimintaan (esim. Myrsky – hanke 13–17-vuotiaille syrjäytymisvaarassa oleville nuorille suunnatut taideprojektit jossa ohjaajina ammattitaiteilijoita 2008-2010). Tämä sirpaloitunut rahoitusmalli heijastelee kulttuurin kehittämistyön ja varsinaisen toiminnan rahoitusmalleja Suomessa yleensä.

Valtion rahoituksen piirissä oleville kulttuuritoimijoille, laitoksille ja verkostoille on mahdollista asettaa myös velvoitteita toteuttaa ja ottaa huomioon hyvinvointinäkökulmia ja -tavoitteita sekä saavutettavan tarjonnan tavoitteita.

Kuntien rahoitus taide- ja kulttuuritoimintaan, jolle on asetettu hyvinvointia lisääviä tavoitteita, vaihtelee kunta ja kaupunginosa tai toimijakohtaisesti. Toiminnalle ei ole lain asettamaa velvoitetta ja tällöin toiminta on harkinnanvaraista. Suomessa on kuitenkin suuri määrä kuntia ja toimijoita, jotka ovat havahtuneet toiminnan positiivisiin vaikutuksiin ja ohjanneet budjeteistaan ja hankerahoistaan varoja toiminnan käynnistämiseen ja toteuttamiseen.

Jotkut toimijat ovat kirjanneet taide- ja kulttuuritoiminnan vuosi-, opetus-, ja hoitosuunnitelmiinsa ja näin sitoneet taide- ja kulttuuritoiminnan kiinteäksi osaksi omaa palvelutuotantoaan. Hyviä esimerkkejä tämän kaltaisista päätöksistä ovat Turun ja Tampereen kaupunkien päätökset kirjata kulttuuri- ja taidetoiminta laitoksissa asuvien vanhusten henkilökohtaisiin hoitosuunnitelmiin ja näin tukea vanhusten toimintakykyä ja vireyttä sekä vanhusten rikasta ja ihmisarvoista elämää myös laitoksissa. Taikalamppu-verkoston keskuksissa vastaavaa kehitystyötä on tehty kulttuuri- ja taidetoiminnan kirjaamiseksi opetussuunnitelmiin ja opetussuunnitelman perusteisiin.

Rahoituksellisesti juuri näillä kirjauksilla ja päätöksillä on kauaskantoinen merkitys toiminnan jatkuvuuden ja pysyvyyden turvaamiseksi.

Valtion tulisi ohjata toiminnan kehittymistä rahoituksella ja vahvistaa rakenteita niin että tämä ei jäisi ”tähdennoksi” vaan toiminta saataisiin pysyväksi ja valtakunnallisesti saavutettavaksi (Karttunen 2010, Känkänen 2011, Saukkolin 2011, Tiensuu-Nylund 2010). On olennaista, että niin toiminnallinen kuin rahoituksellinen vetovastuu jakautuu valtion eri ministeriöihin ja kunnille. Kuitenkin kehityksen tässä vaiheessa vastuu taho tai tahot on kuitenkin nimettävä selkeästi, muuten vastuu sirpaloituu liian pieniksi palasiksi eikä sitoutumisen taso ole riittävä pysyvyyden turvaamiseksi.

3.3.1 Case Opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustukset

Taiteen hyvinvointivaikutuksia lisäävään toimintaa suoraan vuosittaista rahoitusta myöntävä taho tällä hetkellä on Opetus- ja kulttuuriministeriö, joka myöntää erityisavustuksina valtionavustuksia kulttuurin hyvinvointivaikutuksia edistäviin hankkeisiin. Vuonna 2010 avustusta myönnettiin yhteensä 300.000 euroa ja avustuksen sai 44 kuntaa tai yhteisöä. Avustukset olivat suuruudeltaan pääosin 2.000 -10.000 euroa avustuksen saajaa kohden. Suurin yksittäinen 20.000 euron avustus myönnettiin Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU:lle Terveyttä kulttuurista -verkoston arkistoja kirjamateriaalien järjestämiseen. Vuonna 2009 avustusta jaettiin 150.000 euroa ja sitä sai 25 hakijaa. Avustuksen suuruus vaihteli 2.000-10.000 euron välillä. (OKM 2011 a).

Toisena taidelähtöisen toiminnan tavoitteita sivuavana avustuksena Opetusministeriö myöntää vuosittain valtionavustuksia vammaisjärjestöille ja -yhteisöille taide- ja kulttuuritoimintaan. Avustuksia myönnetään myös kulttuurin saavutettavuutta parantaviin hankkeisiin. Hakijoina voivat tällöin olla myös erilaiset kulttuurialan toimijat. Tällä avustuksella halutaan ensisijaisesti tukea vammaisryhmien mahdollisuuksia oman taiteen tekemiseen ja osallisuuteen (Halttunen 2010). Vuonna 2009 tukea myönnettiin 485.000 euroa kahdellekymmenelle seitsemälle eri kunnalle tai yhteisölle, josta 235.000 euroa myönnettiin kolmelle Kuurojen Liiton projekteille yhteensä 70.000 euroa ja Kehitysvammaisten taiteilijoiden tuki ry:lle ja loput 2.000-20.000 euron suuruisina avustuksina projekteihin, hankkeisiin ja

saavutettavuuskartoituksiin. Vuonna 2010 avustusta jaettiin yhteensä 519.000 euroa, josta 230.000 euroa Kuurojen liiton kulttuuritoimintaan ja loput 2.000-22.000 euron suuruisina avustuksina kahteenkymmeneen viiteen hankkeeseen, projektiin tai esteettömyys selvitykseen. (OKM 2011 b.)

On ilmeistä, että tämän suuruusluokan yksittäisiin projekteihin myönnettävillä avustuksilla ei ole mahdollista kehittää valtakunnallisesti ja pitkäjänteisesti toimialat ylittävää yhteistyötä ja yhteiskunnallisesti merkittävää toimintaa pysyväksi osaksi rakenteita.

3.3.2 Case Taikalamppu-verkosto

Suomalaisen lasten ja nuorten kulttuuritarjonnan ja saavutettavuuden pitkäjänteiseksi kehittämiseksi perustettiin vuonna 2003 Lasten ja nuorten kulttuurikeskusten Taikalamppu-verkosto, jota rahoittaa Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä kunnat ja kaupungit että yksittäiset yhdistysmuotoiset jäsenkeskukset.

Verkoston toiminta-ajatuksena lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääminen ja turvaaminen kulttuurin ja taiteen keinoin sekä lasten ja nuorten oman taiteen ja kulttuurin kehittäminen (Taikalamppuverkoston-strategia 2009–2013 2010).

Verkostossa on yksitoista jäsenkeskusta ympäri Suomen ja jokaiselle keskukselle on annettu yksi tai useampi kehittämistehtävä. Osa kehittämistehtävistä painottuu taiteenlajien menetelmien ja palveluiden tuottamisen ja toimintatapojen ympärille sekä tutkimuksen kehittämiseen ja osa taas erityisryhmien kulttuuripalveluiden ja toiminnan kehittämiseen.

Verkoston toiminnan arvioinnin osana tarkastellaan lapsilähtöisyyttä, lapsuuden ja erityisyyden tunnustamisen kykyä, lapsen omista tarpeista ja toiveista sekä kehitystasosta lähtevää taiteellista toimintaa, hyvinvoinnin lisäämistä sekä saavutettavuutta useasta eri näkökulmasta (fyysinen, psyykinen, maantieteellinen).

Taidelähtöinen toiminta lisää luottamusta yhteisöön!

Kuva 7. Jonkka Ponkka –sirkusleiri. Pilvi Kuitu. Pii Poo 2008

Valtio tukee tätä valtakunnallista toimintaa vuonna 2011 1,3 miljoonalla eurolla. Tuki on noussut vuoden 2007 tasosta noin 400 000 euroa. Verkoston toiminnan aikana kuntien omarahoitusosuudet ja lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan määrä ja laatu on kehittynyt huomattavasti. Opetusministeriö teetti toimintakauden 2006–2010 arvioinnin tutkija Esko Korkeakoskella ja Tarja Pääjoella ja se julkaistiin nimellä Taikalamppujen loisteessa. Toiminnasta ei kuitenkaan ole julkaistu tilastotietoa tai tutkimusta.

3.4 Toiminnan tilaajat

Toiminnan tilaajana voi olla yksittäinen organisaatio kuten hoitolaitos tai koulu tai kunnan organisaation edustaja, joka tilaa toimintaa jollekin tietylle kohderyhmälle tai ikäluokalle. Vakiintuneita taidelähtöisen toiminnan tilaamisen malleja ja osto-osaamista ei ole Suomessa kuin satunnaisilla yksittäisillä toimijoilla. Näitä malleja tilaamisen ja tuottamisen on ryhdytty kehittämään mm. Kolmas lähde ESR- kattohankkeessa (kolmas sektori), Voimaa Taiteesta (yritykset) Taikalamppu-verkostossa

3.5 Toiminnan tuottajat

Toiminnan tuottajien kenttä on monenkirjava. Toimintaa toteuttavat esimerkiksi yksittäiset taiteilijat, kulttuurialan kolmannen sektorin toimijat, kulttuurikeskukset ja koulut ja alalle syntyneet yritykset.

Kunta voi toimia taidelähtöisen toiminnan tuottajana. Laitosympäristössä toimintaa toteuttavat virike- ja kulttuuriohjaajat osana kunnallisia palveluja. Virike ja kulttuuriohjaajia on vaihtelevasti eri kunnissa ja laitoksissa. Virikeohjaajien rooli, koulutus ja toiminta vaihtelevat laitos ja kuntakohtaisesti. Kouluissa ja päiväkodeissa toteutettava kulttuuritoiminta ja sen sisältö ja laatu vaihtelee niin ikään kunta, laitos ja ryhmäkohtaisesti.

Tuottajan merkitys toiminnan sisällön ja laadun varmistamisessa on ratkaiseva. Tuottaja vastaa toiminnan eri osa-alueiden soveltuvuudesta kullekin kohderyhmälle ja varmistaa toiminnan arvo- ja asennepohjan ja ohjaajien osaamisen tason vastaamaan toiminnan tavoitteita sekä varmistaa ohjaajien riittävän tiedonsaannin ja varsinaisen toimintaympäristön toimivuuden. Tuottajan rooli on olla kiinnostunut kohderyhmästä ja ottaa toiminnan suunnittelussa ja toimintatavoissa huomioon parhaalla mahdollisella tavalla osallistujien ja toimintaympäristön tarpeet ja haasteet. Suunnitteluvaiheen huomiointi tukee varsinaisen toiminnan onnistumista ja sujuvaa toteuttamista.

3.5.1 Palvelutuotannon kehittäminen

Oman kokemukseni mukaan tavalla, jolla toimintaa tuotetaan erilaisiin toimintaympäristöihin, on suuri merkitys sen onnistumisen ja vaikuttavuuden syntymiseen. Kun toimintaa toteutetaan yhteistyössä useamman eri toimijan välillä (esim. kulttuuritoimija ja hoivalaitos) tulevat yhteiset tavoitteet ja toiminnan suunta asettaa ennen toiminnan toteuttamista. Vuoropuheluyhteys itse toiminnan aikana tulee myös varmistaa.

Käynnissä oleva kehitystyö niin taidelähtöisen toiminnan tuottajien ja ohjaajien osaamisen kuin palvelumallien ja rakenteiden kehittämiseksi lupailevat pysyvää ja ammattimaista toimintaa suomalaiseen taidelähtöisen toiminnan palvelutuotantoon. Taidelähtöisen toiminnan palveluiden tuottamisen tapoja, prosesseja ja yhteistyömalleja kehitetään valtakunnallisesti parhaillaan mm. seuraavissa hankkeissa:

- **Kolmas lähde.** Opetus- ja kulttuuriministeriö koordinoi valtakunnallista ESR-kehittämishjelmaa ”Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoalojen kolmas sektori hyvinvointipalvelujen tarjoajana”. Hanke päättyy vuonna 2013.
Hanke kouluttaa ja tukee yhdistyksiä, seuroja ja järjestöjä palvelutuotannon

kehittämisessä, vahvistaa niiden liiketoiminta- ja palveluosaamista ja tuottaa tietoa kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotalan hyvinvointipalvelujen erilaisista malleista.

Vuoden 2011 alusta käynnistyi Kolmannen lähteen toinen kausi. Kausi toteutuu 1.1.2011–31.12.2013 välisenä aikana. Tämän kauden Kolmas lähde -hanketta hallinnoi Aalto-yliopiston Pienyrityskeskus ja osatoteuttajina hankkeessa ovat: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi, Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry, Teatterikorkeakoulu, Kokos-palvelut (ent. koulutus- ja kehittämispalvelut), Sosiaalikehitys Oy. Rahoittavana viranomaisena toimii Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. (Kolmaslähde 2011.)

- **Tampereen kaupungin Kulttuurikaari**, joka on osa IKÄKASTE – ÄLDRE-KASTE- hanketta. Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy vastaa hankkeen johtamisesta ja koordinoinnista ostopalvelusopimuksella. IKÄKASTE – ÄLDRE-KASTE koostuu kuudesta osahankkeesta viiden maakunnan alueella Väli-Suomessa. Hankkeessa on mukana 52 kuntaa. Ikäkasteessa tavoitteena on kehittää vanhustenhuoltoa niin että se on osaavaa, innovatiivista ja jatkuvasti kehittyvää, asiakas- ja asukaslähtöistä palvelua, jossa ikäihmisten toimintakykyä ja terveyttä edistetään ja ongelmia ennaltaehkäistään." (Ikäkaste 2011.)
- **Turku 2011 Kulttuuripääkaupunki vuoden ohjelma**
Kulttuuripääkaupunkivuosi 2011 ohjelmiston avulla Turku haluaa erityisesti nostaa esiin kulttuurin merkityksen ihmisen ja ympäristön hyvinvoinnille. Tämä on myös Turun viesti muulle Euroopalle. Turku 2011 -ohjelmassa on runsaasti hyvinvointiin suoraan liittyviä tai sitä lisääviä hankkeita, joissa luodaan kulttuuriohjelmia vanhainkoteihin, kouluihin ja päiväkoteihin. Tavoitteena on, että uudet toimintamallit ovat myös helposti levitettävissä muualle Suomeen ja Eurooppaan.

Kulttuuripääkaupunkivuoden teeman mukaisesti Turun kaupunki on lahjoittanut viisivuotisen (2011–2015) kulttuurisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen professuurin Turun yliopistolle. Professuurin tavoitteena on kouluttaa kulttuurin ja hyvinvoinnin tutkimuksen sekä terveyden edistämisen asiantuntijoita

työyhteisöihin, joissa tarvitaan monipuolista ammatillista osaamista. Lahjoitusprofessorin taustalla on Turun yliopiston humanistisen, kasvatustieteiden, lääketieteellisen ja yhteiskunnallisen tiedekuntien yhteistyö. Kulttuurinen hyvinvointitutkimus edellyttää monitieteistä otetta ja vahvaa verkostoitumista eri tieteenalojen toimijoiden kesken.

Professorin avulla on tarkoitus myös tutkia kulttuuripääkaupunkihanketta ja sen pitkäaikaisia vaikutuksia turkulaisten hyvinvointiin. Kulttuurisen terveystutkimuksen tutkimusalueen luomisen katsotaan olevan vaikutuksiltaan pysyvää, ei vain kulttuuripääkaupunkivuoteen 2011 rajoittuvaa. (Turku2011 2011.)

- **Voimaa taiteesta!** – hankkeessa pyritään tukemaan taidelähtöisten menetelmien käyttöä hyvinvointialalla. Hankkeen kehittämistyö tapahtuu yhdessä luovien alojen yrityksien kanssa. Hankkeenkoordinoinnista ja toteutuksesta vastaavat yhteistyössä Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus ja Laurea AMK:n sosiaalialan koulutusohjelma. Päärahoittajana toimii Opetusministeriön Luovien alojen yrittäjyyden kansainvälistymisen ja kasvun ESR-kehittämisohjelma. (Voimaataiteesta 2011.)

3.6 Taidelähtöisen toiminnan ohjaajat

Taidelähtöisen toiminnan ohjaajina voivat toimia niin taiteilijat kuin taidemenetelmien- ja ohjauksen ammattilaiset. Toiminnan ohjaajalla tulee olla hyvät valmiudet sekä käytössä olevan taiteen lajin tai lajien käytöstä ja variaatiosta että ryhmän kohtaamisessa ja ohjaamisessa. Taidelähtöisen toiminnan ohjauksessa ohjaajan tulee olla valppaana ja herkistyä ryhmän eri kanavia tulevalle palautteelle. Ohjaajan tulee olla valmis reagoimaan ja muuttamaan toiminnan suuntaa, painopistettä ja sisältöjä osallistujien antamien impulssien ja viireystilan mukaan. Toiminnan ohjaajalla tulee olla valmius lukea ja tulkita myös sanattomia signaaleja ja ryhmän toiminnallisia signaaleja. Erityisesti tämä vaatimus korostuu kun työskennellään henkilöiden kanssa joiden kommunikaatiokyky tai -valmius on heikentynyt.

Toiminnan onnistumisen kannalta on olennaista, että käytössä oleva taiteenlaji hallitaan hyvin ja sen eri menetelmiä käytetään ja sovelletaan rohkeasti ja luovasti läpi toiminnan

prosessin, ryhmän tarpeita kuunnellen. Ohjaajan kyky heittäytyä mukaan toimintaan ja ottaa kontaktia osallistujiin omana itsenään ja näin kannustaa jokaista osallistuman toimintaan, niin ikään omana itsenään, on olennaista erityisesti toiminnan alussa.

3.7 Taidelähtöisen toiminnan käyttäjät

Taidelähtöisellä toiminnalla, jossa osallistujien hyvinvoinnin lisääntyminen on asetettu ensisijaiseksi tavoitteeksi, on useita eri käyttäjäryhmiä. Kun palvelut suunnitellaan saavutettaviksi ja osallistujien ikä, toimintakyky ja valmiudet otetaan huomioon toimintasisällöissä, on jokaisen ihmisen mahdollista osallistua toimintaan. Osallistujien haasteellinen elämäntilanne, huono motivaatio, vammaisuus, korkea tai nuori ikä tai alentunut toimintakyky ei siis ole este toimintaan osallistumiselle.

Toimintaa voidaan tarjota kaikille ikäluokille ja kaikille sosiaalisille ja etnisille ryhmille sekä näiden eri ryhmien edustajista koostuville ”sekaryhmille”. Ryhmät voivat muodostua myös statukseltaan erilaisista osallistujista, kuten potilas-hoitaja pareista, oppilaista ja opettajista, aikuisista ja lapsista jne.

Toimintaa voidaan ja tulisikin tarjota kaikille ikä- ja väestöryhmille ja erityisesti niille ryhmille, jotka kuuluvat syrjäytymisen ja tuen tarpeen lisääntymisen riskiryhmiin tulisi tarjota tämänkaltaisia palveluja. (Saukkolin 2011. Tiensuu-Nylund 2010.)

Tasavertaisena,
jokainen
omana
itsenään!

Kuva 8. Koukkuniemen Koti Sirkus. Kulttuurikaari. 2010. Susanna Lyly.

4 Kulttuuripalveluiden hyvinvointivaikutusten mittaaminen

Tätä työtä tehdessäni on vahvistunut ajatus mittaamisen ja kysymysten asettelun haasteellisuudesta. Myös kaikissa tähän lopputyöhöni tekemissä haastatteluissa nousi esille haaste löytää olennaiset tekijät, joita tulisi mitata.

Taidelähtöisen toiminnan vaikuttavuuden mittaaminen on merkityksellistä sekä toimintasisältöjen ja -ympäristöjen kuin palvelurakenteen ja rahoituksen kehittymisen näkökulmasta. Mittaamisen ja vaikutusten arvioinnissa on merkittävää hahmottaa, kenen tarpeisiin mittaamista tehdään. On ilmeistä, että toiminnan rahoittajat haluavat tietää rahoittamansa toiminnan vaikutuksista ja merkityksestä. Niin ikään toiminnan tuottajat janoavat tietoa tuottamansa toiminnan vaikutuksista ja siitä, mitkä elementit ovat toiminnan vaikututtavuuden kannalta olennaisia. Myös toiminnan ohjaajat tarvitsevat kipeästi tietoa siitä mihin suuntaan ja miten omaa ohjaustoimintaa voi, kannattaa ja tulisi kehittää.

Taidelähtöisen toiminnan mittaamista voidaanakin lähestyä useista eri lähestymiskulmista. Mittaamisen fokuksessa voivat olla toiminnan yhteiskunnalliset vaikutukset, yhteisön toimintakyvyn ja vuorovaikutuksen kohentumisen mittaaminen, tasavertaisuuden ja arvostuksen kohentuminen yhteisössä tai yksilötason kuntoutuminen ja siitä aiheutuva taloudelliset säästöt, elämän laadun kohentumisen kokemukset ja siitä aiheutuvat kerrannaisvaikutukset, syrjäytymisen ehkäiseminen jne.

Lähestymiskulmien ja mittaamiskohteiden kirjon moninaisuuden lisäksi mittaamisen haasteellisuutta lisää pelkästään yleisten ja julkisten kulttuuripalveluiden määrän ja laadun mittaamisen vaikeus ja menetelmien puute. (Karttunen 2010.)

4.1 Kulttuuripalvelujen mittaaminen

Kulttuurin parissa tehtävä mittaaminen keskittyy tällä hetkellä määrällisen tiedon keruuseen ja perustuu saavutettavuuden ja tasavertaisuuden sekä käyttömäärien mittaamiseen (esim. kävijämäärät ja tapahtumatilastot). Tässä määrällisen tiedon keruussakin on eri kuntien ja taiteenlajien välillä merkittäviä poikkeamia eikä selkeitä valtakunnallisia mittareita ja indikaattoreita ole pystytty määrittelemään.

2009 käynnistynyt Cuporen Kulttuuritoimien indikaattorihanke pyrkii löytämään yhtenäisiä linjoja määrälliseen ja laadulliseen kuntatason mittaamiseen. Tässäkin hankkeessa haasteiksi ovat osoittautuneet jo pelkästään peruskäsitteiden määrittelemisen kuten mikä on kulttuuritapahtuma ja kuka lasketaan kävijäksi. (Karttunen 2010.)

Eri taiteenlajien ja tapahtumien parissa vuosittain laadittaviin kävijämääriin perustuva tilastointi välittää hyvin vähän tai ei ollenkaan tietoa siitä laadullisesta kokemuksesta, jota taidepalveluun tai – toimintaan osallistuminen tuottaa ja edelleen mitä pitkäkestoisia vaikutuksia sillä on.

Kuitenkin Markku Hyypän (2002) tutkimuksissaan todistamat väitteet kulttuurin kuluttamisen positiivisesta vaikutuksesta hyvinvointiin ja elinikäennusteen tukevat pelkästään määrällisen tilastoinnin mielekkyyttä. Hyypän tutkimuksissa osoitettiin, että kulttuuripalveluiden ahkera ja jatkuva käyttö lisäsi henkilön elinikäennusteita.

Koska kävijämääriin perustuva mittaaminen pyrkii turvaamaan palveluiden olemassaolon ja alueellisen tasa-arvon, voidaan ajatella, että tässä ollaan mittaamisen alimmalla tasolla, jossa haetaan tietoa palveluiden olemassa olost ja määrästä.

Tilastollinen mittaaminen synnyttää kuitenkin hyvin vähän yhtenäistä strategista ajattelua siitä miksi ja millaisia palveluja tulisi tuottaa ja kehittää ja kenelle niitä tulisi kohdentaa. Rahoituspäätökset perustuvat valtakunnallisella tasolla ministeriöissä vallalla oleviin näkemyksiin, trendeihin ja pyrkimyksiin sekä kunnallisen tason linjauksiin ja kiinnostuksenkohteisiin. Pyrkimys hyvään ja monipuoliseen kulttuuritarjontaan on, mutta jaettua, jalkautunutta ja yhtenäistä käsitystä siitä, millaista hyvän kulttuuritarjonnan Suomessa tulisi eri kohderyhmille olla ja miten se osallistujiinsa vaikuttaa, ei eri hallinnon tasoilla ole aiemmin ollut. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelman pyrkimyksenä on luoda tätä yhtenäistä tavoitteistoa ja toiminnan rakenteita.

On ilmeistä, että hyvinvoinnin kokemuksen moniulotteisuuden ja henkilökohtaisuuden luonteesta johtuen on mahdotonta asettaa kysymyksiä, joiden vastaukset ovat

yksiselitteisiä ja joista välittyisi absoluuttista tietoa taiteen ja kulttuurin vaikutuksista ilman tulkinnan mahdollisuutta tai tarvetta.

Mittaamisen haasteena on yksilötason hienoviritteisten kokemusten ja käytännön sekä toisaalla tiivistetyn tilastollisen tiedon välinen kuilu. Kun toiminnan vaikutus perustuu yksilötasolla syntyvään kokemukseen ja taas mittaaminen edellyttää yksinkertaisia yleistettäviä, monistettavia ja toistettavia malleja on haasteellista löytää indikaattoreita, joilla yksilötason kokemuksia ja niiden vaikutuksia voitaisiin tulkita ja edelleen mitata luotettavasti.

Mittaamattoman
arvokkaita
kokemuksia!

Kuva 9. Päivähoidon Kulttuurirappuset - Sirkus ja runot. Lempäälän kunta. 2011. Pilvi Kuitu, Pii Poo.

Yksilötason kokemusten ja vaikuttavuuden mittaamiseen laadullinen tutkimus tarjoaa sopivammat työkalut. Kuitenkin kulttuurin ja hyvinvoinnin toimialoja yhdistävää tutkimusta on tehty kohtuullisen vähän. Laadullisen arviointitutkimuksen haasteena on myös se, että arviointitutkimuksen kulttuuri on jäänyt yliopistoilla soveltavan tutkimuksen ja perustutkimuksen välimaastoon eikä sen rooli ole päässyt kehittymään tietotarvetta vastaavaksi.

Ongelmana on myös tutkimuksen jälkijättöisyys. Kun

palveluja kehitetään projektiluontoisesti, tulisi vaikuttavuutta pysyvä näyttämään ja arvioimaan proaktiivisesti kehittämistyön aikana. Usein tutkimus kertoo toiminnasta tai kokeiluista, jonka rahoitus on jo päättynyt. (Saukkolin 2011.)

4.1.1 Indikaattorit

Indikaattorien avulla mitataan lähes kaikilla yhteiskunnan ja ihmiselämän alueille tapahtuvan toiminnan vaikutusta. Kulttuuripolitiikallekaan eivät riitä pelkästään tarjontaa, kävijöitä ja rahoitusta kuvaavat tilastot. Poliitiikan tueksi olisi kyettävä mittaamaan kulttuurin laajaulotteisia taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia. (Karttunen 2010 a. 1.)

Indikaattori on tilastollinen luku, jonka avulla moninaista tietoa voidaan tiivistää helpommin hallittavaan ja ymmärrettävään muotoon. Indikaattori on siis laadullinen mittari, joka parhaimmillaan antaa laajoja ja monimutkaisiakin tietoja yksinkertaisemmassa muodossa. Indikaattori voi toimia myös apuvälineenä niin tavoitteiden asettamisessa ja seurannassa kuin suunnittelussa ja päätöksenteossakin. Lisäksi yhteneväsillä toimintatavoilla ja periaatteilla kerätyillä indikaattoreilla voidaan verrata eri alueiden välistä kehitystä (Wikipedia 2011).

Suomessa kuntien käyttöön on kehitetty nk. hyvinvointikertomusmallia, jonka tavoitteena on kertoa kunnan väestön hyvinvoinnin tilaa ja sen vahvuuksia ja heikkouksia. Vuonna 2004 päätyneessä Kuntien hyvinvointikertomus – hankkeen keskeisenä tehtävänä pidettiin kuntatasoisten hyvinvointi-indikaattoreiden kehittämistä.

Hyvinvointi-indikaattorikonaisuuden tavoitteena oli muodostua muutamiksi tunnusluvuiksi puristetuista indikaattoreista, jotka kuvaavat hyvinvoinnin ilmiötä mahdollisimman laaja-alaisesti ja riittävän konkreettisesti. Yhtäältä "mittarit eivät saisi olla liian konkreettisia, jolloin ne kertovat yksityiskohdista", toisaalta "liian abstrakteina ne puolestaan eivät kerro mitään". Määrää todettiin olevan helppo mitata, laatua sen sijaan vaikeampi. Laadullisen kuvauksen pelättiin kuitenkin jäävän "verbaaliakrobatian tasolle", hienoiksi sanoiksi. (Perttilä, Orre, Koskinen, Rimpelä 2004, 19, 23.)

4.1.2 Indikaattorit kulttuuri ja taidetoiminnan mittaamisen ja päätöksenteon välineenä

Indikaattorien määrittelyn tarve on noussut myös kulttuuritoiminnan vaikuttavuuden mittaamisessa. Kuntien Kulttuuri ja taidetoiminnan vaikuttavuuden ja merkityksen mittaamiseen soveltuvia indikaattoreita on ryhdytty määrittelemään niin kunta kuin ministeriötasolla.

Cupore teki vuosina 2009–2010 Kuntaliiton ja 23 kunnan tilauksesta esiselvityksen ja osallistui kuntien yhteiseen indikaattorityöhön kulttuuripalveluiden laatua ja vaikuttavuutta mittaavien indikaattoreiden kehittämiseksi. Työn tavoitteena oli tuottaa kulttuuripalveluiden indikaattoreiksi laadullisia tai määrällisiä välineitä, joiden avulla voidaan mm. kuvata kulttuuriasioiden tilaa ja kehitystä kunnassa sekä saavutettavuuden, osallisuuden ja asiakas/asukaslähtöisyyden toteutumista kulttuuripalvelutuotannossa sekä arvioida kunnan kulttuuripoliittisten tavoitteiden saavuttamista. (Karttunen 2010 b.)

Selvitystyössä havaittiin mm. että:

- kulttuuripoliittiset tavoitteet ovat usein niin abstrakteja, että niiden saavuttamisen arviointiin on vaikea rakentaa välineitä
 - arviointi on usein toimintakertomuksissa dokumentoitua itsearviointia
 - tulokorttien ”vaikuttavuusnäkökulma” on usein kapea
 - vaikuttavuus ymmärretään suppeasti (välitön vaikutus, kävijämäärät, asiakaspalaute)
 - vaikuttavuuden käsitettä pohditaan, mutta sen suhteuttaminen omaan työhön ja sen operaationalisointi ovat vielä kesken
 - palvelujen tuottamisesta tehdyissä sopimuksissa tavoitteita muotoillaan täsmällisesti mittarien avulla
 - museoilla, teattereilla ja orkestereilla omat tiedonkeruut – ne eivät kaikin osin palvele kaupunkien kulttuuritoimen tarpeita vaan heijastavat valtiollista rahoitusjärjestelmää
 - ”yleinen kulttuuritoimi” on erityisen heikosti tilastoitu alue
- (Karttunen 2010 b.)

Kulttuuri-indikaattorien käyttö kunnallisten kulttuuripalveluiden ja vakiintuneen kulttuuritoiminnan vaikutusten mittaamisessa on hyödyllistä ja mielekästä vastaamaan valtion suunnittelu- ja seurantajärjestelmien edellyttämiä tunnuslukuja. Indikaattorien käyttö tukee myös kulttuurin merkityksen ja valtavirtaistamisen tavoitteita ja näin edistää kulttuurisen toiminnan vaikutuksen saavutettavuutta, tunnistamista ja tukemista eri toimialoilla. (esim. Karttunen 2010 a, 2.)

Indikaattorien kehittäminen taidelähtöisen toiminnan vaikutusten mittaamisessa vaatii huolellista ja johdonmukaista pohjatyötä. Selkeää käsitystä ja koottua tietoa

taidelähtöisten menetelmien käytöstä, menetelmistä sinänsä ja niiden tuloksista on hyvin vähän. Ennen kun toiminnan vaikutuksia pystytään rutistamaan indikaattori tiedoksi ja luvuiksi on tutkittava mitä odotuksia toimintaa kohdistuu, mihin tarpeeseen sitä toteutetaan ja mitä todellisia vaikutuksia sillä voi olla. Tämän tiedon saamiseksi taidelähtöisestä ja taidemenetelmiä soveltavasta toiminnasta tulee tehdä laadullista vaikuttavuustutkimusta. Tähän tarpeeseen uskon mm. Turun yliopiston kulttuurisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen professuurin ja mahdollisesti syntyvä tutkijakoulun vastaavan.

Kulttuurinen terveystutkimus on poikkitieteellistä, useita eri menetelmiä soveltavaa tutkimusta, jossa hyvinvointiin ja kulttuuria liittyviä kysymyksiä tarkastellaan monialaisesti. Professuurin tavoitteena on kouluttaa kulttuurin ja hyvinvoinnin tutkimuksen sekä terveyden edistämisen asiantuntijoita työyhteisöihin, joissa tarvitaan monipuolista ammatillista osaamista. (Turku 2011.)

On toivottavaa, että tutkimuksen osana huomioidaan valtakunnallinen indikaattorityö niin, että myös arviointi ja mittaaminen kehittyvät osaamisen ja palvelutuotannon kanssa yhden aikaisesti ja tukevat resurssien ja pysyvän rahoituksen syntymistä. Tutkimuksen poikkitieteellisyys mahdollistaa myös kulttuuri-indikaattorien integroitumisen osaksi yleistä hyvinvointimittausta.

4.2 Hyvinvoinnin mittaamisen menetelmiä

Hyvinvointia mitataan monella eri tavalla. Hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita on määritelty niin eri ikä kuin väestöryhmille ja niissä arvioidaan hyvinvoinnin eri osa-alueita aina taloudellisten resurssien, toimintakyvyn, sosiaalisten suhteiden ja terveyden näkökulmasta. 2000-luvulla mittavia hyvinvoinnin tutkimuksen ja mittaamisen hankkeita on toteuttanut ja rahoittanut Stakes, THL, Tilastokeskus ja KELA.

Näiden laajojen koko väestön prosentuaalista hyvinvointia kartoittavien ja mittaavien järjestelmien tarjoama tieto kertoo hyvinvoinnin määrästä, mutta hyvin vähän siitä millä keinoin hyvinvointi on syntynyt ja jäänyt syntymättä.

Nyt vuonna 2011 on politiikan huipullakin avattu keskustelu, jossa perinteinen ajattelu bkt:n kasvusta ihmisten hyvinvoinnin lisääjänä ja indikaattorina on todettu epäpäteväksi ja ehdotuksia uusien, vaihtoehtoisten ja täydentävien järjestelmien käyttämistä suomalaisen hyvinvoinnin mittaamiseen on esitetty. (Pohjanpalo 2011.)

Hyvinvoinnin yksityiskohtaisempaa yksilötason tilaa kuvaavia järjestelmiä on kehitetty erilaisiin tarpeisiin. Järjestelmien pitkäjänteinen kehittäminen on tuottanut monistettavia, globaalisti käytössä olevia ja yhteisesti hyväksyttyjä tapoja tuottaa mitattua tietoa niin päätöksen teon kun palveluiden kehittämisen tarpeisiin. Näitä järjestelmiä on toistaiseksi käytetty hyvin vähän taidetoiminnan vaikutusten mittaamiseen. Seuraavassa esittelen lyhyesti yhden järjestelmän, jolla mitataan palveluiden hyvinvointivaikutuksia ja laatua.

4.2.1 Case RAI -järjestelmä

Laitos- ja terveystalvelujen laatua ja tasoa mitataan RAI -järjestelmällä, joka on Yhdysvalloissa 1980-luvun puolivälissä kehitetty hoidon tarpeen ja laadun sekä kustannusten arviointi- ja seurantajärjestelmä. Järjestelmä on vanhustalvelujen työntekijöiden (hoitohenkilökunta, johto) käyttöön suunniteltu työväline yksilöllisen hoitosuunnitelman laatimiseksi, hoidon laadun ja tehokkuuden mittaussvälineeksi, maksujärjestelmän perustaksi, rekisteritarkoituksiin sekä tutkimussvälineeksi.

RAI -järjestelmällä mitataan potilaan tai asukkaan toimintakyvyn ja hoidon eri osalualueita (mm. fyysinen toimintakyky, kognitiivinen toimintakyky, älyllinen toimintakyky, lääkkeiden määrä, aktiivisuus).

Asiakkaan omahoitaja täyttää RAI -arvioinnin. RAI -mittaus suoritetaan asiakkaalle kuuden kuukauden välein ja siihen kerätään tietoa monesta eri lähteestä (mm. potilaan dokumentit, asiakkaan haastattelut ja havainnointi, keskustelut muiden hoitajien, asiantuntijoiden ja omaisten kanssa). Mittaamisen tavoitteena on arvioida määrävälein hoidon toimenpiteiden onnistumista ja hyötyä ja punnita mitkä hoitotoimenpiteet hyödyttävät asiakasta ja mitä toimenpiteitä voidaan vähentää tai jättää hyödyttömänä pois. Tällä tavoin voidaan ohjata sekä asukkaan että henkilökunnan voimavarat vain niihin tekijöihin, jotka ovat käännettävissä asiakkaan hyödyksi.

RAI -järjestelmä

- on englanninkieliseltä nimeltään Resident Assessment Instrument (asukkaan arviointiväline)
- perustuu yksilön tarpeiden monipuoliseen systemaattiseen arviointiin
- soveltuu yksilön hoito- ja palvelusuunnitelman laadintaan ja hoidon tulosten seurantaan
- käsittää satoja kysymyksiä, joista samalla rakentuu joukko kansainvälisesti testattuja päteviksi ja luotettaviksi todettuja mittareita
- mittareineen ja tunnuslukuineen muodostavat työvälineet palvelujen suunnitteluun ja tulosten seurantaan sekä henkilöstön johtamiseen iäkkäiden hoitoketjun kaikilla portailla
- mittaa hoidon laatua ja kustannuksia iäkkäiden hoitoketjun kaikilla portailla
- soveltuu vertailukehittämisen välineeksi kaikkiin vanhuspalveluihin

Suomessa RAI:ssa mukana vuonna 2009

- vanhainkotien asukkaista 32 prosenttia
- terveyskeskusten potilaista 19 prosenttia
- säännöllisen kotihoidon asiakkaista 16 prosenttia
- palveluasumisen asiakkaista 24 prosenttia

RAI -järjestelmän osaksi kehitetty RUG-III asiakasrakenne luokitus ohjaa myös järjestelmää käyttävien yksiköiden resurssien ja rahoituksen jakautumista. (mm. Noro, Finne-Soveri, Björkgren, Häkkinen, Laine, Vähäkangas, Kerppilä, Storbacka 2001)

Olisikin kiinnostavaa kokeilla miten laitoksissa tapahtuvan kulttuuritoiminnan kuntoutuksellisia ja elämänlaatua ylläpitäviä vaikutuksia voitaisiin mitata RAI-järjestelmällä. Itse järjestelmän kehittäminen myös näihin tarpeisiin vastaisi

kokonaisvaltaisen hoidon tavoitteita. Tällainen RAI:n käyttö on vielä uutta, mutta ajatuksia ja suunnitelmia tällaisista kokeiluista on jo olemassa (Kulttuurikeskus Pii Poo 2011).

Kuva 10. Koukkuniemen Koti Sirkus. Kulttuurikaari. Pilvi Kuitu 2010.

5 Tutkimus- ja analyysimenetelmät

Kehittämiprojektin tavoitteena on vastata kysymykseen: ”Miten palveluiden vaikuttavuutta argumentoidaan ja kuinka tätä argumentointia voi kehittää?”

Olen valinnut kehittämiprojektin toteuttamiseen kolme eri menetelmää eli laajan tausta-aineiston keruun, haastattelut sekä kyselyt. Menetelmät pyrkivät pääosin laadulliseen eli kvalitatiivisen tiedon keruuseen. Usean eri menetelmän käyttäminen tuottaa erilaista tietoa ja monenlaisia näkökulmia ja ideoita kehittämistyöhön (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2009, 40) ja näin tukee opinnäytetyöni tavoitteita kehittää palveluiden vaikuttavuuden argumentointia uskottavasti ja luotettavasti.

5.1 Argumentointi ja perustelu

Argumentoinnin tarkoituksena on vahvistaa ja tukea omia näkemyksiä ja ehdotuksia ja näin saada kuulija/ lukija uskomaan argumentoijan väittämät. Argumentoinnin pohjana on väite (esim. Kulttuuri toimintaan osallistuminen lisää hyvinvointi) ja argumentoinnin perustelu on syy, miksi väite tulisi uskoa. Perustelu rakentuu johdonmukaisesta ja uskottavasta kuvauksesta ja perusteluja seuraavista johtopäätöksistä. Argumentointi on onnistunut kun argumentoija on onnistunut vakuuttamaan lukijan/kuulijan väitteidensä todenmukaisuudesta.

Kulttuuripalveluiden vaikuttavuuden ja niistä syntyvän hyvinvoinnin mittaamisen ollessa haasteellista on uskottavan ja ymmärrettävän argumentoinnin merkitys niin palveluiden sisällön kuin rahoituksenkin kehittymisen kannalta olennaista.

Argumenttien näkökulma riippuu usein kuulijakunnan taustoista. Jos kuulija on vaikkapa laitoksessa työskentelevä sairaanhoitaja tulee argumenttien käsitellä niitä tavoitteita jotka nousevat hänen toimintaympäristöstään. Jos taas kuulija on rahoituksesta päättävä virkamies, on argumentoijan pysyttävä perustelemaan yksilötason vaikutusten merkitystä kunnan strategisten tavoitteiden ja taloudellisen kehityksen näkökulmasta.

Näkemykseni mukaan argumentoinnin ”avainväittäminä” tulee olla kuitenkin samoista päätavoitteista kumpuavat, todellisuuteen sidotut pääargumentit (esim. ”Taidelähtöinen

toiminta lisää osallistuvan ryhmän hyvinvointia” tai ”Taidelähtöinen toiminta on sovellettavissa kaikille kohderyhmille”).

Argumentoinnin näkökulmien painopisteiden muuttaminen kuulijakunnan mukaan vaatii argumentoijalta toimintakentän ja varsinaisen toiminnan laaja-alaista tuntemusta ja eri kohderyhmien intressien ymmärtämistä.

Taidelähtöisen toiminnan argumentoinnin kehittäminen vaatii tuekseen laadullista ja vaikuttavuustutkimusta, jotta perusteluihin saadaan kokemuksellisuuden rinnalle syvyyttä ja uskottavuutta.

5.2 Haastattelut

Osana tausta-aineiston keräämistä toteutin neljä teema haastattelua joiden tavoitteena oli kerätä valtion hallinnon ja päättäjien näkemyksiä kulttuurin hyvinvointivaikutuksista ja siitä mihin he päättäjinä ja henkilöinä uskovat.

Haastattelujen menetelmäksi valitsin puolistrukturoidun teemahaastattelun, joka ei ohjaa liikaa vastaajia ja mahdollistaa itselleni uuden tiedon keräämisen haastattelutilanteissa (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2009,41). Teemahaastattelun tavoitteena oli kerätä järjestelmällistä ja vertailtavaa tietoa, mutta samalla mahdollistaa haastelujen sisällä vapaata keskustelua.

5.3 Kyselyt

Laadin osana kehittämisprojektiani kyselyn kokonaisuuden kartoittamaan taidelähtöiselle toiminalle asetettuja hyvinvoinnin lisääntymiseen liittyviä odotuksia ja niiden toteutumista. Laadin kyselylomakkeet kolmelle eri kohderyhmälle: rahoittaja/ palvelun tilaaja, toiminnan ohjaaja, osallistujat). Kyselyn tavoitteena on kartoittaa asetettujen hyvinvointitavoitteiden toteutumista sekä taltioida projekteissa syntyneistä hyvinvoinnin kokemuksia. Päädyin laatimaan kysymykset toiminnoille asetettujen tavoitteiden pohjalta ja oletettujen hyvinvointia lisäävien osatekijöiden näkökulmasta.

Uskoin kyselyn menetelmänä vastaavan hyvin tiedonkeruun tavoitteita. Kyselyyn osallistuu ennalta määritelty joukko ja näin olleen oli kyseessä näyte (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2009, 110.) joukosta, jotka tilaavat, toteuttavat toimintaa ja

osallistuvat erilaisiin taideprojekteihin. Kyselyn tavoitteena oli kerätä niin kvantitatiivista (monivalintakysymykset) kuin kvalitatiivistakin (tarinalliset eli narratiiviset kysymykset) tietoa. Näytteen suppeudesta ja ennalta määritellyistä osallistujista johtuen ei tuloksia voida pitää yleistettävänä, mutta kuitenkin suuntaa antavina ja uskottavina ja näin argumentaatiota tukevinä.

5.3.1 Narratiiviset menetelmät

Yhdessä tekeminen ja taideprosessit ovat täynnä arvokkaita mieleenpainuvia hetkiä. Omassa työssäni olen todennut, että pienten tarinoiden ja tapahtumaketjujen värikkäällä kertomisella on usein kuulijaansa huomattavasti suurempi vaikutus ja se synnyttää laajempaa ymmärrystä kuin tilastollisten faktojen kertominen.

Kysymyksissä narratiivisuuden käytöllä vastaajille tarjoutui mahdollisuus kertoa enemmän ja henkilökohtaisemmin niistä merkittävistä kokemuksista, joita toimintaan osallistuminen on synnyttänyt. Narratiivien kautta pyrin myös hahmottamaan eri kyselyyn osallistujien kykyä ja tapaa tunnistaa hyvinvoinnin syntymiseen vaikuttavia tapahtumia.

6 Haastattelut - päättäjien ja rahoittajien odotusten kartoittaminen

Toteutin joulukuussa 2010 ja tammikuussa 2011 neljä teemahaastattelua. Haasteltaviksi valitsin neljän eri kulttuurin, tutkimuksen ja valtion hallinnon alaisuudessa toimivan organisaation asiantuntijaa, joilla on laaja-alaista tietoa ja vaikutusmahdollisuuksia taidelähtöisen toiminnan toteutumiseen Suomessa.

6.1 Haastateltavat henkilöt ja taustatahot

Haastateltaviksi henkilöiksi valitsin:

- Opetus- ja kulttuuriministeriö (ryhmähaastattelu haastateltavien pyynnöstä) kulttuuriasianneuvos *Mervi Tiensuu-Nylund* (mm. taiteen hyvinvointia lisäävät avustukset) ja kulttuurisihteeri *Lea Halttunen* (vammaisjärjestöille ja -yhteisöille niiden taide- ja kulttuuritoimintaan ja saavutettavuuden edistämiseen)
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos erikoissuunnittelija *Päivi Känkänen*
- Turku 2011 – kulttuuripääkaupunkivuoden säätiön tutkimus ja kehittämisspäälikkö *Jukka Saukkolin*
- Cupore (Kulttuuripoliittisen tutkimus edistämissäätiö), tutkija *Sari Karttunen*.

6.2 Haastattelujen toteutus

Olin kaikkiin haastateltaviin yhteydessä ensin puhelimitse tiedustellakseni suostumusta haastateltavaksi. Kaikki neljä suostuivat heti haastateltaviksi ja tapaamiset sovittiin puhelimitse. Puhelun jälkeen lähetin haasteltaville sähköpostivahvistuksen tapaamisesta sekä hyvin lyhyen kirjallisen kuvauksen lopputyöni aiheesta.

Kaikki haastattelut tapahtuivat haastateltavien omissa työpisteissä, Helsingissä (OKM, THL ja Cupore) ja Turussa (Turku 2011-säätiö).

Haastattelutilanteeseen varattiin tunti. Varattu aika ylittyi kaikissa muissa paitsi OKM:n haastattelussa, johon käytettiin haasteltavien kiireistä johtuen vain 45 minuuttia.

Nauhoitin kaikki haastattelut haastateltavien suostumuksella.

Haastatteluaineiston laadinnan perustana olivat neljä pääteemaa. Teemat mukailivat lopputyöni tausta-aineiston otsikointia ja kyselyn alustavia teemoja.

Haastatteluissa kartoitin vastaajien ajatuksia ja kokemuksia sekä asenteita taidelähtöisestä toiminnasta seuraavilla teemoilla:

- Taidelähtöiset hyvinvointipalvelut – tämän teeman alla pyrin kartoittamaan haastateltavan omaa näkemystä siitä mitä on hyvinvointi ja mitä ovat taidelähtöiset hyvinvointipalvelut
- Oma kokemus – tämän teeman alla kartoitin haastateltavan omia kokemuksia taidelähtöisestä toiminnasta
- Mittaaminen ja arviointi – tämän teeman alla kartoitin mittaamisen ja arvioinnin tapoja ja merkitystä sekä sitä millaista tietoa haastateltava toivoisi mittaamisen ja arvioinnin tuottavan.
- Väittämät (argumentointi) – tässä osiossa esitin taidelähtöisestä toiminnasta erilaisia argumentoinnin ”tukiväittämiä”.

Kysymyksiä oli yhteensä 32 ja lisäksi ”Väittämät” kohdassa 11 erilaista väittämää alkuväittämällä ”Kulttuuritoimintaan osallistuminen mielestäni lisää:”.

Oman arvioni mukaan kysymykset olivat liian yksityiskohtaisia puolistrukturoidun haastattelun rakenne huomioon ottaen. Useissa vastauksissa antauduttiin vapaaseen keskusteluun, jossa haastateltava vastasi myös tuleviin kysymyksiin. Keskustelun merkitys oli kuitenkin mielestäni niin suuri, että oli mielekkäämpää antaa haastateltavien polveilla aiheissa kuin rajoittaa vastaamista kysymykseen.

Haastatteluista syntyi yhteensä kuusi tuntia äänitettyä aineistoa. Litteroin kaikki haastattelut. Litterointi aineistoa kertyi yhteensä viisikymmentäkuusi liuskaa.

6.3 Haastattelujen kooste ja analysointi

Tässä luvussa olen koostanut haastattelujen teemojen alle mielestäni merkittävimmät sisällöt, suoria lainauksia haastatteluista sekä omaa pohdintaani.

6.3.1 Teema 1: Taidelähtöiset hyvinvointipalvelut

Haastateltavien käsitys hyvinvoinnista oli hyvin samankaltainen ja kaikki vastaajat kuvasivat hyvinvointia moniulotteisena kokonaisuutena, monen tekijän summana. Hyvinvointia kuvattiin termeillä ”tasapainoinen ihminen”, ”että on tasapainossa ympäristönsä kanssa”.

Käsitettä ”Taidelähtöisen toiminnan hyvinvointivaikutus” kuvattiin hyvin monenkirjavasti. Toiminnan hyvinvointivaikutuksina nähtiin, että vaikeassa tilanteessa elävä nuori voi kulttuurin ja taiteen avulla eheytyä ja päästä osalliseksi, tai että ihminen voimaantuu, ja että toiminta voi tukea ihmisen selviytymistä ja antaa lisävoimavaroja ja antaa uusia näkökulmia tuttuihin asioihin.

Vaikutuksia kuvattiin myös eri tasoilla: ”Taidelähtöinen toiminta liikuttaa ihmistä niin fyysisesti kuin henkisesti. Siinä on emotionaalinen ja intellektuellien sisältö ja se haastaa ihmisen miettimään omaa itseään, muita ihmisiä ja koko yhteiskuntaa, ja toisaalta se liikuttaa myös fyysisesti paikan päälle. Jos on mukana toteuttamassa tällaista taidesisältöä, niin silloin on konkreettisesti tekemässä asioita omilla käsillään ja jaloillaan.” (Saukkolin.)

Käsitteistön odotusarvoa pohdittiin kriittisesti; ”...tämä trendikäs käsite taiteen hyvinvointivaikutuksista pitää sisällä oletuksen, että niitä on ja että niitä voidaan pahimmillaan tuottaa kritiikittömästi tähän olettamukseen nojaten.” (Karttunen.)

Kysymykseen, jossa pyydettiin kuvailemaan lyhyesti muutama hyvinvointitavoitteinen tai -vaikutteinen taide- tai kulttuuriprojekti tai toimintamalli tuli hyvin eritasoisia vastauksia. Osittain koettiin, että; ”... kenttä on laaja, ja että käsitystä siitä mitä kaikkea ne ovat tai voivat olla, ei ole oikein vielä syntynyt...kokeiluja on tehty niin monenlaisia, että on vaikea mainita niistä vain yhtä ”. (Halttunen ja Tiensuu-Nylund.) Yksi haastatelluista pohti mitä tämä toiminta voi olla ja mihin se sijoittuu kulttuurin kentällä. Osa taas kuvasi esimerkkitoimintaa, toimintamallia ja tavoitteita jäsennellysti.

Merkillepantavaa oli haastateltavien väliset erot siinä miten taidelähtöinen toiminta yleensä miellettiin. Käsitys toiminnan sisällöistä, kohderyhmistä ja laadusta liittyi henkilön omiin ammatillisiin ja henkilökohtaisiin kokemuksiin ja taustoihin.

Taidelähtöisen toiminnan ensisijaisena tavoitteena nähtiin yksilön hyvinvoinnin edistäminen ja sen miten ihmiset kokevat olonsa ja roolinsa yhteisössä. Osallistujien itseilmaisun mahdollistaminen sosiaalisessa ympäristössä sekä elämän hallinnan, itsetuntemuksen, hyvinolon tunteiden lisääminen, esteettisten kokemusten mahdollistaminen nähtiin myös ensisijaisina tavoitteina. Myös taiteilijoiden työllistymistä pidettiin tärkeänä, mutta kuitenkin toissijaisena tavoitteena.

Taidelähtöisen toiminnan kehittymisen kannalta pidettiin tärkeänä laadullisen tutkimusta lisäämistä tilastollisen tutkimuksen rinnalle, käsitteiden selkiyttämistä ja laadullisen tutkimuksen tulosten arvostuksen lisääntymistä rahoittajissa. Laadullisen tutkimuksen tarpeen kasvamisen syyksi koettiin myös, että toiminnalle pitää pystyä osoittamaan syy-seuraussuhde ja vaikuttavuus. Nähtiin myös, että rahoitus on jo pitkään ollut tulosvelvoitteista ja kriteerinä on pidetty tilastollista edustavuutta, jota laadullisessa tutkimuksessa ei pysytää saavuttamaan.

Toiminnan kehittymiselle nähtiin tilaus myös ihmisoikeudellisesta näkökulmasta; ” Ihmisellä on oikeus tuntea, kuulla, nähdä ja haistaa ja maistaa ja jos siihen ei ole kaikkia fasiliteettaja niin niitä pitää tarjota monin eri tavoin eikä palveluita voida tarjota yksioikoisesti... Jos ajattelee että ihminen on kokonaisvaltainen olento niin miksi yksi osa-alue jätettäisi pois.” (Känkänen.) Kyse on myös yhteisöllisestä näkökulmasta: ”Yhteisöllisyyden ja sosiaalisuuden edistäminen on tätä kautta mahdollista. Tämä vois olla privatisoitumisen vastatendenssi ja jos ajatellaan, että sallitaan se piiloagenda (hyvinvointitavoitteet taidetoiminnassa) niin onhan se ehkä hyvä että kaikki ei ole hoidollista ja menee jonkun hoidon kautta.” (Karttunen.)

Toiminnan kehittymisen merkityksenä nähtiin myös tasavertaisuuden tukeminen: ”Odotan tältä toiminnalta yhteiskunnallisia vaikutuksia – sitä, että ihminen voisi kokea olevansa täysipainoinen osa yhteiskuntaa ja toimia siinä. Tavallaan koheesiota ja että eri ryhmät voisivat helpommin toimia yhdessä eikä ei olisi vastakkain asettelua”. (Halttunen.)

Suomi nähtiin edelläkävijämaana: ”Suomi on kansainvälisestikin tunnettu tutkimustausta tässä aiheesta ja meillä on hyvät lähtökohdat jatkaa tästä ja profiloitua tähän suuntaan koko maana ja kulttuurisen ja koko hyvinvointi yhteiskunnan jatkeena. Kun meillä on sellainen imago ja sitä on rakennettu pitkään. Ensinhän pitää kuitenkin tulla sisältö ja sitten vasta rakentaa imago... Yhtenä tulevaisuuden vienti- tuotteena ja sisältö tuotteena tätä voisi kehittää... Nyt olisi yhteiskunnallista tilausta ja minkälainen maa Suomi haluaa olla... Yhteiskunnallisessa rakennemuutoksessa Euroopassa ja Suomessa joutuu miettimään kokoajan minkälaiseen työkuulttuuriin ja tekemisen kulttuuriin kannattaa panostaa ja missä me ollaan hyviä ja mitkä on meitä lähellä ja missä meillä voisi olla antaa jotakin muille maille. Tämä kulttuurista hyvinvointia asia ja tutkimus ovat yksi sellainen selkeä mahdollisuus niiden luovien alojen lisäksi ja rinnalla”. (Saukkolin.)

Taiteilijoiden työllistyminen nähtiin myös yhtenä kehittämisen motiivina: ”Suomeen on koulutettu ihan hirveä määrä eri alojen taiteilijoita ja nyt täytyy hankkia uusia tapoja työllistää itseään”. (Karttunen.)

Taidelähtöisen toiminnan ensisijaisiksi kohderyhmiksi nostettiin vanheneva väestö, lapset ja nuoret sekä eri kulttuuritaustaiset ihmiset ja laitoksissa asuvat ihmiset. Tärkeänä pidettiin kuitenkin, että toimintaa tarjotaan myös työikäisille. Mitään kohderyhmää ei haluttu jättää toiminnan tarjonnan ulkopuolelle. Nähtiin myös että toiminnan periaatteen mukaisesti on mahdollista yhdistellä eri kohderyhmiä.

Toiminnan ennaltaehkäisevä vaikutus nousi tärkeäksi kohderyhmien valinnassa. Palveluja toivottiin kohdennettavaksi erityisesti niihin ryhmiin, joiden elämässä on kohonnut riski kohonnut merkittäviä ongelmia (esim. vammaisuus, sairaus,

syrjäytyminen, työttömyys). Koettiin myös, että toiminta voi olla osa hoitavaa ja korjaavaa työtä.

Palveluiden kehittämisellä nähtiin myös mahdollisuuksia vastata lisääntyvän monikulttuurisuuden, väestön vanhenemisen ja syrjäytymisen haasteisiin: ”Kulttuurisen kohtaamisen ja monikulttuuriset ongelmat ovat kaikkialla ajankohtaisia ja monikulttuurisia ihmisiä tulee kokoajan lisää. Se on globaali ilmiö ja olisi hyvä, että siihen panostettaisiin ja katsottaisiin mitä siihen liittyviin näkökulmiin voitaisiin Suomessa tutkia ja miten taiteen ja kulttuurinkeinoin voitaisiin tuoda parannusta mm. kaupunkiyhteisöihin. Tämä ja syrjäytymisen ehkäisy ja vanheneva väestö on suurimpia haasteita, joiden kanssa tulevaisuudessa ollaan tekemisissä. Tämän tyyppiset yhteiskunnallista hyvinvointia edistävät ja yksilöllistä hyvinvointia edistävät asiat ovat Suomelle koko ajan tärkeämpiä mutta myös kansainvälisessä ja globaalissa mielessä myös”. (Saukkolin.)

Vanhusten kohdalla toimintakyvyn ja elämänhalun ylläpitäminen koettiin tärkeäksi: ”Kun väestö on ikääntymässä, niin tällä voi ylläpitää ihmisten toimintakykyä ja virkeänä pysymistä ja jaksaa työelämässä pidempään, jos elämässä on tällaisiakin sisältöjä”. (Tiensuu-Nylund.) Nähtiin myös, että vanhusten parissa palveluja tulisi tarjota myös muistisairaille: ”Toivomus olisi että muistisairaita ei suljettaisi pois eikä väheksyttäisi heidän kokemuksiaan. Tunteet ja elämykset syntyvät vaikka muistia ei ole. Vaikka koomassa oleva voi itkeä”. (Känkänen.)

Myös monialaisen työskentelyn ja koulutuksen kehittäminen nousi mahdollisuutena esiin: ”Uudenlaisten työparien tuleminen esim. opettaja-taiteilija – parit, sosiaalisen sirkuksen ohjaaja -nuorisotyöntekijä, poliisi – taiteilija tai jotakin uusia kombinaatiota joita ei ole käytetty. Tämä edellyttää kyllä kaikkien ammattikoulutuksessa jollain tavalla tämän asian huomioimista että saa edes jotakin kursseja osana peruskoulutusta ei vaan täydennyskoulutusta. Osana koulutusta tulee olla moniammatillisten toimijoiden työn tutuksi tekeminen ja harjoittelujaksot...tähän tarvitaan poliittisen tason

muutoksia, että pystyttäisiin perustelemaan yhteistoimintaa paremmin. Sen pitäisi lähteä ministeriö-tason yhteistyöstä ja ohjeistuksia tulisi antaa ylhäältä”. (Känkänen.)

Toiminnan kehittymisen uhaksi nähtiin taloudellisten resurssien riittämättömyys, toiminnan ”trendistyminen” sekä rahoituksen painopisteen muuttuminen tulevaisuudessa johonkin uuteen trendiin: ”Yksi uhkakuva on se kun on erilaisia kuplia esim. it-kupla ja nyt jo puhutaan jopa luova talous-kuplasta, että se on vaan sitten kuitenkin diipadaapa puhetta ja joku vaihe. On olemassa riski, että kun tämä on nyt niin nosteessa ja tämä koetaan muutaman vuoden trendiksi ja sitten rahoitus ja yhteiskunnallinen keskustelu kääntyvät johonkin muuhun asiaan. Tällaisia asioissa pitkäjänteisyys on ehdottoman tärkeä asia ja toiminnan pitää olla kauaskantoista ja vaikutukset näkyvät vasta kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden päästä ja tutkimustakin pitää tehdä erittäin pitkällä tähtäimellä, että pysytään osoittamaan jotain pitempiä trendejä.” (Saukkolin) ja ”Tässä voi olla vaarana käydä samalla tavalla kuin kehitettiin kulttuurin taloudellisten vaikutusten mittaamisen malleja - todetaan, että ei se nyt olekaan varsinainen rahasampo eikä varsinkaan se taiteen ydin siellä. Siihen ei voikaan niin kauheasti vedota”. (Karttunen.)

Myös rahoituskanavien fokuksien muuttuminen nähtiin uhaksi: ”Paljon on kiinni myös rahoitusinstrumenteista. Nythän on aika paljon monialaista yhteistyötä painottavia rahoittajia (esim. KOKO – ohjelma), jotka toivovat että tehdään yhdessä asioita eri toimijoiden kesken, mutta mitkä ne rahoitustrendit on sitten kahdenvuoden päästä ja mitä käytännön mahdollisuuksia kulttuuritoimijalla on tehdä töitä eri ryhmien kanssa ja yhteistyötä perinteisten- ja kulttuurialojen välillä. Sitä on varmaan vaikea tukea. Tässä tämä poliittinen ulottuvuus kulkee tässä rinnalla koko ajan”. (Saukkolin.)

Kansanomaisen tiivistyksen resurssiasiaan tiivisti Känkänen; ”Raha on uhka – jos ei ole rahaa niin ei voi toimia. Pitää olla oikeat ihmiset, jotka ovat sitoutuneet eikä määrätty tekemään. Jos ei anneta mahdollisuutta niin ei voi kehittyä.

Toimintaohjelmaankaan ei ole vielä ohjattu tähän mennessä yhtään rahaa. Hyvällä tahdolla ei kauhean pitkälle päästä eikä voi toimia.”

Vaikuttavuuden tutkimuksen puute nähtiin myös uhkakuvana: ”Jossain vaiheessa varmasti tarvitaan massamittaista, objektiivista todennettavuutta. Nyt on menossa kokeiluvaihe ja niitä (taidelähtöisiä projekteja) aika paljon menossa ja vielä on mahdollista kertoa tällaisista hyvistä caseista... uskon, että jonain päivänä tähänkin vaaditaan jotain tiukempaa pohdintaa, objektiivisempaa määrällisiä todistetta. Sitähän tää on tää indikaattorien yhteiskunta, että koko ajan pitää kaikki olla määrällisesti ja laadullisesti todistettavissa... Myrskyhankkeessa todettiin usein että ”Se vaikutus näkyy silmissä”. Tällaisia lauseita toistetaan. Kuinka kauan nämä lauseet riittävät”. (Karttunen.) Tutkimuksen jälkijättöisyys nousi myös esille: ”Usein akateemisessa tutkimuksessa on se ongelma, että se tuppaa tulemaan muutaman vuoden jäljessä kun kehitetään uutta näissä projekteissa ja projektien arvioinnin ja raportoinnin tekee itse toimijat. Tutkimus tulisi pystyä integroimaan tähän toimintaan samalla kun toimintaa kehitetään niin, että se olisi proaktiivista ja se edesauttaisi että, päätöksentekijöille ja rahoittajille pystyttäisiin raportoimaan vaikuttavuudesta niin, että tutkimus olisi siinä mukana eikä tulisi siinä vaiheessa kun rahoitus on jo päättynyt eikä enää tehdä uutta... Nykyisen mallin mukaan tiede katsoo taaksepäin ja se on toivottavasti muuttumassa. Minusta tässä valtiolla olisi paljon vaikutusmahdollisuuksia, kuten Aaltoyliopisto. Cupore on mielenkiintoinen toimija joka toimii siinä välissä ja tutkii juuri vaikuttavuutta”. (Saukkolin.)

Vastuu taidelähtöisen toiminnan kehittämisestä koettiin jakautuvan laajasti eri toimijoille. Valtion ja ministeriöiden rooli nähtiin ensisijaisen tärkeänä; ”Valtio ja ministeriöt ovat ykkösasemassa, jotta toiminta saataisiin rakenteisiin sisälle ja valtion hallitusohjelmassa mukana ja eri ministeriöiden ohjelmissa eikä vain kulttuuripuolella. Sillä on työllistäviä vaikutuksia (elinkeinoministeriö) ja mukana pitäisi totta kai olla STM eli usean eri ministeriön tulisi tukea.” (Saukkolin). Valtionhallinnon päätöksenteolla ja resurssoinnilla nähtiin olevan myös välillisiä vaikutuksia; ”...periaatteellisen hengen luominen edelleen lähtee

ministeriöistä. Niin, että annetaan toiminnalle siunaus, mahdollisuudet ja puitteet, tuetaan ja tuodaan esille.” (Känkänen).

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia toimintaohjelman merkitystä pidettiin suurena: ”Keskushallinnon tasolla meidän rooli on luoda edellytyksiä ja viedä sanaa eteenpäin eri puolille maata. Toimenpideohjelmalla on suuri merkitys kun se nostaa tämän asian tapetille ja järjestetään alueellisia tilaisuuksia, mutta sitten sen pitää lähteä sieltä ruohonjuuritasolla tapahtumaan... tämä on nostettu korkealle myös taiteen keskustoimikunnassa ja taidetoimikunnissa. Alueilla voi saada pienempiin hankkeisiin alueella. Tämä raha on täällä meillä aika pieni ja olen ajatellut, että tämä on enemmän kehittämisrahaa. Toivomuksenahan ja tavoitteena on, että ei olisi vaan projekteja vaan pysyvää toimintaa”. (Tiensuu-Nylund.)

Kuntien ja kaupunkien linjauksilla sekä kulttuuripalveluiden tuottamiseen ja painotuksiin liittyvillä päätöksillä todettiin olevan suuri merkitys toiminnan syntymiseen. Myös Taidetoimikuntien rooli nostettiin merkittäväksi: ”Sitten kuntien ja kaupunkien rooli - sieltä löytyy erilaisia tukimuotoja ja kun miettii kulttuuritoimintaa esim. Taidetoimikunnat vaikka rahoitukset ovat pieniä niin niillä on tärkeä merkitys”. (Saukkolin.)

Rahoitusmallien nähtiin myötäilevän Suomessa toimivan kulttuurirahoituksen sirpaloitunutta mallia: ”Kulttuurirahasto ja Taikalamppu-verkosto on tehnyt paljon hyvää työtä. On erilaisia taiteilija pankkeja ja oppilaitos projekteja. Laajalle se vastuu levittyy.” (Känkänen.), mutta toimintaohjelman linjauksilla ja sen myötä syntyneellä ministeriöiden välisellä vastuunjaolla nähtiin syntyvän uusia mahdollisuuksia: ”Nyt on iso asia että THL otti toimintaohjelman kotipesänroolin ja STM on vahvasti mukana. Ongelma on ollut juuri se, että tämä on jäänyt hallinnonalojen väliin ja se on jäänyt OKM:n vastuulle. Meillä on kuitenkin aika pienet nämä rahat verrattuna sosiaali- ja terveyssektoriin. Nyt kun se tapahtuu siellä (STM, THL) ja kunnissa ollaan tietoisia niin sillä on edellytyksiä olla pysyvää. Me ei voida OKM:ssä tukea kuin hanketoimintaa”. (Tiensuu-Nylund.) Myös Suomen kulttuurirahasto ja Taikalamppu-verkosto

nähtiin merkityksellisenä toimijanan ja rahoituslähteenä toiminnan kehittymiselle.

Toiminnan tilaajiksi määriteltiin kunnat, kaupungit, hoivalaitokset, koko sosiaali- ja terveys sektorin toimijat, päiväkodit ja koulut, työpaikat ja yritykset (tyhy-toiminta). Nähtiin että, jatkossa toiminnan pitäisi olla omavaraista niin, että palveluja tilaavat tahot myös rahoittaisivat sitä. Esille nousi myös tilaajan osaamisen tärkeys eli tiedetään mitä tilataan ja miksi.

Toiminnan tuottamisen nähtiin olevan niin yksittäisten toimijoiden kuin kunnankin varassa. Mahdollisuuksien kirjo nähtiin laajana (sosiaaliset yritykset, kolmannen sektorin toimijat, laitokset, kunta, taiteilijapankit jne.), mutta selkeää käsitystä toimijoiden verkostosta tai toiminnan tuottamisen tavoista ei ollut. Sirpaloituneen toimijakentän nähtiin olevan tällä hetkellä uhka laadun ja ammattimaisuuden varmistamiselle.

Taiteilijoiden toimimista taidelähtöisen hyvinvointitoiminnan tuottajina pidettiin osittain ongelmallisena. Useissa kommentteissa pelättiin sen riistävän taiteilijan vapautta tuottaa omaa taidettaan ja toiminnan koettiin nauttivan matalampaa arvostusta kuin ”oikean taiteen” tuottamisen.

Ajatus kulttuurilaitoksista (esim. teatterit, museot, kirjastot ja orkesterit) taidelähtöisen toiminnan tuottajina herätti laajaa pohdintaa. ”Ministeriön tulosohjauksessa oleville suurille valtakunnallisille taidelaitoksille toiminta on jo nostettu yhdeksi painopistealueeksi, mutta valtioneosuuslaitosten toimintaan kyetään vaikuttamaan vain informaatio-ohjauksen avulla.” (Tiensuu-Nylund.) Kulttuurilaitosten mahdollisuuksia tuottaa ko. toimintaa pidettiin hyvinä ja nähtiin, että se voisi hyvin olla mm. osa yleisötyötä. Rahoituksen ohjautuessa pääosin kulttuurilaitoksille pidettiin luontevana, että myös laitoksilla olisi rooli toiminnan tuottamisessa alueilla (Karttunen). Laitoksille asetettavaa velvoitetta pidettiin myös hankalana ja hienovaraisuutta vaativana asian: ”Samalla lailla kun tieteentekijät ajattelevat, että tiede pitää säilyttää omaehtoisena ja taitelijat, että taide pitää pysyä omaehtoisena ja että se kuuluu jollekin ekspertti ryhmälle ja sitä pitää saada oman luovan prosessin kautta ja siihen ei voida tuoda tällaista

elementtiä mukaan koska se rajoittaa sitä liikaa ja sitten tuhoaa sen koko prosessin”. (Saukkolin) Laitosten roolien kehittämistä pidettiin kuitenkin kaikissa haastatteluissa tärkeänä ja toivottiin asiasta viriävän keskustelua.

Toiminnan ohjaajina nähtiin niin taiteilijoita kuin taidelähtöiseen toimintaan erikoistuneita ohjaustoiminnan ammattilaisia (mm. ohjaustoiminnan artemomit, teatteri-ilmaisun ja sosiaalisen sirkuksen ohjaajat). Haastattelujen useissa eri vastauksissa painotettiin toiminnan laadun ja ammattimaisen toteutuksen merkitystä. Myös jo aiemmin mainitut moniammatilliset työparit nähtiin ohjauksen toteuttajina.

Uudet työparit,
uudet roolit,
uudet näkökulmat!

Kuva 12. Koukkuniemen Koti Sirkus. Kulttuurikaari. 2010. Susanna Lyly.

6.3.2 Teema 2 Oma kokemus

Tämän teeman alla kartoitin haastateltavien omia kokemuksia taidelähtöisestä toiminnasta. Yhdellä haastateltavalla oli käytännön kokemusta useista projekteista, jossa hän oli ollut mukana ohjaamassa tai osallistunut tutkijan roolissa toimintaan. Kahdella haastateltavista oli yksittäisiä lyhytkestoisia kokemuksia toiminnasta, joissa he olivat olleet seuraamassa toimintaa ja kahdella ei ollut omakohtaisia kokemuksia taidelähtöisestä toiminnasta.

Koin haastatteluja analysoidessani, että ne haastateltavat, joilla oli omakohtaista kokemusta taidelähtöisestä toiminnasta, osasivat parhaiten ja konkreettisemmin kuvata niitä hyvinvointivaikutuksia ja -mahdollisuuksia, joita taidelähtöisellä toiminnalla voi olla. Myös omakohtaisen kokemuksen mukaan käsitys toiminnan vaikuttavuudesta syntyy lopullisesti vasta toimintaa seurattaessa tai siihen osallistuessa.

Neljä haastateltavaa mainitsi omat kulttuuriharrastukset kuitenkin oman hyvinvoinnin kannalta merkityksellisinä ja yksi kertoi oman harrastuneisuuden suuntautuvan liikuntaan, jota piti merkityksellisenä omalle hyvinvoinnilleen ja totesi senkin olevan tavallaan kulttuuria.

Kohdassa ”Kuvaa tilanne missä koit, että toiminta lisää hyvinvointia” kaksi haastateltavaa viidestä halusi kuvata narratiivin, jossa oli tunnistanut hyvinvoinnin syntymisen. Molemmat kertoivat pienen tarinan estyneestä ja ongelmallisesta nuoresta, joka oli taideprojektissa löytänyt rohkeutta osallistua ja taiteen keinoin ilmaista itseään uudella tavalla.

Pyydettyäessä kuvaamaan epäonnistunutta kokemusta vain yksi haastateltu kuvasi epäonnistumisen kokemuksen, joka oli syntynyt nuorten jäädessä pois toiminnasta projektin. (Känkänen.)

Toinen haastateltu totesi, että varsinaisia epäonnistumisia ei ole tullut, mutta kuvasi epäonnistumisen uhan liittyvän toiminnan lyhytkestoisuuteen ja ohjaajien ammattitaitoon: ” Kun 15-vuotias nuori, jolla on ongelmia arjessa, joka onnistuu vaikka valokuvaterapian kautta kertomaan itsestään asioita, ja kokee sen prosessin tärkeäksi itselleen, niin miten se prosessin ohjaaja vastuu työn

jatkamisen suhteen - jos siinä aukeaa ovia joita ei tiedetty että edes on. Miten se työ jatkuu ja kuka siitä on vastuussa. Mikä on se ammattitaito, jota vaaditaan tämän tyyppiseen työhön. En ole kuullut, että varsinaisia epäonnistumisia, mutta tän tyyppisessä työssä pitää olla hirmu herkkä ja oma tunneäly pitää olla hyvä”. (Saukkolin.)

Muut haastateltavat eivät kuvanneet epäonnistumisia käytännön kokemuksen puuttuessa.

6.3.3 Teema 3: Mittaaminen ja arviointi

Tämän teeman alla kartoitin mittaamisen ja arvioinnin tavoitteita, tapoja ja merkitystä sekä sitä millaista tietoa haastateltava toivoisi olevan käytössä oman työnsä välineenä.

Taidelähtöisen toiminnan mittaamisen ja arvioinnin ensisijaisiksi tavoitteiksi nähtiin luotettavan tiedon tuottaminen päätöksen teon tueksi ja toiminnan jatkuvuuden turvaaminen: ”tarvitaan kyllä tätä tietoa siihen, että me voidaan perustella, että minkä takia tarvitaan lisää tukea tähän toimintaan ja mikä tämän vaikuttavuus on ja mikä tämän asian merkitys on” (Tiensuu-Nylund).

Mittaamisen merkitystä kulttuuripoliittisen ja tavoitelähtöisen keskustelun synnyttäjänä ja ylläpitäjänä pidettiin merkittävänä: ”Tavallaan mittarit ovat välineitä miettiä näitä isoja kysymyksiä... toisin sanoin jos mittaritietoa ei käsitellä yhteisesti työpaikoilla ja johtoryhmissä eivät mittaamisen tarkoitukset täyty... Ei ole järkeä mitata mittaamisen vuoksi vaan niillä voi kirkastaa tavoitteita ja miettiä ovatko ne järkeviä ja miten niitä vois täsmentää ja tarkastella ja onko tavoitteet toteutuneet”. (Karttunen.)

Osa haastateltavista oletti automaattisesti mittaamisen ja arvioinnin liittyvän laadulliseen mittaamiseen ja pohtivat siihen liittyviä näkökulmia tavoitteita kysyttäessä. Huomattavaa oli, että juuri nämä olivat ne haastateltavat, joilla oli haastatteluissa selkein käsitys varsinaisesta toiminnasta. Näissä pohdinnoissa nousi merkitykselliseksi mittaamisen luotettavuus ”...että se kykenee kertomaan siitä koko prosessista eikä se vääristele tai nosta sieltä yhtä yksityiskohtaa vaan siinä muodostuu kuvaus siitä koko kokonaisuudesta.” (Saukkolin) sekä

pohdittiin mittaamisen; ”... siinä on niin paljon tekijöitä jotka vaikuttavat ja on vaikea mitata, että tämä on juuri tästä toiminnasta johtuvaa. Voihan sitä mitata, että mikä on se tuntuma oma elämään ja tyytyväisyys omaan elämäntilanteeseen ja niihin mahdollisuuksiin ja voimavaroihin, jotka itsellä on ja voi mitata tilannetta hankkeen alussa ja lopuksi.” (Känkänen.)

Kaikki haastateltavat kokivat mittaamisen ja tulosten olevan merkityksellistä erityisesti päättäjille. Myös muille ammattiryhmille ja osallistujille itselleen toivottiin tuotettavan tietoa: ”Tutkimuksen tulee tietenkin olla päätöksentekijöille ja rahoittajille ja tiedeyhteisölle itselle niin, että tieto kumuloituu ja on levitettävissä eteenpäin. Se on myös resurssi erilaisten toimintamallien rakentumiselle ja sen pitää olla välitettävissä myös niille, jotka niitä toimintamalleja tekee ja testaa ja taiteen tekijöille...myöskin sille ihmiselle joka on osallistunut.” (Saukkolin.) ja ”Me tarvitaan faktaa ja perusteluja sille, että voidaan edelleen kehittää jotain tiettyä osa-aluetta ja voidaan vaatia että tähän pitää saada lisää resursseja.” (Tiensuu-Nylund).

Mittaustulosten nähtiin ohjaavan resursseja ja tukevan argumentointia: ”Tietoa tuotetaan kuntapäättäjille, jotka haluavat vertailukelpoista tietoa kaikilta sektoreilta... Priorisointiin nähdäkseen mitä rahalla on saatu aikaiseksi ja mitä voisi ehkä karsia ja mikä on vaikuttavuus.” (Karttunen.) ja ”Se on sitä perustelun taustamateriaalia lähinnä ja poliittisen päätöksenteon tuki” (Känkänen.). Onnistuneen mittaamisen tulosten uskottiin myös osoittavan taloudellisia säästöjä (ennaltaehkäisy).

Toivottaviksi mittauskohteiksi nostettiin mm. toiminnan ennaltaehkäisevä vaikutus erityisesti riskiryhmissä sekä osallistujien hyvinvointi- ja elämänhallinnan kokemusten syntyminen sekä yhteisöllisyyden ja tasa-arvon lisääntyminen.

Myös kulttuuritarjonnan puuttuminen joltakin kohderyhmiltä mietitytti: ”Taidetta ikä kaikki -kirjassa jotkut vanhuksat jotka kertovat että kun on tottunut käyttämään taide-elämyksiä niin miten hyvinvointi laskee kun ei pystykään jatkamaan kulttuuriharrastamista (asuessaan laitoksessa)” (Känkänen.)

Ministeriön edustajien haastattelussa vaikuttavuuden mittaamiskohteiden määrittely ministeriöstä käsin koettiin vaikeana ja että juuri mittaamiskohteiden asettamisessa ministeriö kaipaisi apua.

Mittaamisen kohteiden ja indikaattorien määrittelyn toivottiin nousevan toiminnasta syntyneiden kokemusten ja tutkimuksen synnyttämän tiedon pohjalta ja niiden määrittely nähtiin toimintaa tuottavien tahojen tehtäväksi.

Saavutettavuuden näkökulmasta tietoa toivottiin kerättävän kävijämäärien, erilaisten kohderyhmien tavoittamisen (esim. laitosvierailut) ja tapahtumamäärien näkökulmasta. Tässäkin korostettiin toiminnan laatua ja osallistujien kokemusta: ”...miten he kokevat itse - ovatko he saaneet tehdä sitä mikä on heille itselleen tärkeää ja ovatko saaneet palvelua ja ovatko he päässeet tekemään taidetta omaehtoisesti”. (Halttunen.)

Haastateltavat toivoivat saavansa mittaamisen tuloksena käyttöönsä mm. tietoa taide- ja hyvinvointikokonaisuuksien pitkäkestoisista vaikutuksista, kulttuuritoiminnan lisääntymisen vaikutuksesta työntekijöiden työtapoihin ja motivaatioon, kulttuuripoliittisista vaikutuksista resurssien ohjauksen näkökulmasta, toimialat ylittävän yhteistyön vaikutuksista työyhteisöön sekä alalle soveltuvia indikaattoreita ja mittareita.

Mittaamisen haasteiksi ja esteiksi nousivat haastatteluissa monitieteellisen tutkimuksen vähyys, vaikutusten ymmärtäminen, yksilöllisyys ja tunnistaminen, pitkäkestoisten vaikutusten tunnistaminen, mittaamisen monimutkaisuus ja asetettujen tavoitteiden ja indikaattorien puute sekä peruskäsitteiden ja niiden määrittelemisen vaikeus. ”Nyt koetetaan saada edes semmoista perustietoa kuinka monta kulttuuritapahtumaa kunnassa järjestetään ja mikä on kulttuurin yleisötapahtuma. Tähänkään ei ole yhteismitallisuutta. Kun tällaisetkin mittarit puuttuu niin ei olla päästä niin hankalaan mittaamiseen kuin hyvinvointi.” (Karttunen). Myös mikrotason yksilöllisen kokemuksen ja makrotason yleistyksen ja tilastollisen tiedon välinen kuilu nähtiin erittäin suureksi.

Ajatusta muiden toimialojen (esim. sote) olemassa olevien hyvinvoinnin ja palveluiden vaikuttavuuden mittausjärjestelmien (esim. RAI-järjestelmä) hyödyntämisestä taidelähtöisen toiminnan mittaamisessa tai taidelähtöisen toiminnan lisäämisestä niihin osaksi mitattavia kohteita pidettiin kokeilemisen arvoisena.

6.3.4 Teema 4. Argumentit

Tässä osiossa esitin taidelähtöisestä toiminnasta erilaisia argumentteja haastateltavien omien asenteiden ja olettamusten kartoittamiseksi. Väittämiin vastattiin kyllä tai ei.

Kulttuuritoimintaan osallistuminen mielestäni lisää:

- mahdollisuuksia osallisuuden kokemukseen syntymiseen.
- osallistuvan henkilön aktiivisuutta.
- osallistuvan henkilön itseilmaisun mahdollisuuksia.
- tasa-vertaisuuden kokemuksia.
- yhteisöllisyyden ja me-hengen kokemuksia.
- kykyä oppia ja vastaanottaa uutta (tietoa)
- itsemääräämiseen mahdollisuuksia.
- hyvinvointia.
- Nämä palvelut tulee olla kaikille saavutettavia.
- Näitä palveluita tulee tuottaa ammattimaisesti.
- Liikunta lisää hyvinvointia.

Haastateltavat vastasivat pääsääntöisesti ”kyllä” kaikkiin kohtiin lukuun ottamatta itse-määräämisen mahdollisuuksia, jossa Karttunen vastasi, että ei

osaa sanoa sekä väittämään ”Näitä palveluita tulee tuottaa ammattimaisesti.” Saukkoliin vastasi, ”kyllä ja ei” ja täydensi, että voi olla monia tapoja tuottaa.

6.4 Haastattelujen tulosten yhteenveto

Haastattelujen merkitys lopputyöni kannalta oli merkittävä. Haastattelut vahvistivat omia näkemyksiäni niin rahoitusjärjestelmien, tutkimuksen kuin taidelähtöisen toiminnan kehitystyön ja käsitteistön tilasta eri organisaatioissa.

Haastattelujen vastauksista ilmeni, että kaikki haastateltavat uskoivat lähes yksimielisesti taidelähtöisen toiminnan mahdollisuuksiin hyvinvoinnin, tasavertaisuuden, yhteisöllisyyden sekä osallistujien aktiivisuuden ja itsetunnon lisääjänä.

Haastatteluissa korostui vastaajan oman kokemuksen merkitys suhteessa haastateltavan käsitykseen siitä, mitä taidelähtöinen toiminta ylipäätään on, miten sitä tuotetaan ja miten sillä voidaan vaikuttaa osallistujien ja yhteisöjen hyvinvointiin.

Haastateltavien käsityksistä toiminnan tuottamisen ja rahoittamisen tavoista voidaan todeta, että:

- yhteistä käsitystä siitä miten ja kenen toimesta palveluja rahoitetaan, tuotetaan ja toteutetaan tulevaisuudessa ei vielä ollut.
- valtion ja ministeriöiden vastuu toiminnan rahoittajana, käynnistäjänä ja suunnannäyttäjänä pidettiin erittäin merkittävänä.
- kuntien rooli toiminnan rahoituksen järjestämisessä tulevaisuudessa korostui.
- toimijakenttä nähtiin monenkirjavana ja pysyviä toiminnan tuottamisen malleja ja toimijoita toivottiin syntyvän.

Erityisen tärkeänä pidettiin laadullisen tutkimuksen lisäämistä toiminnan ja toimintamallien kehittämisen osana sekä vaikuttavuuden mittaamisen tapojen pitkäjänteistä kehittämistä toiminnan tuloksellisuuden ja vaikutusten mittaamiseksi.

Mittaamisen merkitys korostui rahoituksen ja toiminnan pysyvyyden turvaajana ja sen toivottiin tuottavan tietoa erityisesti kunnan ja valtion päättäjille. Riskiksi nähtiin rahoituksen lyhytjänteisyys, jossa taidelähtöinen toiminta on ”kokeilu” tai ”trendi”.

7 Kyselyt taideprojekteille – varsinaisen toiminnan kartoittaminen

Kysely on perinteisesti kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmä (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti.2009,109.). Kehittämishankkeissani toteutettavaan kyselyyn osallistui ennalta määritelty joukko ja näin ollen on kyseessä näyte (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti.2009,110.) joukosta, jotka tilaavat, toteuttavat toimintaa ja osallistuvat erilaisiin taideprojekteihin. Kyselyn tavoitteena on kerätä niin kvantitatiivista (monivalintakysymykset) kuin kvalitatiivistakin (tarinalliset eli narratiiviset kysymykset) tietoa. Näytteen suppeudesta ja ennalta määritellyistä osallistujista johtuen ei tuloksia voida pitää yleistettävänä, mutta kuitenkin suuntaa antavina ja uskottavina ja näin argumentaatiota tukevinä.

Toteutin kyselyn kolmessa eri taidelähtöiseen toimintaan perustuvassa projektissa, jossa on asetettu hyvinvointia lisääviä tavoitteita. Projektit olivat Lempäälän Ehtookodossa toteutettu ”Mikä minusta tulee isona?” – projekti, Tampereen Taidekaaren ”Mun juttu”-taidekasvatuskokonaisuus ja Turun yliopiton kehittämissyksikön monimuotoinen ”olemisen monet tarinat” – koulutus ja toimintakokonaisuus.

7.1 Kyselyn toteuttamisen kanavat

Kahden projektin kyselyaineiston lähetin toiminnan järjestäjille sähköisesti ja yhden kyselyn toimitin osallistujille työpajatapauksissa henkilökohtaisesti. Kyselyn ohkeen laadin lyhyen saatekirjaan, jossa kerron vapaamuotoisesti kyselyn tavoitteesta ja että kysely on kertaluontoinen, ja että sen tuloksia hyödynnetään osana lopputyössäni.

7.2 Kysely lomakkeet ja kysymykset

Kohdassa 3.1. kuvaamani mittaamisen haasteiden pohjalta kyselykysymysten fokukseksi nousi vastaajan oma kokemus. Kysymyksillä pyrin saamaan tietoa siitä miten osallistujat kokivat toiminnan suhteessa oletettuihin hyvinvointivaikutuksiin ja asetettuihin tavoitteisiin ja mitä yksilökohtaisia kokemuksia toiminta synnytti osallistujille. Lomakkeiden laadinnassa tuli ottaa huomioon erilaisten kohderyhmien valmiudet vastata kyselyyn. Pyrin laatimaan kyselyt kielellisesti selkeiksi ja käyttämään yleisesti tunnettuja termejä ja ilmaisuja.

Osallistujille suunnattu kysely sisälsi monivalintakysymyksiä sekä kaksi avointa kysymystä, jossa kyselyyn vastaaja pyydettiin omin sanoin kuvaamaan kuvaaman lyhyellä tarinalla tai sanallisella kuvauksella henkilökohtainen kokemus, hetki, tilanne tai tapahtumaketju, jossa vastaaja on kokenut hyvinvoinnin lisääntyvän.

Ohjaajille ja organisaation edustajille suunnatussa lomakkeessa pyydettiin kuvaamaan toiminnalle asetettuja hyvinvointitavoitteita ja kuinka tavoitteet olivat vastaajan mielestä täyttyneet ja vaikuttivatko toiminta osallistujien tai yhteisön toimintakykyyn tai hyvinvointiin jollakin muulla tavoin. Ohjaajien kyselyssä pyydettiin lisäksi sanallisesti kuvaamaan jokin tilanne, tai kertomaan pieni tarina jostakin tilanteesta tai hetkestä, jossa havaitsit toiminnan vaikuttavan osallistujan tai osallistujien hyvinvointiin. Ohjaajilta kysyttiin myös mielipidettä siitä mitkä tekijät olivat toiminnan onnistumisen kannalta olennaisia. (Kyselylomakkeet Liitteet 1, 2 ja 3.)

7.3 Kyselyyn osallistuneet projektit ja niissä käytetyt taidelähtöiset menetelmät

Kysely toteutettiin kolmessa taideprojektissa, joille kaikille on asetettu osallistujien hyvinvointia lisääviä tavoitteita. Kuvaan tässä luvussa näiden projektien sisällöt yleisesti ja niille asetetut tavoitteet, jotka on kirjattu projektien suunnitelmissa.

7.3.1 Mikä minusta tulee isona? – Lempäälän Ehtookoto

Lempäälän Ehtookoto on vanhusten, vammaisten ja mielenterveyskuntoutujien hyvinvointikeskus. Monitaiteinen projekti oli suunnattu Lempäälän Ehtookodon asiakkaille.

Osallistuva ryhmä koostui laitoksessa asuvista vanhuksista ja mielenterveyskuntoutujista sekä laitoksen henkilökunnasta. Osallistujamäärä oli rajoitettu, joten osa laitoksen asukkaista ei päässyt mukaan vaikka, niin toivoi. Laitoksen henkilökunta valitsi osallistujat. Osallistujien valinnassa painotettiin niitä asiakkaita, joiden halukkuus tai valmiudet osallistua laitoksen aktiviteetteihin oli matala. Ryhmä kokoontui kymmenen kertaa kevään 2011 aikana. Toiminta toteutettiin Ehtookodon omissa tiloissa.

Ennen varsinaista toimintaa laitoksen henkilökunnalle järjestettiin kaksi menetelmävalmennusta, jossa he saivat tutustua menetelmiin ja heittäytyä osallistujan rooliin ilman hoitajan roolia.

Projektin tavoitteena oli taidelähtöisien toiminnan avulla tarjota mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen ja itsensä ilmaisuun laitospäristössä.

Menetelmänä käytettiin draamapedagogisia ryhmätoiminnan menetelmiä, joihin yhdistettiin kädentaidollisia osuuksia. Toiminnan läpi ohjauksessa ja vuorovaikutuksen tukena käytettiin kahta suurikokoista vanhusta esittävää nuketusnukkea. Yhtenä menetelmänä toiminnassa toteutettiin ryhmän yhteinen päätösesitys ja loppujuhla.

Toiminnan tuotti ja suunnitteli Kulttuurikeskus Pii Poo ja ohjaajana toimivat teatteri-ilmaisun ohjaaja Julia Gauffin ja ohjaustoiminnan artonomi Soile Turtiainen ja sen rahoitti Pirkanmaan Taidetoimikunta, Lempäälän kunnan kulttuuritoimi ja Kulttuurikeskus Pii Poo. (Kulttuurikeskus Pii Poo 2010.)

7.3.2 Tampereen Kaupungin Taidekaari-kulttuurikasvatusohjelman - MUN JUTTU

Yksilöllisen erityisopetuksen monitaiteinen taideprojekti, joka toteutettiin osana opetusta Pyynikin koulun 9P:n oppilaille. Monitaiteisen työpaja työskentelyn (kuvataide, animaatio) ohjaajana toimivat elokuvaohjaaja Juha Lankinen ja kuvataiteilija Pauliina Pesonen. Ryhmä osallistui seitsemään kolmen tunnin mittaiseen työpajaan. Työpajojen lisäksi oppilaat kävivät katsomassa teatteri esityksen ja tapasivat esityksessä esiintyneen näyttelijän. Projekti toteutettiin lukuvuonna 2010–2011 ja sen osana luokat valmistivat lyhytelokuvan. Ryhmälle tavoitteeksi oli esitetty yhteinen taidejuttujen tekeminen ja kokeileminen ja sille oli asetettu oppilaiden hyvinvointia lisääviä ja oppimista tukevia tavoitteita (nk. piilo-opetussuunnitelma). Toiminta oli osa vuosien 2010–2011 Tampereen Taikalamppu-toimintaa ja kehitystyötä.

7.3.3 Turku 2011 - ohjelman Olemisen monet tarinat

Olemisen monet tarinat on kouluissa ja oppilaitoksissa vuosina 2010 ja 2011 toteutettava hanke lasten ja nuorten mielenterveyden edistämiseksi. Se yhdistää

mielenterveydelliset, valokuvaterapeuttiset ja draamalliset työmenetelmät lasten ja nuorten elämäntarinan tutkimiseen ja tukemiseen.

Vuonna 2010 käynnistynyt hanke sisältää koulutusta ja luovia työpajoja. Huipentumana on vuonna 2011 järjestettävä tapahtumafoorumi, jossa esitellään työpajoissa luotuja valokuvaa ja draamalliseen ilmaisuun perustuvia työmalleja koulujen ja oppilaitosten käyttöön. Hanke on osa Turun kulttuuripääkaupunkivuoden 2011 virallista ohjelmaa.

Hanke vastaa tarpeeseen auttaa lapsia ja nuoria elämässä selviytymiseen. Yhteisön tuen merkitys on suuri. Opettajilta saatu tuki sekä koululuokan koettu ilmapiiri ovat merkittävässä yhteydessä koettuun terveyteen ja tunteeseen elämän ymmärrettävyydestä, hallittavuudesta ja mielekkyydestä. Olemisen monet tarinat on hanke, joka etsii ymmärrettävyyden, hallittavuuden ja mielekkyyden kokemuksia arkielämään. Olemisen monet tarinat -hankkeen käynnisti tietopainotteinen seminaari, joka luotaa erilaisia näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen terveyteen. Tarkastelun kohteina olivat mm. selviytyminen arjessa, mielenterveyden häiriöt, muutoksen kokemus, monikulttuurisuus ja identiteetti. Näkökulmia tuotiin siihen, millaisia ovat valokuvat ja draaman tekeminen elämän peilaajina sekä oman elämäntarinan ja oman kertomuksen hahmottajina.

Vuoden 2010 aikana järjestettiin sekä keväällä että syksyllä työpajat, joissa kehitettiin työmenetelmiä seminaarin näkökulmien pohjalta. Niitä testattiin edelleen oppilaitoksissa ja kehitettiin saatujen kokemusten pohjalta. Tavoitteeksi asetettiin omaan tarinaan ja ilmaisuun sitoutuminen. Lähtökohtana oli ajatus, että taide voi avata väyliä selviytymiseen arjen paineissa.

Työmenetelmien pohjana olivat elämän tarinallisuus ja elämän hallinnan taitojen opettaminen. Tarkastelun kohteena oli oman elämän kertomus, narratiivi. Näkökulmia luotiin valokuvan, sanan, musiikin, lyhytelokuvan ja draamallisen toiminnan keinoin. Tavoitteena on luoda toimintamalleja ja lähestymistapoja, jotka voivat auttaa jäsentämään omaa sisäistä elämää.

Työpajoissa luotiin työmenetelmiä, joita osallistujat ja soveltajat kehittävät edelleen omassa työssään lasten ja nuorten kanssa. Koulutusten työpajoja ohjasivat Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen valokuvaterapian menetelmien kehittäjät Ulla Halkola ja Tarja Koffert sekä teatteriohjaaja Juha Malmivaara, dramaturgi, näytelmäkirjailija Seppo Parkkinen, elokuvaohjaaja Lotta Petronella ja säveltäjä ja muusikko Kari Mäkiranta, jotka kuuluvat teatteriryhmään Kolmas Tila - Tredje Rummet. Hankkeesta vastaa Turun yliopisto, Täydennyskoulutuskeskus. (Turun Yliopisto 2010)

Koulutusten pohjalta järjestettiin työpajatoimintaa useille eri ryhmille. Työpajoja ohjasivat koulukseen osallistuneet henkilöt. Kohderyhmänä olivat yli 10-vuotiaat lapset, nuoret ja nuoret aikuiset.

7.4 Vastausten kokoaminen ja analysointi

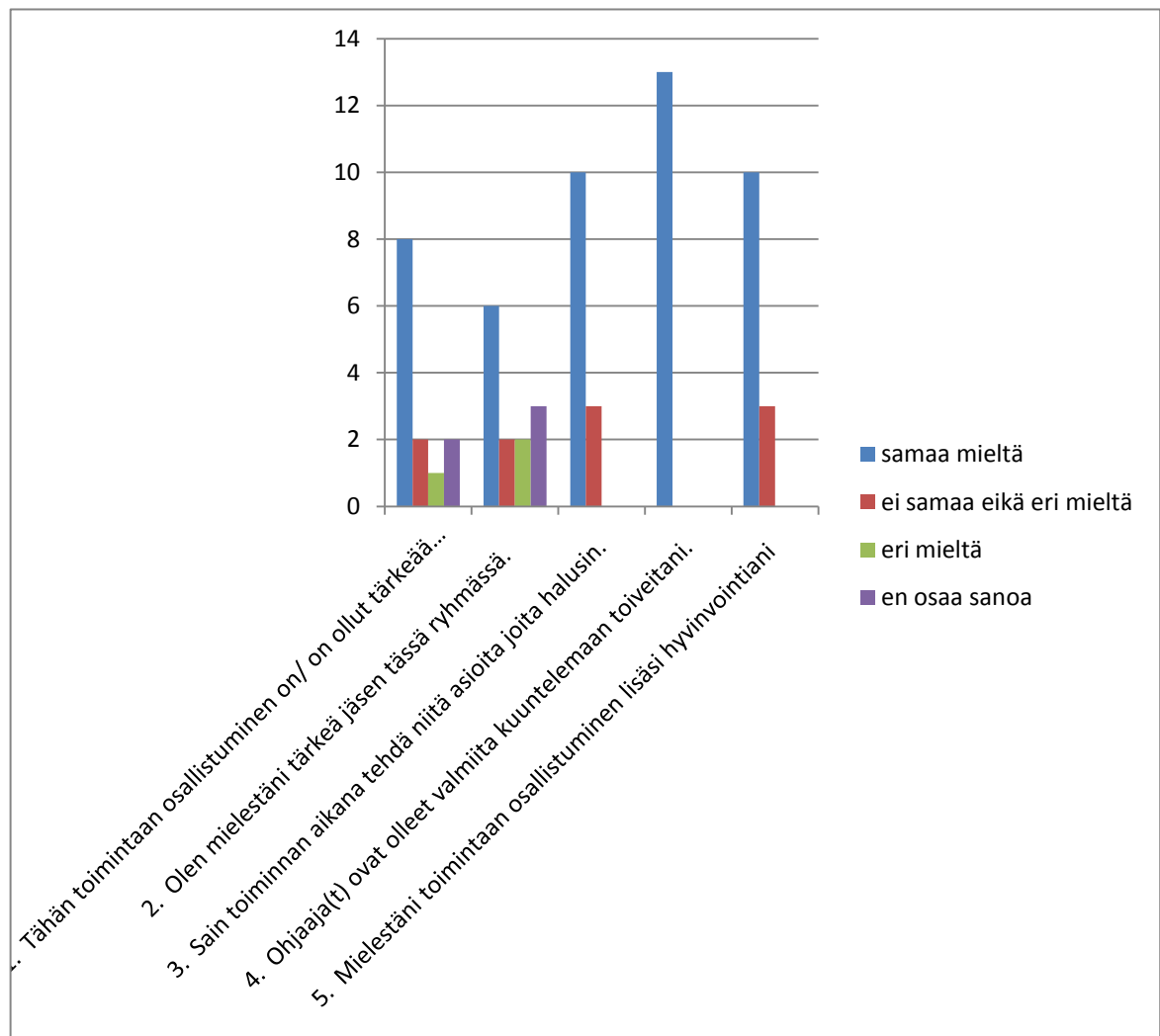
Vastauksia palautui epätasaisesti. Niitä saatiin yhdestä projektista vain yksi kun taas toisessa yli puolet osallistujista vastasi. Aineistoista ei pysty johtamaan yleistyksiä, mutta sitä voidaan pitää suuntaa-antavana ja argumentointia tukevana tausta-aineistoina.

7.4.1 Mikä minusta tulee isona? -projektin kysely

Projektista palautui yhteensä neljatoista vastausta, joista yhdeksän oli laitoksen asukkaan tai asiakkaan vastausta ja viisi henkilökunnan vastausta ja yksi laitoksen johtajan vastaus. Projektin ohjaajat eivät vastanneet kyselyyn.

Olin itse mukana seuraamassa projektin kahdeksatta työpajaa ja jätin kyselykaavakkeet osallistujille henkilökohtaisesti. Palautteet palautettiin ryhmän ohjaajille seuraavalla tapaamiskerralla. Organisaation edustajan kyselyn täyttämisestä sovin etukäteen yksikön johtajan kanssa ja toimitin sen sähköisesti.

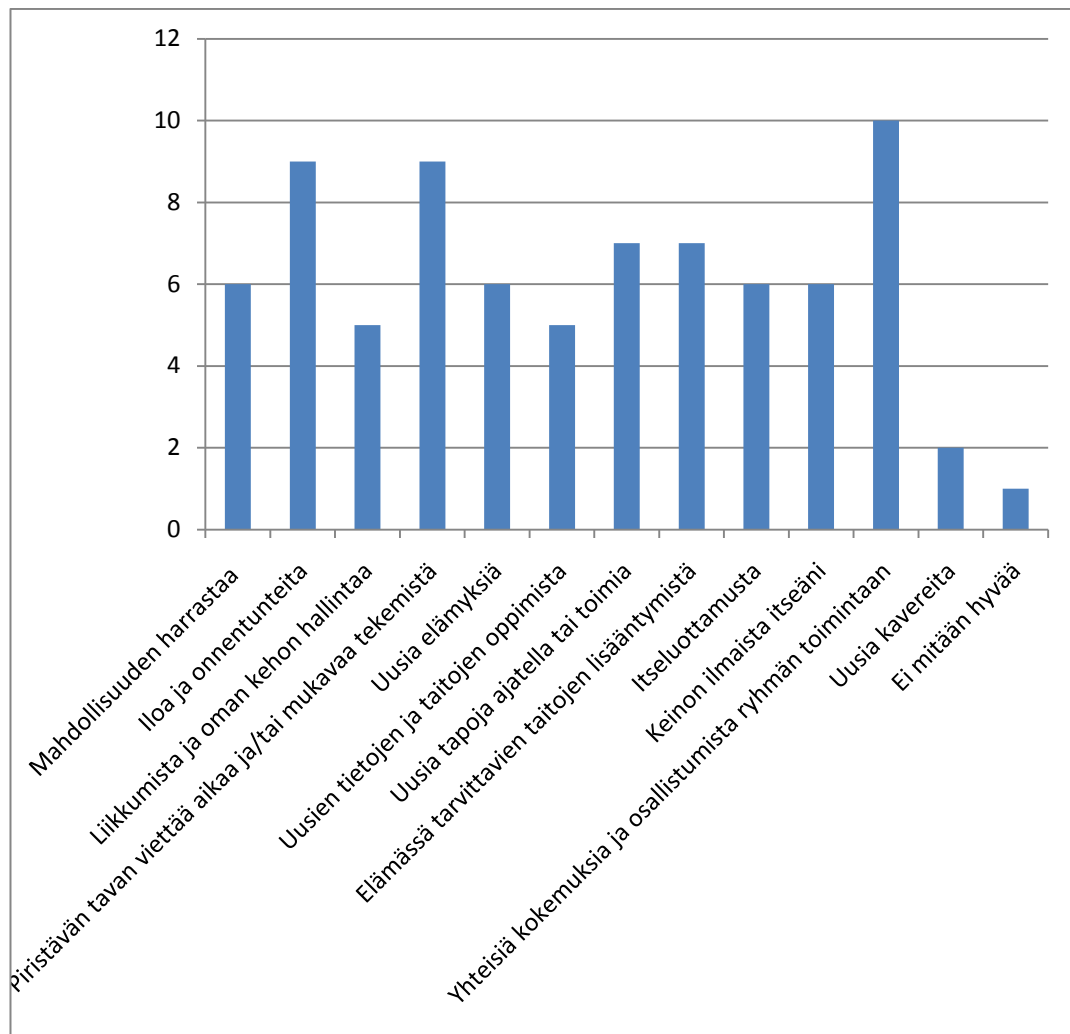
Osallistujien vastauksissa kahdeksan kolmestatoista koki osallistumisen toimintaa tärkeäksi ja kymmenen koki toiminnan osallistumisen lisänneen hyvinvointiaan. Kuusi oli mielestään tärkeä jäsen ryhmässä ja kymmenen koki saaneensa tehdä niitä asioita, joita halusi. Kaikki vastaajat kokivat, että ohjaajat olivat valmiita kuuntelemaan heidän toiveitaan.

Kaavio 2. Osallistujien palaute, Ehtookoto, yhteenveto, asenne. N=13

Kymmenen kolmestatoista vastaajasta koki toiminnan lisänneen omaan elämäänsä yhteisiä kokemuksia ja osallistumista ryhmän toimintaan, ja yhdeksän piristävän tavan viettää aikaa sekä iloa ja onnentunteita.

Yksi vastaajista vastasi, että toiminta ei ole lisännyt mitään hyvää omassa elämässä, mutta sama vastaaja koki kuitenkin toiminnan lisänneen mm. itseluottamusta, iloa ja onnentunteista, liikkumista ja oman kehon hallintaa. Keskustelussa toiminnan ohjaajat arvioivat, että vastauksien epäloogisuuteen saattoi jossain määrin vaikuttaa se, että osa osallistujista oli muistisairaita eivätkä välttämättä muistaneet osallistuneensa aiemmin tai muistaneet tarkkaan toiminnan aiempia sisältöjä.

Kaavio 3. Osallistujien palaute, Ehtookoto, yhteenveto, merkitys . N=13

Sanallisissa vastauksissa erityisen tärkeäksi toiminnassa koettiin ennen kaikkea yhdessä tekeminen. Untamo ja Martta (nuketusnuket) olivat monelle asukkaalle tärkeitä. Esitykset ja mielikuvituksen käyttö sekä uudet haasteet mainittiin tärkeiksi asioiksi.

Narratiivisessa kysymyksessä vastaajat kuvasivat tilannetta, jossa heille tuli hyvä olo tai jonka koki itselle tärkeäksi. Vastaukset olivat muutaman sanan, maksimissaan lauseen mittaisia. Nuketusnuket mainittiin useammassa vastauksessa hyvän olon tuottajiksi. Erilaiset yksittäiset harjoitukset, aidosti yhdessä nauraminen sekä onnistuminen olivat tuottaneet hyvää oloa.

Organisaation edustajan kyselyyn vastasi Ehtookodon johtaja, joka määritteli asetetuiksi tavoitteiksi osallisuuden ja aktiivisuuden lisääntymisen, toimintakykyyn ja

mielialaan positiivisesti vaikuttamisen, uusien näkökulmien saamisen hoivatyöhön ja yhteistyön lisääminen hoitajien ja asukkaiden välillä. Vastaaja koki että; ”Tavoitteet saavutettiin loistavasti. Sekä asukkaat, että työntekijät olivat innostuneita ja löysivät itsestään uusia ulottuvuuksia. Yhteistyö ja tutustuminen toisiin lisääntyi.” ja totesi että ” Osa asukkaista oli sellaisia, jotka eivät ole osallistuneet aiemmin ryhmiin, motivaatio tehdä uusia asioita löytyi, itsetunto kasvoi ja innostus oli huikeaa!”

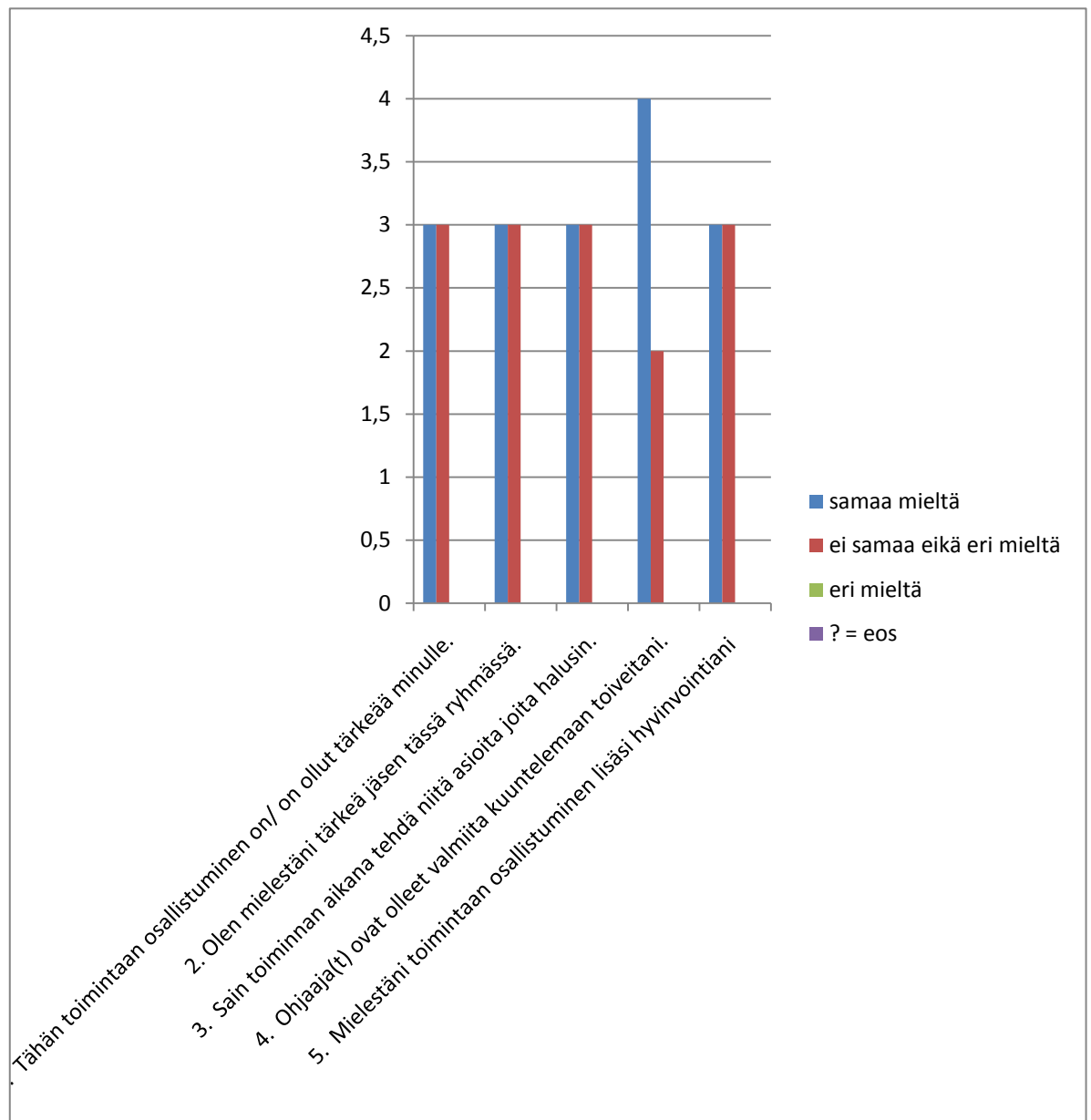
7.4.2 Mun Juttu –projektin kysely

Luokan opettaja teetti kyselyn luokassa. Osallistujavastauksia palautui seitsemän. Kaksi ohjaaja ja yksi organisaation edustaja vastasi kyselyyn sähköisesti.

Useissa osallistujien vastauksissa oli jätetty vastaamatta yhteen tai useampaan kysymykseen. Taustatiedoissa oli muutama tunnistettavasti epätosi vastaus; esim. yhdessä vastauksessa osallistuja ilmoitti iäkseen 119 vuotta. Yksi vastaaja ilmoitti sukupuolekseen transseksuaali. Uskon erityisesti yhden vastauksen ”anarkiahengen” liittyvän vastaajaan asenteeseen ja ikään (15–16-vuotiaat).

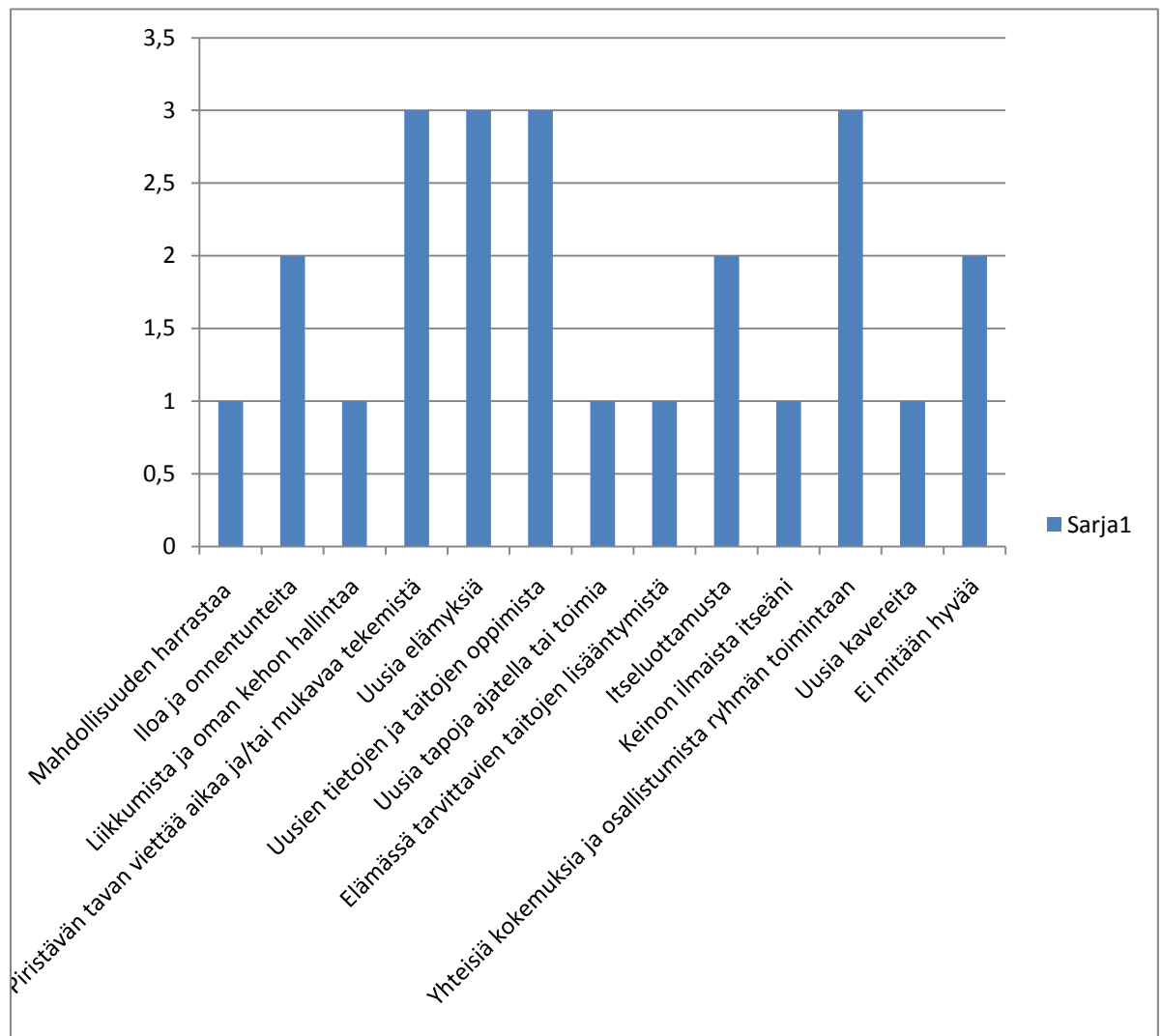
Kolme vastaajaa koki toiminnan lisänneen omaa hyvinvointiaan ja kolme ei ollut samaa eikä eri mieltä. Yksi vastaaja koki, että toiminta ei ollut lisännyt mitään hyvää omassa elämässään, mutta vastasi toiminnan lisänneen mm. omaa hyvinvointiaan.

Kolme seitsemästä vastaajasta koki toiminnan lisänneen omassa elämässään, uusia elämyksiä, uusien tietojen ja taitojen oppimista ja piristävän tavan viettää aikaa ja mukavaa tekemistä.

Kaavio 4. Osallistujien palaute, Taidekaari, yhteenveto, asenne. N=7

Tärkeäksi kokemukseksi toiminnassa koettiin se, että ”on saanut valokuvata” sekä ”käynti hylätyllä tehtaalla, joka on Tampereen graffititaiteen keskus”. Yksi vastaaja vastasi, että saman pöydän ääressä tekemisestä oli tullut hyvä olo.

Kaavio 5. Osallistujien palaute, Taidekaari, yhteenveto, merkitys, N=7

Ohjaajien vastauksissa kuvattiin toiminnan hyvinvointia lisääviksi tavoitteiksi tukea nuoren kasvua ja toteutetaan opetussuunnitelman aihekokonaisuutta ”Ihmisenä kasvaminen”. Menetelmissä korostuivat valmiin teoksen loppuunsaattaminen ja ”julkinen esittäminen”, yhdessä tekeminen, arjen pienien asioiden tärkeys, keskittyminen taiteisiin ja tekemiseen terapoinnin sijaan, ja se että tekemisen tulee kannustaa positiivisuuteen ja korostaa vahingon merkitystä onnistuneessa prosessissa.

Projektin ollessa vielä kyselyn toteuttamisen hetkellä kesken, lopullista arviota tavoitteiden saavuttamisesta ei voitu antaa, mutta toinen ohjaajista koki, että nuorille on syntynyt onnistumisen hetkiä ja yhdessä tekeminen ja taiteellinen tavoite on ollut kannustava. Hän koki myös, että aikataulumuutokset ja suunnitelmien muutokset

heikensivät tavoitteiden saavuttamista ja toivat epävarmuutta kaikille osapuolille. Hän totesi myös, että; ” Tällaisten ryhmien ohjauksessa luottamuksen saavuttaminen ja sen ylläpitäminen on hyvin tärkeää.”

Toinen ohjaaja kuvasi melko yksityiskohtaisesti uuden työparin kanssa tehdyn yhteistyön käynnistymistä ja sujuvuutta, jota kyselyssä ei sinänsä kysytty, mutta koki sen ilmeisen tärkeäksi. Tavoitteiden toteutumisesta ohjaajalla ei projektin tässä vaiheessa ollut selkeää käsitystä ja totesi sen olevan joka tapauksessa arvio, koska tapaamisia oli vain neljä ja oppilaisiin syvempi tutustuminen jäi vähäiseksi.

Toinen ohjaaja kuvasi hetkeksi, jossa tunnisti toiminnan vaikuttavan osallistujan hyvinvointiin tilannetta, jossa yksi ”synkkä” tyttö alkoikin hymyillä seuraavilla kerroilla kun ohjaaja oli pyytänyt häneltä, että saisiko omaksi hänen piirtämänsä hienon sarjakuvan. Tyttö ei voinut uskoa tätä todeksi. Toisen ohjaajan kokemus oli, että ”teatterissa käynti oli vaikuttava ja se että he pääsivät tutustumaan näyttelijöihin ja siihen mitä kulissee tapahtuu. Kuvausretki heidän tuntemalle graffitin maalauspaikalle oli myös ryhmähengen kannalta tärkeä. Yksittäiset hetket animaatiohahmojen tekemisessä ja niiden kuvauksessa sai ohjaajat ja nuoret yhdessä tavoittelemaan hyvää taiteellista lopputulosta ja se oli tärkeää. Arkipäiväiset keskustelut tekemisen ohessa”. Toisessa vastauksessa mainittiin myös osallistujille merkitykselliseksi ja rohkaisevaksi kokemukseksi se, että taidetta voidaan toteuttaa myös omista lähtökohdista ja eri menetelmillä kuin mitä peruskoulussa on tarjolla.

Toiminnan onnistumisen kannalta olennaiseksi ohjaajat mainitsivat mm. ohjaajien innostavuuden, läsnäolon, luottamuksen saavuttamisen ja keskustelun henkilökohtaisuuden, koulun omien opettajien mukanaolon ja sitoutumisen toimintaan. Myös ohjaajien kyky ”elää tilanteessa” nousi olennaiseksi. Nähtiin, että ”toiminnan ei tule olla suorittamista mutta silti tavoitteellista” ja että ”kurssin sisältöä pitäisi olla jotain mikä inspiroi ja sytyttää oppilaat oikeasti ja että kurssin sisältö tulisi suunnitella niin, että sitä pystyisi muokkaamaan hieman jokaiselle sopivaksi”.

Organisaation edustajan kyselyyn vastasi Taidekaari-yksikön päällikkö, joka listasi toiminnalle asetetuiksi hyvinvointi tavoitteiksi mm. oppilaan itsetuntemuksen vahvistamisen, oman roolin tunnistamisen ja toimimisen ryhmässä, itseilmaisun

taidemenetelmillä sekä osallisuuden ja onnistumisen kokemusten tukemisen (nk. piilo-opetussuunnitelma).

7.4.3 Olemisen monet tarinat – hankkeen kysely

Kyselystä palautui yksi osallistujavastaus. Vastaaja oli koulutukseen osallistunut henkilö ja hän totesi kaavakkeen olevan epäsopiiva tarkoitukseen ja että ei siitä syystä vastannut kaikkiin kohtiin, mutta totesi projektin olleen erittäin onnistunut ja antoisa. Tärkeimmäksi toiminnassa vastaaja koki itselleen saamansa ideat, tunnelman, pois töistä olon ja mahdollisuuden soveltaa toimintaa omaan työhön. Tärkeäksi hetkeksi hän kuvasi yhdessä piirissä ajatusten vaihtoa.

Tästä kyselystä ei luonnollisesti voinut tehdä yhteenvetoa.

7.5 Kyselyn tulosten yhteenveto ja arviointi

Koen, että saadut tulokset vastaavat omaa kokemustani toiminnan tavoitteista ja merkityksistä. Vastauksissa korostui yhteisen tekemisen merkityksen sekä osallistujien, ohjaajien että organisaatioiden edustajien kyselyissä. Yhteinen tekeminen ja ryhmässä toimiminen korostui niin nuorten, vanhusten kuin mielenterveyskuntoutujienkin vastauksissa. Elämyksellisyys sekä merkitykselliset yksilölliset kokemukset kuvattiin toiminnassa tärkeäksi. Yksilöllisiksi merkityksellisiksi kokemuksiksi kuvattiin monenlaisia hetkiä, toimintaa tai harjoitteita. Vastauksissa oli mielestäni nähtävissä taidelähtöisen toiminnan ydin ajatus; Yhdessä toimien, omana itsenä - ryhmässä yksilönä.

Ohjaajien vastauksissa korostui ryhmälähtöisyys, toiminnan joustava suunnittelu, hetkessä eläminen sekä luottamuksellisuus ja henkilökohtaisuus ihmisten välisissä kohtaamisissa.

Organisaation edustajien vastauksissa oli jäsennellysti kuvattu toiminnalle asetettuja hyvinvoinnin ylä- tai piilotavoitteita. Ohjaajien vastauksissa tavoitteet nähtiin osittain konkreettisempina ja toiminnallisina menetelminä.

Kyselyjen vastaukset vahvistivat omaa käsitystäni toiminnan merkityksestä ja toteuttamisen tavoista. Toiminnan onnistumisen kannalta on merkittävää, että toiminnan

suunnittelun ja toteutuksen eri vaiheissa varmistetaan, että kaikki osapuolet toimivat kohti samoja ylätavoitteita ja asetetut tavoitteet ovat kaikille osapuolille ymmärrettäviä.

Toiminnan laadun varmistamiseksi ja kehittämiseksi tämänkaltaisia, melko yksinkertaisia palautekyselyjä tulisi tehdä kaikissa projekteissa, jo pelkästään toimintaa tuottavien omaan käyttöön.

Kyselyjen merkitys oman oppimiseni ja uuden tiedon lisääntymisen kannalta oli kuitenkin melko vähäinen.

7.5.1 Kyselyformaatti ja sen toimivuus

Kyselyformaatin ja kysymysten sisältöjen laatiminen ja kyselyn toteuttaminen oli osittain haasteellista. Erityisen haasteellista oli kysymysten asettaminen yksiselitteisesti varmistaen, että kysymyksissä käsiteltäisiin olennaisia teemoja toiminnan vaikutusten ja merkitysten kartoittamiseksi.

Kysely taidelähtöisen toiminnan vaikutusten ja merkitysten kartoittamisen keinona ei ole mielestäni paras mahdollinen. Kyselyssä kysyjän tulee ennakoon määritellä ja rajata teemoja ja kohteita, kun taas itse toiminnassa hyvinvointikokemuksen syntyminen on monimutkaisempi prosessi ja sen tunnistaminen ja kuvaaminen teemojen alla tai yksinkertaistetusti voi olla vastaajille hyvin haasteellista.

Vastaajien tavoittamisen tavan henkilökohtaisuus ja vastaamiseen motivoiminen vaikuttivat vastausaktiivisuuteen.

Uskon kyselyn soveltuvan taidelähtöisen toiminnan vaikutusten arvioinnissa yleisen tason tekijöiden määrälliseen kartoittamiseen (esim. toiminnan saavutettavuus, haluaisiko osallistua jatkossa vastaavaan toimintaa). Narratiivisen osuuden täyttämässä tulee varata aikaa ja tukea erityisesti niille vastaajille, joille on haasteellista kirjoittaa tai tuottaa tekstiä.

Syvemmän laadullisen tiedon hakuun kysely menetelmänä ei yksin vastaa vaan sen ohkeen tarvitaan koko prosessin seuraamista ja havainnointia, osallistujien lähtö- ja päätöstilanteen vertailua ja pitkäkestoista seuranta.

8 Johtopäätökset

Tämän työn tavoitteena oli selvittää yleisiä näkemyksiä, näkökulmia ja kokemuksia sekä niiden taustoja taidelähtöisen toiminnan hyvinvointivaikutuksista argumentoinnin ja sen perustelujen kehittämiseksi. Johtopäätöksiin ja löydöksiin olen listannut työni aikana syntyneitä, itselleni merkittävimpiä oivalluksia, jotka liittyvät suoraan tai välillisesti taidelähtöisen toiminnan argumentoinnin kehittämiseen.

Osa johtopäätöksistä liittyy laajempiin kokonaisuuksiin. Koen, että luotettava argumentoinnin kehittyminen vaatii taustalle ymmärrystä koko prosessista ja toiminnan kehittyminen uskoa ja näkymiä tulevaisuudesta ja toiminnan jatkuvuudesta.

Olen jakanut johtopäätökset ja löydökset kolmen yläotsikon alle kuvaamaan niiden ensisijaista merkitystä toiminnan kehittymisen kannalta. MIKSI JA MITEN – kuvaa toiminnan toteuttamisen ja laadun kannalta merkittäviä oivalluksia. OSAAMINEN JA TIE TO – kuvaa tiedon ja osaamisen lisääntymisen ja jakamiseen liittyviä oivalluksia. RAKENNE – kommentoi toiminnan rakenteiden ja pysyvyyden kehittymisen kannalta merkittäviä tekijöitä. Lopuksi olen kuvannut johtopäätösten ja löydösten pääteemat yhteen kuviokenttään samojen otsikoiden alle (Kuvio 2.).

MIKSI JA MITEN

1. Taidelähtöisen toiminnan ytimessä on yksilön yhteisöllisyyden, näkyväksi ja tunnustetuksi tulemisen ja itseilmaisun tarpeet. Näiden tarpeiden täyttyminen on yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin syntyminen ja ylläpidon kannalta merkityksellistä.
2. Taiteen elementtien ja ihmisestä kumpuavan luovuuden vaaliminen synnyttää toimintaan ainutlaatuisen ilmapiirin, joka rohkaisee, kannustaa ja innostaa ihmisiä osallistumaan ja toimimaan.
3. Taidelähtöinen toiminta on sovellettavissa kaikille ihmisille, riippumatta toimintakyvystä, iästä tai henkilön historiasta tai taustoista. Toiminnalla voidaan lisätä eri väestöryhmien ja ikäryhmien yhteistoimintaa ja yhteisöllisyyttä.

4. Laadukkaan toiminnan varmistamiseksi, tulee toiminnassa olla asetetut tavoitteet, ammattimaisesti suunniteltu sisältö ja toiminnan ohjaajilla kyky soveltaa toimintaa ryhmän tarpeisiin.
5. Toimintaa voi ohjata niin koulutuksen saanut taitelija, kulttuuriohjaaja, virikeohjaaja tai kulttuurisesti orientoitunut lähihoitaja jne. Toiminnan valtakunnallisen kehittymisen ja juurtumisen kannalta on olennaista kouluttaa taiteilijoita, kulttuuriohjaajia, sosiaali-, terveys- ja opetusalan henkilöstöä menetelmien osaajiksi. Koulutuksen kautta syntyvät uudet työparit ja menetelmät kehittävät eri toimialojen sisältöjä ja ennen kaikkea tukevat suomalaisten hyvinvointia.

OSAAMINEN JA TIETO

6. Toiminnan vaikutuksia ja niiden syntymekanismeja ei tunneta yleisesti.
7. Taidelähtöisen toiminnan mahdollisuuksia ei hyödynnetä tai ei osata hyödyntää eri toimialojen palveluissa riittävästi.
8. Taidelähtöinen hyvinvointitavoitteinen toiminta ei ole uutta Suomessa, mutta sen johdonmukainen ja pitkäjänteinen kehittäminen ja tuottaminen ovat.
9. Toiminnasta on tehty Suomessa vähän laadullista ja vaikuttavuustutkimusta. Argumentoinnin tueksi tulee tehdä laadullista ja seuranta tutkimusta eri ikäryhmien parissa tapahtuvassa toiminnassa.
10. Taidelähtöisen toiminnan ja projektien määrästä, työllisyysvaikutuksista ja osallistujamääristä ei ole kerättyä tilastotietoa.
11. Kulttuurin vaikuttavuuden mittaaminen yleensä on haasteellista. Indikaattorien ja mittareiden määrittelemisen tulee pohjautua varsinaisessa toiminnassa tehtyyn laadulliseen tutkimukseen ja niiden määrittelyyn tulee osallistua niin päättäjiä, toiminnan tilaajia kuin tuottajiaakin. Hyvinvointivaikutukset tulee sisällyttää osaksi kulttuurin vaikuttavuuden mittaamista.

12. Olemassa olevia hyvinvoinnin mittauksen järjestelmiä ei käytetä kulttuuritoiminnan tai taidelähtöisen toiminnan mittaamisessa. Poikkihallinnollisia kokeiluja eri mittaamisjärjestelmien hyödyntämisestä tulee tehdä kulttuuri- ja taidelähtöisen toiminnan vaikuttavuuden ja mahdollisuuksien tunnistamiseksi.
13. Taidelähtöisen toiminnan argumentoinnissa tulee ymmärtää ja hallita useiden eri kohde- ja ammattiryhmien tarpeita ja lähestymiskulmia. Argumentoinnin perusteluissa tulee kyetä huomioimaan kuulijoiden toiminnan motiivit ja taustat.

RAKENNE

14. Toiminnan rahoitus on sirpaloitunutta ja usein hanke- tai projektiperusteista. Toimintamenetelmien, tasa-arvoisen tarjonnan ja pysyvyyden kehittymiseksi ja turvaamiseksi tulee kehittää niin tutkimusta, arviointia kuin palveluiden rahoittamisen ja tuottamisen malleja ja kanavia.
15. Taide- ja kulttuurilaitoksilla on mahdollisuus ottaa yleisöä osallistava taidelähtöinen toiminta osaksi yleisötyötä ja perustoimintaansa. Taidelähtöisellä toiminnalla ei vielä ole vakiintunutta roolia taide- ja kulttuurikentällä ja sen esisijaiset hyvinvointitavoitteet voidaan kokea myös taiteen itseisarvoa uhkaavaksi.
16. Päättäjien käsitykset taidelähtöisen toiminnan sisällöistä, mahdollisuuksista ja merkityksestä vaihtelevat ja niihin vaikuttavat henkilön omat kokemukset. Taidelähtöisen toiminnan käsitettä ja tavoitteita tulee kirkastaa ja menetelmiä sekä vaikutuksia tulee tehdä tunnetuksi niin päättäjille kuin toiminnan tilaajillekin.

Johtopäätökset

Kuvio 2. Johtopäätökset ja löydökset - pääteemat.

9 Lopuksi

Motivaationi tämän työn tekemiseen kumpusi omakohtaisista kokemuksista taidelähtöisen toiminnan parissa. Olen nähnyt taidelähtöisen toiminnan vaikuttavan eri-ikäisiin ja -taustaisiin ihmisiin elämää rikastuttavasti. Tätä lopputyötä kirjoittaessa olen havahtunut omaan tapaani kuvitella omaamani tiedon ja kokemuksen yleiseksi. Olen luullut ajattelevani itsestäänselvyysiksi. Näin ei kuitenkaan ole. Toiminnan vaikutukset ja mahdollisuudet ovat minulle jo totta, mutta monelle päättäjälle ja hyvinvoinnin, terveyden ja kulttuurin parissa työskentelevälle vielä vieras ja tuntematon maailma.

Taidelähtöisen toiminnan kehittymisen näkökulmasta elämme Suomessa kiihkeää ja elinvoimaista aikaa. Tämän lopputyöni myötä olen hahmottanut uudella tavalla taidelähtöiseen toimintaan liittyvän tiedon sirpaleisuudesta ja ammattimaisesti tuotetun toiminnan vähäisen tunnettuuden. Juuri nyt on merkittävää kerätä luotettavaa tietoa menetelmistä ja mahdollisuuksista, tutkia ja jäsentää toiminnan vaikutuksia ja rakentaa tämän tiedon pohjalta pysyvyyttä ja rakenteita. Yhteiset visiot ja tavoitteet sekä johdonmukainen työ ja päätöksenteko voivat yhdessä rakentaa parempaa ja hyvinvoivaa tulevaisuutta, jossa kulttuurilla ja taiteella on uudella tavalla palveluita, yhteiskuntaa ja elämää rikastuttava rooli.

Geriatrician professori Jaakko Valvanteen AiP-hankkeen päätösseminaarissa 5.5.2011 pitämää juhlaluentoa siteeraten: ” Jotta tulisi muutosta parempaan pitää tehdä asioita toisin!”.

Lähteet

Kirjalliset lähteet:

Hyypä, M T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä - sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kalliala, M. 2004. Leikin aika. Lastentarhanopettajaliitto ry.

Korkeakoski, E., Pääjoki T. Taikalamppujen loisteessa. Opetusministeriön julkaisuja 2009:2. Helsinki: Opetusministeriö.

Kulttuurikeskus Pii Poo 2011. Rai-sirkus arviointipilotti –projektisuunnitelma.

Kulttuurikeskus Pii Poo. 2010. Mikä minusta tulee isona - projektisuunnitelma.

Liikanen, H-L. 2010 a. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Teoksessa Kolmannella lähteellä. Nelli Koivisto, Kai Lehikoinen, Riitta Pasanen-Willberg, Minna Ruusuvirta, Pasi Saukkonen, Pirita Tolvanen, Arsi Veikkolainen. Helsinki: Kolmas lähde-koordinoitihanke/ Kokos palvelut, Teatterikorkeakoulu.

Liikanen, H-L. 2010 b. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1.

Miller, F. A. and Katz, J. H. 2002. The Inclusion Breakthrough: Unleashing the Real Power of Diversity. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.

Moilanen, T. Ojasalo K. Ritalahti J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki, WSOY.

Noro, A, Finne-Soveri U.H, Björkgren M, Häkkinen U, Laine J, Vähäkangas P, Kerppilä, S, Storbacka, R. 2001. RAI-tietojärjestelmän käyttöönotto ja pitkäaikaishoidon benchmarking. RAI-raportti 1/2000. Helsinki: STAKES.

Nummelin, S. 2011. Kulttuurin hyvinvointivaikutukset: onnea, elämyksiä, terveyttä Tutkimuskatsauksia. 1/2011. Turun kaupunki, Kaupunkitutkimus- ja tietoyksikkö.

Hollihan, T. A. & K. T. Baaske. 1994. Arguments and Arguing. The Products and Process of Human Decision Making. New York: St. Martin's Press.

Perttilä, K. Orre, S. Koskinen, S. Rimpelä, M. 2004. Kuntien hyvinvointikertomus Hankkeen loppuraportti. Aiheita 7/2004, STAKES.

Pohjanpalo, O Artikkel: "Puolueet ovat yhteä mieltä hyvinvoinnin mittaamisen uudistamisesta", Helsingin sanomat 1.2.2011, sivu A11.

Taikalamppu-verkosto. 2010. Taikalamppuverkoston-strategia 2009-2013.

Verkkojulkaisut ja internetsivustot

Iäkaste. 2011. <http://www.ikakaste.fi/> (19.4.2011)

Karttunen S. 2010 a. Kulttuuri-indikaattorien politiikkaa. Hyvinvointikatsaus 1/2010. Luettu 19.4.2011 Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/artikkelit/2010/art_2010-03-15_007.html

Karttunen, S. 2010 b. Kulttuuritoimen indikaattorihanke. Luettu 19.4.2011. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/opetushankkeet/verkosto1/sivistysverkosto/sivmateriaali/Documents/kulttindikaattorit.pdf>

Kolmas lähde. Luettu 19.4.2011. <http://www.kolmaslahde.fi/index.php/kolmaslahde>

OKM, 2011 a. Kulttuuri. Avustukset. Luettu 15.4.2011 http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/avustukset/Avustukset_kulttuurin_hyvinvointivaikutuksia_edistavaan_toimintaan.html?lang=fi

OKM, 2011 b. Kulttuuri. Avustukset. Luettu 15.4.2011 http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/avustukset/Avustukset_vammaisyhteisojen_kulttuuritoimintaan_ja_kulttuurin_saavutettavuuden_edistamiseen?lang=fi

RAI-järjestelmä. THL. 2011. Luettu 14.4.2011 <http://info.stakes.fi/finrai/FI/raijarjestelma.htm>

Saloviita Timo, Inklusio eli ”osallistava kasvatus”. Luettu 15.4.2011. <http://users.jyu.fi/~saloviit/tutkimus/Inklusio.pdf>

Taiteen keskustoimikunta. Apurahat ja avustukset. Luettu 15.4.2011. http://www.taiteenkeskustoimikunta.fi/default.asp?WCI=wciFrames&strlanguage_id=fi

THL, Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Luettu 15.4.2011.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/taiku/toimintaohjelma/yhteystiedot/muut

Turku 2011 kulttuuripääkaupunki vuosi. Luettu 19.4.2011.

http://www.turku2011.fi/uutiset/kulttuuri-ja-hyvinvointi-kasi-kadessa_fi

Turku 2011. Luettu 21.4.2011. http://www.turku2011.fi/uutiset/turku-lahjoittaa-kulttuurisen-terveys-ja-hyvinvointitutkimuksen-professuurin-yliopistolle_fi.

Turun Yliopisto 2010. Olemisen monet tarinat. Luettu 2.5.2011.

http://www.tkk.utu.fi/index/Olemisen_monet_tarinat_screen.pdf

Ulkoministeriön kehitysviestintä.2009. Verkkojulkaisuja. Mitkä ovat ihmisen perustarpeet. Luettu 3.12.2010.

<http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=1640649>

Wikipedia. 2010. Maslow'n tarvehierarkia. (Abraham Maslow, 1943). Luettu 3.12.2010.

http://fi.wikipedia.org/w/index.php?title=Maslow%27n_tarvehierarkia&oldid=9436872

Wikipedia. 2011. Inklusio. Luettu 17.5.2011.

[http://fi.wikipedia.org/wiki/Inklusio_\(kasvatustiede\)](http://fi.wikipedia.org/wiki/Inklusio_(kasvatustiede))

Wikipedia. Taide. Luettu 5.12.2010.

<http://fi.wikipedia.org/w/index.php?title=Taide&oldid=9464228>,

Wikipedia. Indikaattori. Luettu 20.4.2011. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Indikaattori>

Voimaa taiteesta. Luettu 19.4.2011.

<http://www.voimaataiteesta.fi/index.php?page=tietoa-hankkeesta>

Haastattelut ja keskustelutilaisuudet

Halttunen, Lea, kulttuurisihteeri. Haastattelu 16.12.2010. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Koti Sirkus Koukkuniemi. 2010. Sosiaalisen sirkuksen projekti. Henkilökunnan palautekeskustelu. 10.1.2011. Koukkuniemen vanhainkoti.

Känkänen, Päivi, erikoissuunnittelija. Haastattelu 4.4.2011. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Tiensuu-Nylund, Mervi, kulttuuriasiainneuvos. Haastattelu 16.12.2010. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Saukkolin, Jukka, tutkimus ja kehittämisspäälikkö. Haastattelu 15.1.2011. Turku 2011 – kulttuuripääkaupunkivuoden säätiö.

Karttunen, Sari, tutkija. Haastattelu 15.12.2010. Cupore, Kulttuuripoliittisen tutkimus edistämissäätiö.

Liitteet

Liite 1

Kysely taidelähtöisen toiminnan hyvinvointivaikutuksista / medianomin lopputyö Pilvi Kuitu /TAMK 2011

Projektin tai työpajan nimi: _____

Projektin tai työpajan
taiteenlaji: _____

OHJE: Kerro oma mielipiteesi toiminnasta, johon olet osallistunut. Jos sinun on vaikea täyttää kyselyä voit pyytää ohjaajaa tai avustajaa auttamaan kyselyn täyttämisessä.

MITÄ MIELTÄ OLET?

Ympyröikää mielipidettänne vastaava naama ☺=samaa mieltä, ☹=ei samaa eikä eri mieltä
☹=eri mieltä, ? = en osaa sanoa).

1. Tähän toimintaan osallistuminen on/ on ollut tärkeää minulle.	☺	☹	☹	?
2. Olen mielestäni tärkeä jäsen tässä ryhmässä.	☺	☹	☹	?
3. Sain toiminnan aikana tehdä niitä asioita joita halusin.	☺	☹	☹	?
4. Ohjaaja(t) ovat olleet valmiita kuuntelemaan toiveitani.	☺	☹	☹	?
5. Mielestäni toimintaan osallistuminen lisäsi hyvinvointiani	☺	☹	☹	?
6. Tähän toimintaan osallistuminen on lisännyt omassa elämässäni:				
☐ Mahdollisuuden harrastaa				
☐ Iloa ja onnentunteita				
☐ Liikkumista ja oman kehon hallintaa				
☐ Pirstävän tavan viettää aikaa ja/tai mukavaa tekemistä				
☐ Uusia elämyksiä				
☐ Uusien tietojen ja taitojen oppimista				
☐ Uusia tapoja ajatella tai toimia				
☐ Elämässä tarvittavien taitojen lisääntymistä				
☐ Itseluottamusta ja oman itseni arvostusta				
☐ Keinon ilmaista itseäni				
☐ Yhteisiä kokemuksia ja osallistumista ryhmän toimintaan				
☐ Uusia kavereita				
☐ Muiden ryhmän jäsenten hyväksymistä ja arvostusta				
☐ Ei mitään hyvää				
☐ Jotain muuta, mitä? _____				

7. Tärkeintä toiminnassa minulle oli: (nimeä 1-4 asiaa)

Kuvaa tai kerro pieni tarina jostakin tilanteesta tai hetkestä joka oli tässä toiminnassa sinulle tärkeä tai jossa sinulle tuli hyvä olo.

Mitä muuta haluaisit kertoa toimintaan liittyen? (esim. ajatuksia taidetoiminnasta, toiveita tulevaisuuteen, ruusuja, risuja tai ihan mitä vaan)

8. Haluaisitko osallistua jatkossakin tähän tai vastaavaan toimintaan? ☐ Kyllä ☐ Ei

9. Taustatiedot

9.1. Sukupuoli: ☐ nainen ☐ mies 9.2 Ikä: _____

9.3. Kuinka monta kertaa olette osallistuneet toimintaan?
☐ kerran ☐ 2-5 kertaa ☐ 6-10 kertaa ☐ yli 10 kertaa

9.4. Osallistuin toimintaan
☐ vapaa-ajallani
☐ osana työtäni
☐ osana koulua/opiskelua

Kiitos vastauksestanne!

Liite 2

Kysely taidelähtöisen toiminnan hyvinvointivaikutuksista / medianomin lopputyö Pilvi Kuitu /TAMK 2011

Kysely toiminnan ohjaajalle

Projektin tai työpajan nimi: _____

Toiminnan toteuttamispaikka _____

Ohjaajan koulutustausta: _____

OHJE: Kerro oma mielipiteesi taidelähtöisestä toiminnasta, jota olet ohjannut. Kyselyllä kartoitetaan tavoitteiden asettamista ja odotuksia joita taidelähtöiselle toiminnalle on asetettu ja sitä kuinka ne ovat teidän toiminnassanne mielestäsi toteutuneet.

MITÄ MIELTÄ OLET?

1. Toiminnalle oli asetettu osallistujien hyvinvointia lisääviä tavoitteita jotka olivat:

2. Miten tavoitteet saavutettiin?

3. Vaikuttiko toiminta mielestäsi jotenkin muuten osallistujien tai yhteisön hyvinvointia tai toimintakykyä lisäävästi?

4. Kuva sanallisesti tai kerro pieni tarina jostakin tilanteesta tai hetkestä jossa havaitsit toiminnan vaikuttavan osallistujan/ osallistujien hyvinvointiin.

5. Mitkä tekijät ovat mielestäsi toiminnan onnistumisen kannalta olennaisia?

7. Taustatiedot

7.1. Sukupuoli:

☐ nainen

☐ mies

7.2 Ikä: _____

Kiitos vastauksestanne!

Liite 3. Kysely toiminnan tilaajalle.

Kysely taidelähtöisen toiminnan hyvinvointivaikutuksista / medianomin lopputyö Pilvi Kuitu /TAMK 2011

Kysely toiminnan tilaajalle

Projektin tai työpajan nimi: _____

Organisaation kuvaus (esim.
koulu, vanhainkoti, vapaa-ajan
toiminta): _____

Vastaajan asema yhteisössä: _____

OHJE: Kerro oma mielipiteesi taidelähtöisestä toiminnasta, jota olette toteuttaneet. Kyselyllä kartoitetaan tavoitteiden asettamista ja odotuksia joita taidelähtöiselle toiminnalle on asetettu ja sitä kuinka ne ovat teidän toiminnassanne toteutuneet.

MITÄ MIELTÄ OLET?

1. Toiminnalle oli asetettu osallistujien hyvinvointia lisääviä tavoitteita jotka olivat:

2. Miten tavoitteet saavutettiin?

3. Vaikuttiko toiminta mielestäsi jotenkin muuten osallistujien tai yhteisön hyvinvointia tai toimintakykyä lisäävästi?

4. Tilaisitko/ toteuttaisitko jatkossakin tätä tai vastaavaa toimintaan?

☐ Kyllä

☐ Ei

5. Taustatiedot

5.1. Sukupuoli:

☐ nainen

☐ mies

5.2 Ikä: _____

Kiitos vastauksestanne!

Palauta vastauksesi **29.4.2011 mennessä**, sähköisesti osoitteeseen pilvi.kuitu@lastenpiipoo.fi

tai postitse Pilvi Kuitu, Jokipohjantie 14, 33800 Tampere

Liite 4. Kysely-yhteenvedo. Ehtookoto. Mikä minusta tulee isona?

Kyselyt projekteille

Lempäälä Ehtookoto

Mikä minusta tulee isona?, Ikäihmisten ja mielenterveyskuntoutujien monitaiteinen projekti

	Vastausta 13			
	Vastaajien iät 56,45,92,81,50,39,52,82,62,66,85, kaksi ei ilmoittanut ikäänsä			
	😊=samaa mieltä	😐=ei samaa eikä	☹=eri mieltä	? = eos
1. Tähän toimintaan osallistuminen on/ on ollut tärkeää minulle.	8	2	1	2
2. Olen mielestäni tärkeä jäsen tässä ryhmässä.	6	2	2	3
3. Sain toiminnan aikana tehdä niitä asioita joita halusin.	10	3		
4. Ohjaaja(t) ovat olleet valmiita kuuntelemaan toiveitani.	13			
5. Mielestäni toimintaan osallistuminen lisäsi hyvinvointiani	10	3		
6. Tähän toimintaan osallistuminen on lisännyt omassa elämässäni:				
Mahdollisuuden harrastaa	6			
Iloa ja onnentunteita	9			
Liikkumista ja oman kehon hallintaa	5			
Piirittävän tavan viettää aikaa ja/tai mukavaa tekemistä	9			
Uusia elämyksiä	6			
Uusien tietojen ja taitojen oppimista	5			
Uusia tapoja ajatella tai toimia	7			
Elämässä tarvittavien taitojen lisääntymistä	7			
Itseluottamusta	6			
Keinon ilmaista itseäni	6			
Yhteisiä kokemuksia ja osallistumista ryhmän toimintaan	10			
Uusia kavereita	2			
Ei mitään hyvää	1			
Jotain muuta, mitä?	Aikaa asiakkaan kanssa, olla välillä ohjattavana ei ohjaajana (niin kuin normaalisti) Iloista seuraa, naurua ja iloa			

7. Tärkeintä toiminnassa minulle oli: (nimeä 1-4 asiaa)

Untamo ja Martta (Vanhus nuketus nuket)

Korttien tekeminen

Yhdessä oleminen

Näytteileminen

Ystävien kanssa tehdä töitä

Hyvää tekemistä

Rentoa yhdessä tekemistä

Erillaisia haasteita

Sai käyttää mielekuvitusta

Tuottaa asiakkaalle hyvää oloa ja naurua.

Mukavaa työtä (olen työntekijä).

Kivaa yhdessä oloa.

Yhteistyö toisten kanssa.

Tärkeintä oli yhdessä tekeminen ja omana itsenä oleminen.

Mukanan olo

Katsella mitä tapahtuu

Esitykset

Erilaisten roolien vaihtaminen

Yhdessä tekeminen asukauden kanssa

Kuvaa tai kerro pieni tarina jostakin tilanteesta tai hetkestä joka oli tässä toiminnassa sinulle tärkeä tai jossa sinulle tuli hyvä olo

Kun on saanut pitää (nuketusnukke) Marttaa sylissä

Parihaastattelu, Klovniesitys, Ärrä-juttu oli hauska

Rooliasujen valinta ja tarinen keksiminen oli haasteellista ja hauskaa

Onnistumisesta tulee hyvä olo.

Monia tilanteita jossa naurettiin aidosti.

Varjoteatterissa oli mukava nähdä verhon "toiselle" puolelle ja miten se vaikuttaa kuvaukseen.

Käsinukke-esitykset ja kun huomaa miten hauskoja ideoita ja esityksiä toisilta saa.

Naamioiden tekeminen, Haastattelu

En muista enää kaikkea kun tapahtui niin paljon asioita.

Untamon ja Martan tapaamisesta tuli hyvä ja kiva olo.

Näytelmä, Varjoteatteri

Pienet näytelmät yhdessä ihanan mummon kanssa (hoitaja 56v.)

Mitä muuta haluaisit kertoa? (esim. toiveita tulevaisuuteen, ruusuja, risuja tai ihan mitä vaan)

Hauskuus, Ohjaajat mukavia neitejä

Tällainen toiminta on kannattavaa

Asiakkaat näyttivät tykkäävän kovasti ja lähtivät toimintaan mielellään.

Vaivat unohtuivat hetkeksi, Itse sai irrottautua rutiineista hetkeksi.

Tätä lisää!, Mukavat vetäjät.

On ollut ihana olla tässä ryhmässä mukana.

Pitäisin kovasti pyörätuolitanssista tai vastaavasta toiminnasta.

Ihan lapsellista (nainen 92v.)

Kyllä Ei

Haluaisitko osallistua jatkossakin tähän tai vastaavaan toimintaan? 11 1

yksi vastaaja kirjasi ? Merkin

Liite 5. Kysely-yhteenvedo. Tampereen Taidekaari. Mun juttu.

Tampereen Taidekaari

Mun Juttu

Vastausta 7

Vastaajien iät 16,119,16,15,16,15 ja tyhjä

☺=samaa mieltä ☹=ei samaa eikä ☹=eri mieltä ? = eos

1. Tähän toimintaan osallistuminen on/ on ollut tärkeää minulle.	3	3
2. Olen mielestäni tärkeä jäsen tässä ryhmässä.	3	3
3. Sain toiminnan aikana tehdä niitä asioita joita halusin.	3	3
4. Ohjaaja(t) ovat olleet valmiita kuuntelemaan toiveitani.	4	2
5. Mielestäni toimintaan osallistuminen lisäsi hyvinvointiani	3	3
6. Tähän toimintaan osallistuminen on lisännyt omassa elämässäni:		
Mahdollisuuden harrastaa	1	
Iloa ja onnentunteita	2	
Liikkumista ja oman kehon hallintaa	1	
Piirittävän tavan viettää aikaa ja/tai mukavaa tekemistä	3	
Uusia elämyksiä	3	
Uusien tietojen ja taitojen oppimista	3	
Uusia tapoja ajatella tai toimia	1	
Elämässä tarvittavien taitojen lisääntymistä	1	
Itseluottamusta	2	
Keinon ilmaista itseäni	1	
Yhteisiä kokemuksia ja osallistumista ryhmän toimintaan	3	
Uusia kavereita	1	
Ei mitään hyvää	2	
Jotain muuta, mitä?	No ei mitään kiinnostavaa.	

7. Tärkeintä toiminnassa minulle oli: (nimeä 1-4 asiaa)

Kun käytiin Pispalassa hylätyllä Tulitikkitehtaalla (Tampereen graffititeen keskus)

Kimmo on ihana! (vastaus tuskin liittyi projektiin). On saanut valokuvata. Saa tehdä kouluaikana muuta.

Ei mikään.

8. Kuvaa tai kerro pieni tarina jostakin tilanteesta tai hetkestä joka oli tässä toiminnassa sinulle tärkeä tai jossa sinulle tuli hyvä olo.

Saman pöydän ääressä tekeminen.

9. Mitä muuta haluaisit kertoa? (esim. toiveita tulevaisuuteen, ruusuja, risuja tai ihan mitä vaan)

Haluaisin että meillä olisi ensi vuonnakin tätä. Tää on ollut mukavaa.